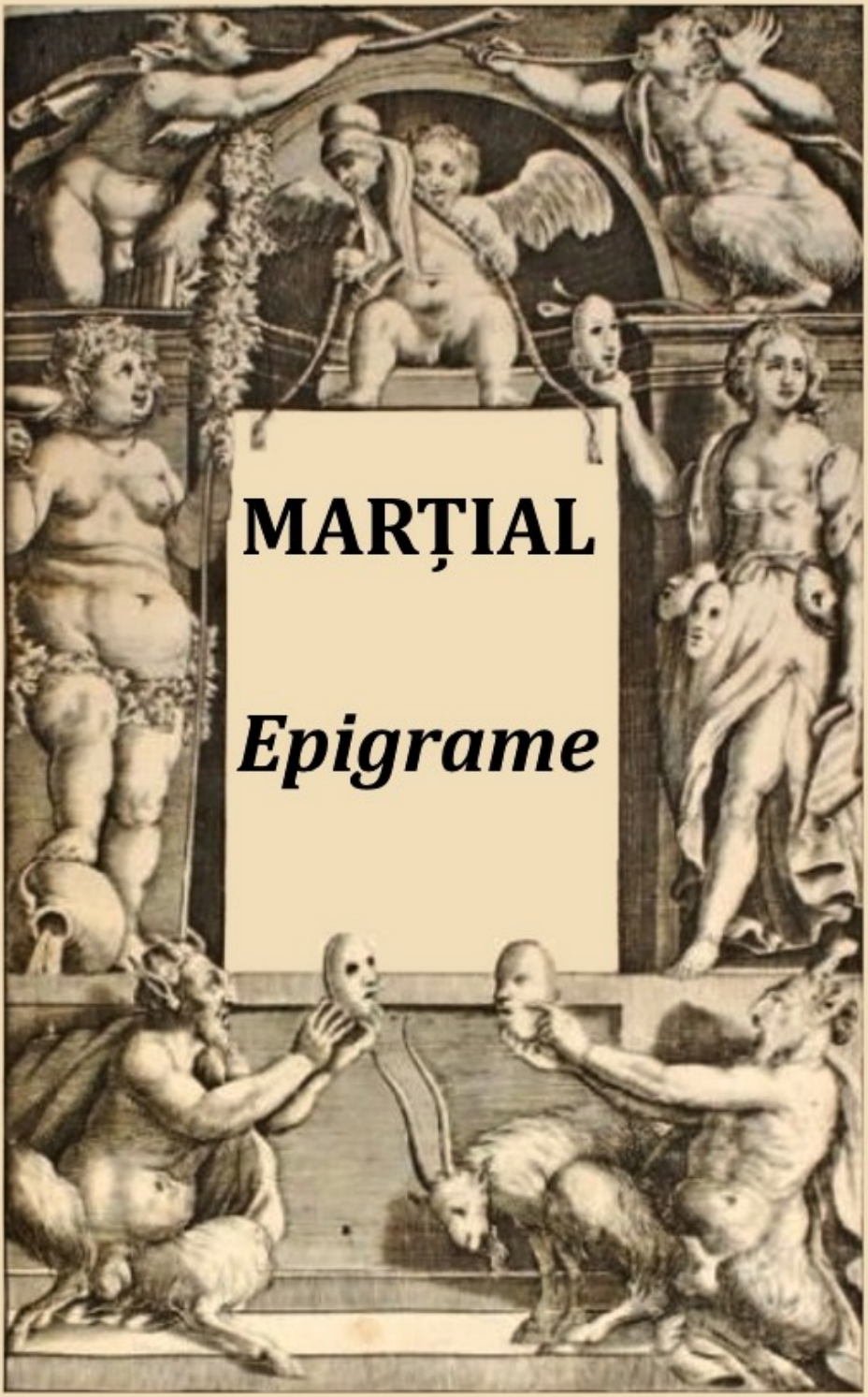

MARȚIAL

Epigrame

Marcus Valerius Martialis

EPIGRAME

În româneşte de
TUDOR MĂINESCU şi ALEXANDRU HODOŞ

Prefaţă de I. FISCHER

Colecţia BIBLIOTECA PENTRU TOŢI, nr. 381
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
1967

Volumul de faţă reproduce integral: MARŢIAL, *EPIGRAME,* Editura pentru literatură universală, 1961, note de Traian Costa. Această culegere a folosit ediţia: MARTIAL, *ÉPIGRAMMES,* Tomes I-II, Texte établi et traduit par H. Izaac, Paris, Société d'édition „Les Belles Lettres", 1930-1933. Titlurile epigramelor din cartea de faţă aparţin traducătorilor.

„BIBLIOTECA PENTRU TOŢI"

PREFAŢĂ

.....

MARCUS VALERIUS MARTIALIS

O provincie îndepărtată a imperiului, care dăruise până atunci literaturii romane pe retorul Seneca, pe fiul său, filosof şi autor de tragedii, pe poetul Lucanus, pe retorul Quintilian, este patria lui Marţial. Poetul s-a născut în orăşelul Bilbilis (azi Bambola) în Spania de nord, pe malurile râului Salo (azi Xalon), afluent al Ebrului[1]. Data nu se cunoaşte exact, poate fi însă situată între anii 38 şi 41. A urmat în orăşelul natal şcoala tradiţională a gramaticului şi cea a retorului. În anul 64 vine la Roma unde se bucură de protecţia şi, desigur, de sprijinul material al compatrioţilor săi Seneca şi Lucan. Dar, foarte curând, descoperirea complotului lui Piso va duce la moartea celor doi protectori. Marţial îşi va căuta alţii, fiindcă nu pare să se fi decis să-şi asigure existenţa îndeplinind o funcţie oarecare. A suferit şi el, ca şi Iuvenal, poate mai mult decât acesta, umilirile şi rigorile *sportulei.* Era cu atât mai mulţumit când în persoana protectorului darnic găsea şi un cunoscător al literaturii sau un literat. Printre relaţiile lui Marţial se află poetul Silius Italicus, profesorul de retorică Quintilian, Plinius cel Tânăr şi alţii,

[1] Imensa majoritate a datelor biografice provin din opera poetului. Este meritul filologilor, și în special al lui I. Friedlander, de a fi ordonat aceste informații răzlețe și de a fi reconstituit, o biografie aproape lipsită de lacune.

mai puţin cunoscuţi azi. Dobândeşte cu greu o stare materială modestă: locuieşte la etajul al III-lea al unei case (semn de sărăcie, fiindcă la etaj nu exista nici apă, nici căldură); abia în anul 94 va deveni proprietarul unei căsuţe, pe Quirinal. Dar posedă o mică moşioară la Nomentum (azi La Mentana, la nord-est de Roma) care-i producea şi un vin de bună calitate; putea să-şi viziteze vila în propria lui trăsură, trasă de catâri: „Charinus e galben de invidie, crapă, înnebuneşte, urlă şi caută crengi înalte de care să se spânzure: acum nu fiindcă sunt recitat şi citit în toată lumea şi fiindcă sunt răspândit [în exemplare de lux] printre toate popoarele stăpânite de Roma, ci fiindcă am o reşedinţă de vară nu departe de oraş şi fiindcă mă duc acolo cu catâri pe care nu-i mai închiriez, ca înainte” (VIII, 61, 1-7). Are sclavi, şi, chiar de la început, un secretar. Dar toate acestea nu-i asigură o viaţă independentă. Când furtuna i-a smuls ţiglele de pe vilă, un prieten îi trimite altele. Şi când toga s-a rupt, acelaşi prieten e invitat să-i dăruiască una: „Stella, acoperi conacul, nu-l acoperi şi pe moşier?” (VII, 36, 6).

Căutând să-şi îmbunătăţească situaţia, Marţial îşi îndreaptă privirile către împărat. În anul 80, când Titus inaugurează solemn, printr-o serie de reprezentaţii, marele amfiteatru, cunoscut mai târziu sub numele de Coliseu, Marţial dedică evenimentului o carte de epigrame (numită de filologi „cartea spectacolelor”): niciuna din cele şapte minuni ale lumii nu se poate compara cu amfiteatrul imperial şi Faima va slăvi o singură lucrare în locul tuturor celorlalte. Toată cartea e plină de linguşiri pe acelaşi ton, după cum cărţile următoare adulează fără măsură pe Domiţian. Cei doi împăraţi au privit cu ochi binevoitori zelul poetului care contribuia la crearea unei aureole literare pentru o dinastie de origine militară şi tindea să pună în umbră strălucirea curţii lui Nero, poet el însuşi şi înconjurat de poeţi. Dar în afara unor privilegii şi titluri onorifice, favoarea imperială nu pare să-i fi adus lui

Marţial avantajele materiale sperate. Viaţa agitată a Romei, continua luptă pentru existenţă, curtea pe care era obligat s-o facă bogaţilor, conştiinţa valorii de poet şi a nedreptăţii situaţiei lui umile (vezi V, 13) l-au făcut uneori să nu mai poată îndura şederea în metropolă. Se decide, prin anul 88, să părăsească Roma şi se stabileşte la Forum Cornelii (azi Imola, între Bologna şi Rimini). Dar mult lăudata viaţă liniştită a provinciei nu-i prieşte şi, curând după ce publicase în refugiu a treia carte de epigrame, se întoarce la Roma. Când, în anul 96, Domiţian cade victimă unui complot (din care făceau parte personalităţi din anturajul său imediat, iar printre ei Parthenius, unul din protectorii lui Marţial), situaţia poetului la Roma devine dificilă; larga audienţă de care se bucurau epigramele şi de care era atât de mândru a răspândit şi linguşirile excesive[2]. A încercat să repete cu Nerva procedeul, adaptându-l vremurilor noi: „Zadarnic, Linguşiri, vă apropiaţi de mine, vrednice de jale, cu buzele istovite: n-am să mai numesc pe nimeni «zeu» şi «stăpân». Nu mai e loc de voi în oraşul acesta. Plecaţi departe, la parţii cu turban şi, neruşinate, sărutaţi tălpile regilor îmbrăcaţi pestriţ. Aici nu mai există stăpân, ci un comandant *(imperator),* cel mai drept dintre senatori, graţie căruia Adevărul simplu şi nepomădat a fost readus de pe malurile Styxului. Sub acest împărat (*princeps)* fereşte-te să foloseşti, dacă ai minte, vorbele de odinioară” (X, 72). Dar nu s-a bucurat de succes nici această încercare, nici cea de a dedica împăratului o culegere de epigrame alcătuită din conţinutul purificat al cărţilor X şi XI. Şi în anul 98, după 34 ani de şedere la Roma, se hotărăşte să se întoarcă la Bilbilis. Bani de drum i-a oferit Plinius („pentru prietenie şi

[2] Un singur exemplu: „Dacă adevărul poate fi crezut, o incomparabile Caesar, nicio epocă nu poate fi pusă mai presus de a ta [...] Sub care împărat libertatea a fost atît de mare?” (V, 19, 1-2, 6; e drept că preceda o cerere de ajutor).

pentru versurile pe care le-a scris despre mine”[3], mărturiseşte acesta, *Epistole*, III, 21), iar în patrie, o admiratoare, Marcella, îi dăruieşte o moşie roditoare, unde se putea bucurat de linişte şi de frumuseţile peisajului. Fără îndoială, regreta Roma, şi supremul elogiu pe care-l poate face binefăcătoarei sale este de a o considera egală cu o femeie născută la Roma: „Tu îmi faci mai uşor de suportat dorul de oraşul stăpân, tu singură eşti pentru mine Roma” (XII, 21). Îşi dă seama că publicul rafinat al Romei era stimulul principal al epigramelor sale (vezi prefaţa cărţii a XII-a); cu greu mai compune, în provincie, ultima carte. Curând după aceea, prin anul 104, moare[4].

Aşa cum a ajuns până la noi (şi e puţin probabil ca autorul s-o fi publicat în mod foarte diferit[5]), opera lui Marţial prezintă trei părţi distincte: o carte de debut (improvizaţiile şi încercările anterioare n-au fost publicate de poet[6]), închinată inaugurării Coliseului (vezi mai sus), în anul 80; e, pe cât se pare, numai o selecţie din epigramele compuse cu acest prilej. Urmează, în manuscrise şi în ediţii, masiva culegere de 12 cărţi, publicate între anii 85 şi 102 (primele 7 cărţi par să fi apărut, grupate, şi într-o a doua ediţie); în sfârşit, două cărţi de „etichete” pentru daruri *(Xenia,* pentru daruri aduse gazdei, *Apophoreta,* daruri luate de la gazdă), precedând publicarea colecţiei mari, între 82 şi 85, dar purtând în ediţiile noi numerele XIII şi XIV.

Aparent, opera lui Marţial e perfect unitară: n-a scris

---

3 Plinius s-a mulțumit cu puțin: o epigramă (X, 20) și o mențiune fugară (V, 80).

4 În scrisoarea amintită mai sus, datând din jurul acestui an, Plinius vorbește de moartea poetului.

5 Există deosebiri, neesențiale, asupra cărora nu e cazul să insistăm aici.

6 Un librar, Q. Pollius Valerianus, le-a cules totuși (I, 113).

decât epigrame. Dar sub această unitate de suprafaţă se ascunde o extraordinară diversitate, nu numai a genului literar, ci a vieţii însăşi.

Cu cele 1200 de mici piese, unele de câte un singur vers, foarte puţine depăşind 20 de versuri, Marţial a alcătuit un imens mozaic al Romei imperiale, reuşind să fie mereu original, atât faţă de precursori, cât şi faţă de sine însuşi. Desigur, nu e vorba de o independenţă absolută faţă de precursori: el însuşi îşi recunoaşte datoria faţă de aceştia şi admiraţia i se îndreaptă în primul rând către Catul, pe care îl imită, cu care se compară şi cu care doreşte să fie comparat. Uneori, destul de rar, îşi împrumută temele din epigrama alexandrină; stilul datorează mult modelelor clasice ale poeziei latine, Vergiliu şi mai ales (pentru epigramele în distih elegiac) Ovidiu. Dar inspiraţia livrescă este destul de restrânsă şi se reduce la ceea ce e obligatoriu pentru orice poet cu solide lecturi din poezia „clasică” şi fără de care nici nu s-ar putea imagina continuitatea în evoluţia literaturii. Dominantă este însă independenţa faţă de modele, inspiraţia directă din lumea înconjurătoare şi drumul nou pe care îşi conduce Marţial epigramele. În timp ce Catul ataca, în micile sale poeme satirice, pe duşmanii lui personali şi personaje contemporane reale, Marţial generalizează, atacă tipuri şi vicii: „Aceasta este limita pe care au ştiut s-o păstreze cărţile mele: să cruţe persoanele, să vorbească despre vicii” (X, 33, 9-10). Numele care apar în epigrame sunt adesea fictive şi reprezintă tipuri: Fidentinus e un plagiator, Zoilus un libert parvenit şi invidios etc., uneori aceleaşi nume reprezintă tipuri diferite (Matho e şi bogătaş şi client sărac, Naevolus e şi avocat mediocru şi posesor al unei bogate garderobe etc.), ceea ce arată clar intenţia poetului de a nu ataca persoane anumite. Dacă totuşi personajele se recunosc singure în epigrame, aceasta nu poate fi decât confirmarea reuşitei portretului: „Viaţa să-şi recunoască şi să-şi citească obiceiurile” (VIII,

3, 20). Preocuparea realistă este permanentă şi conştientă la Marţial. El îşi opune deliberat opera poemelor epice şi tragediilor mitologice şi-şi proclamă intenţia de a-l situa pe om în centrul atenţiei sale: „Tu care-l citeşti pe Oedip şi pe întunecatul Thyestes şi pe Colchidiene şi pe Scylla, ce altceva citeşti decât nişte minuni? La ce-ţi va folosi răpirea lui Hylas sau Parthenopaeus sau Attis, sau ce-ţi va folosi Endymion adormitul, sau tânărul care-şi pierde aripile, sau Hermaphroditus urând apele care-l iubesc? Ce bucurie îţi pot aduce plăsmuirile zadarnice ale unei hârtii netrebnice? Citeşte cartea aceasta, despre care viaţa poate spune: «e a mea». Aici nu vei găsi nici centauri, nici gorgone, nici harpii: în pagina mea se simte omul[7]" (X, 4; vezi şi IV, 42 şi VIII, 3, traduse mai jos). De fapt e vorba mai degrabă de o investigaţie socială, decât de una psihologică. Omul, pentru Marţial, nu este decât un component infim, dar individualizat, al vastului mecanism, obositor până la exces, dar plin de irezistibile atracţii, care este oraşul. Marţial este poetul citadin prin excelenţă, obiectul şi personajul central al întregii lui creaţii poetice e oraşul, pe care, în acelaşi timp, îl iubeşte şi îl urăşte, dar fără de care nu poate trăi. Elogiul retragerii departe de Roma, tablourile idilice (adesea de o pură poezie, dar alteori convenţionale) ale vieţii la ţară, idealul unui trai simplu, proclamat din când în când, nu sunt decât revoltele fără urmare în faţa rigorilor Capitalei.

Roma întreagă, viaţa ei trepidantă, plăcerile şi mizeriile, rafinamentul intelectual şi destrăbălarea imundă, ne sunt oferite în toate detaliile de paginile lui Marţial. Citindu-l, suntem introduşi în cotidianul Romei antice, auzim zgomotele oraşului (XII, 57), însoţim pe client la istovitoarea salutare matinală (V, 22) şi la obţinerea chinuitoare a indispensabilei sportule (fiindcă n-a obţinut decât una singură, Canus a murit de supărare, I, 80),

[7] Lat. *hominem pagina nostru sapit,* greu de tradus (literal: „pagina mea are gust de om").

asistăm la îndeplinirea unor formalităţi juridice, la procese şi la nesfârşitele lecturi publice (X, 70), participăm la emoţiile obţinerii unei invitaţii la masă şi înţelegem de ce pedeapsa supremă pe care Iupiter o aplica unuia care l-a jignit era să mănânce acasă trei zile (XII, 77). Pe stradă, în temple, la băi, în amfiteatre, la ospeţe, la pragurile mereu asaltate ale bogătaşilor, întâlnim cea mai împestriţată lume: vânătorul de invitaţii decepţionat de insucces (II, 11), sau gata la orice servicii umilitoare (XII, 82), senatorul care obţine cu mijloace similare guvernarea unei provincii (XII, 29), vânătorul de testamente (I, 10, XI, 83), cleptomanul (XII, 28), parvenitul (V, 8), avocatul flecar (VI, 19), medicul ucigaş (I, 47), bărbierul nepriceput (XI, 84), o infinită galerie de destrăbălaţi.

Ascuţişul epigramelor e îndreptat desigur împotriva tuturor viciilor, nedreptăţilor, umilinţelor; dar acestea nu-i stârnesc lui Marţial indignarea sau dispreţul, ci numai zâmbetul batjocoritor şi adesea complice: între poet şi lumea pe care o biciuieşte nu exista o prăpastie de netrecut: şi el vâna invitaţii la masă, şi el umbla după *sportulă*, şi el era veşnic debitor şi poate nu totdeauna solvabil, şi lui îi plăceau petrecerile şi nu totdeauna cele caste. Marţial nu privea dinafară lucrurile şi de aceea nu putea fi judecător aspru şi imparţial. De altfel, nici nu o dorea, fiindcă nu profesa o anumită doctrină morală şi nici nu admitea pe moraliştii severi în rândurile cititorilor săi („să nu intre Cato în teatrul meu”, I, pref., 7). Nici în alte domenii nu avea preocupări doctrinare: nu-l interesau şcolile filosofice - sub Domiţian ar fi fost şi riscat - (filosofii sunt citaţi numai pentru că poartă bărbi, XI, 84, 7, IX, 47; vezi şi VII, 64, 69, XI, 56; IV, 53); în politică era de partea împăratului la putere, şi tot ce dorea era ca acesta să fie darnic; pentru asta era gata la orice, chiar să-i linguşească bufonul (X, 101, bufonul lui Traian). Lucrurile stau

întrucâtva altfel în problemele poeziei[8]: apărând legitimitatea propriei sale creaţii poetice, Marţial se pronunţă hotărât împotriva anumitor genuri literare, în special împotriva epopeei şi tragediei mitologice (X, 4, citată mai sus). Argumentele sunt ale bunului simţ, la care se adaugă permanent criteriul succesului de public. Marile poeme epice pot fi admirate, epigramele sunt însă citite (IV, 49). În disputa asupra poemului istoric al lui Lucan (revoluţie în epopee, pasionat dezbătută de contemporani şi de urmaşi), Marţial aduce un argument: „Sunt unii care spun că nu aş fi poet; dar librarul care mă vinde socoteşte că sunt" (XIV, 194). Şi iată-ne readuşi la o idee predilectă (dacă nu chiar la o obsesie) a lui Marţial: poetul are nevoie de mijloace materiale, pentru a se consacra poeziei; atunci chiar şi genurile înalte pot fi abordate (I, 107); dacă literatura contemporană e în declin, explicaţia e aceeaşi: „Să apară Mecena şi nu vom duce lipsă de Vergiliu" *(Sint Maecenates; non derunt, Flacce, Marones,* VIII, 55, 5).

Armătura ideologică a poeziei lui Marţial nu este aşadar deosebit de solidă; după cum sonda critică a spiritului său de observaţie nu pătrunde în adâncimea fenomenelor. Ceea ce impresionează pe cititor este extrem de larga suprafaţă a ariei vizuale a poetului. Şi, desigur în primul rând, arta sa, iscusinţa de a pregăti şi de a construi „poanta". Uneori, surpriza finală se lasă aşteptată, şi urmărim parcă voluptatea lui Marţial de a ne deruta, de a ne aţâţa curiozitatea, pentru ca dezvăluirea să-şi producă şi mai puternic efectul; se poate cita, în acest sens, II, 11: tristeţea personajului, cuprins de o durere cumplită, e descrisă cu tot felul de detalii; urmează câteva explicaţii la îndemână: moartea vreunui membru al familiei sau a unui prieten, pierderea averii, etc. etc. „Atunci, care este cauza tristeţii? - Cinează acasă!". Alteori, dimpotrivă, conciziunea extremă (multe epigrame au două versuri sau chiar unul

[8] Vezi și N. I. Barbu, *Marțial despre poezie,* în *Analele Universității din București (Filologie),* VIII, 1959, 15, pp. 425-433.

singur) permite obţinerea efectului-surpriză, fie că e vorba de un paradox, o antiteză sau numai de un joc de cuvinte; efectul este cu atât mai puternic cu cât poanta e mai concentrată: printr-un singur cuvânt aflăm un adevăr neaşteptat (I, 10, 4: „De ce o cere în căsătorie şi îi place? - Tuşeşte"). Alteori, poanta se bazează pe o antiteză: „Thais îi are negri, albi sunt ai Laecaniei dinţi; care-i explicaţia? Cumpăraţi îi are una, cealaltă pe ai ei"[9] (V, 43); sau pe folosirea ironică a două sensuri ale aceluiaşi cuvânt: „Fabulla jură că părul pe care l-a cumpărat este al ei; e oare sperjură, Paulus?" (VI, 12). Dar exemplele s-ar putea înmulţi la nesfârşit, fiindcă verva şi inventivitatea poetului scapă încercărilor de clasificare.

Pe lângă epigramele „satirice", care formează majoritatea culegerii şi cea mai cunoscută parte a ei, Marţial a cultivat şi speciile tradiţionale ale genului, cu vădite influenţe alexandrine: epitafuri, uneori pentru sclavi (I, 78, 93, V, 34 - delicat omagiu adus unei fetiţe sclave -, VI, 28, 29, X, 61, 63), elegii (VI, 85, IX, 30, 86), inscripţii pe obiecte sau descriere de obiecte (IV, 32 - albină prinsă într-o picătură de chihlimbar - III, 35, 40 - basoreliefuri, IX, 43 şi 44 - o statuetă a lui Lysipp -, IX, pref. - propriul bust al poetului -) elogii ale unor „vedete" (IX, 28 - un actor - V, 24 - un „campion" sportiv -), elogii (VI, 85, IX, 30, 86), descriere de vile (III, 58, IV, 64, X, 30), poezii de circumstanţă (IV, 13, X, 87) etc. Uneori asistăm la hibridarea speciilor: o elegie pentru sclava Erotion se transformă într-o invectivă la adresa unui moştenitor bogat (V, 37); epitafurile pot fi de asemenea ironice (IX, 29, X, 67).

Încă înainte de apariţia în volume, epigramele lui Marţial s-au bucurat de un succes aproape unic. Chiar dacă ar fi să acordăm partea cuvenită exagerărilor

[9] Am încercat să menținem topica originalului, bazată pe o dublă încrucișare (- chiasm).

încântate ale poetului (fiindcă anticii nu ajunseseră încă la rafinamentul de a considera falsa modestie drept o virtute), rămân încă suficiente dovezi ale acestui succes: librarul care aduna epigramele de tinereţe spre a le publica (I, 113), apariţia plagiatorilor şi a falsificatorilor. Îl citea şi împăratul, dar şi centurionul din legiunile îndepărtate („Nu numai cei fără ocupaţii din oraş se bucură de muza mea şi nu-mi ofer versurile numai urechilor fără altă treabă, ci cartea mea e tocită de centurionul aspru în mijlocul gerurilor getice, lângă steagurile de război; se zice că şi Britannia cântă versurile mele”, XI, 3, 1-5). Bustul poetului era aşezat în biblioteci particulare (IX, pref.), iar pe stradă era arătat cu degetul: „el este”. (V, 13, 3).

Gloria n-a fost trecătoare; istoria literară nu consemnează nicio umbră în drumul lui Marţial. Mărturiile nu lipsesc: fiul adoptiv al împăratului Hadrian, pe care acesta îl destinase succesiunii, Aelius Verus, îl numea „Vergiliu al său” *(Historia Augusta, Aelius Verus,* 5). A fost imitat de poeţi cunoscuţi, dar şi de autorii anonimi de inscripţii; opera lui era editată chiar în cele mai tulburi vremuri (avem informaţii despre o ediţie din 401). Evul mediu l-a preţuit de asemenea, iar începând din Renaştere se înmulţesc ediţiile, traducerile, imitaţiile. Lessing îşi bazează teoria epigramei pe opera lui Marţial şi-l imită deseori (chiar fără să mărturisească); Goethe şi Schiller îl iau ca model în *Xeniile* lor. Marţial a fost creatorul epigramei „satirice”, a poantei muşcătoare şi de aceea a rămas în acest gen modelul pe care mulţi s-au străduit să-l întreacă, prea puţini au izbutit să-l ajungă.

.....

I. FISCHER

CARTEA ÎNTÂI

PREFAŢĂ[10]

Îmi place să cred că am pus în cărţile mele destulă măsură, pentru a nu jigni pe aceia care ştiu să se judece singuri. Versurile mele vesele nu trec niciodată dincolo de bună-cuviinţa datorată şi celor mai de jos oameni; această cumpătare a fost străină scriitorilor mai vechi, care n-au şovăit să folosească fără socoteală nu numai nume adevărate, dar chiar şi nume mari. Eu n-am vrut să plătesc atât de scump faima mea de poet, de aceea ascuţimea cuvântului e cea mai puţin vrednică de laudă dintre toate însuşirile mele.

Să nu răstălmăciţi glumele mele nevinovate şi să nu scrieţi încă o dată, voi, epigramele mele. Nu-i un lucru cinstit să te apuci să prefaci cărţile altora după cum ţi se năzare. Cât despre vorbele mai piperate, de care epigrama nu se poate despărţi, ar trebui poate să-mi cer iertare, dacă aş fi eu cel dintâi care să le fi folosit; dar aşa şi nu altfel au scris Catul[11] şi Marsus[12], Pedo[13] şi Gaetulicus[14], ca şi ceilalţi poeţi care au fost şi sunt citiţi. Iar dacă, totuşi, se

---

10 Numele proprii care nu se află explicate în notele de subsol sunt fie fictive, fie ale unor personaje necunoscute (T.C.).

11 *Caius Valerius Catullus* (87 cca. 54 î.e.n.) - unul dintre cei mai mari lirici latini. Pe lângă poeziile de dragoste, a scris și numeroase epigrame, adesea violente și obscene (vezi și prefața).

12 *Domitius Marsus* (sfârșitul sec. I î.e.n.) - autor de povestiri comice și al unei colecții de epigrame intitulate *Cicuta* (*Cucuta*).

vor găsi unii destul de făţarnici pentru a nu-mi îngădui să vorbesc latineşte, aceia să binevoiască a se mulţumi cu această prefaţă sau să citească numai titlurile.

Epigramele sunt scrise pentru cei care obişnuiesc să ia parte şi să petreacă în voie la sărbătorile zeiţei Flora[15]*. Cato*[16] *n-are ce să caute în teatrul meu, iar dacă totuşi a intrat, să stea şi să privească. Cred că nu abuzez de dreptul meu, încheind rândurile de faţă cu aceste versuri:*

Tu ştii ce ştrengărească e-a Florei sărbătoare,
Mulţimea cum petrece în desfătări uşoare.
Ce cauţi la teatru, de nu vrei să petreci?
Cum, aprigule Cato, vii numai ca să pleci?

I
CITITORULUI

Acesta-i Marţial ce v-a plăcut,
Poetul pretutindeni cunoscut
Prin acul epigramei, iscusit,
Şi căruia, lectori, i-aţi dăruit
O glorie de care-avură parte

[13] *Albinovanus Pedo* (sfârșitul sec. I î.e.n.) - autor de epopei și epigrame; în altă parte Marțial îl numește *doctus* (savant).

[14] *Cnaeus Lentulus Gaetulicus* (ucis de împăratul Caligula în anul 39) - autor de epigrame (și în grecește); a scris și poezii erotice și poate și o operă istorică în versuri.

[15] Jocurile în cinstea *Florei* (zeița florilor), sărbătorite între 28 aprilie și 3 mai, se caracterizau prin libertinajul spectacolelor și al spectatorilor.

[16] *Marcus Porcius Cato* din Utica (95-46 î.e.n.), strănepotul lui Cato cel Bătrân [sau Cato Cenzorul (232-147 î.e.n.), rămas celebru pentru înverșunarea cu care a luptat împotriva luxului aristocraților și pentru distrugerea Cartaginei], aflând cu prilejul unor jocuri florale că prezența sa împiedică desfășurarea lor obișnuită, a părăsit teatrul.

Puţini poeţi, şi numai după moarte.

II
ACELUIAŞI

Ca să ştie unde găseşte cărţile mele.

De vrei, dintre-ale mele, să iei cu tine-o carte,
La drum să te-nsoţească, acum când pleci departe,
Alege-o pe aceasta: e mică şi uşoară,
Poţi s-o cuprinzi în mână, s-o porţi la subţioară,
Lăsând pe raft acasă prea-grelele volume.
Acum să-ţi spun, în Roma unde-o găseşti anume,
Iar ca să nu-ţi pierzi vremea umblând o-ntreagă zi,
Cu cea mai bună grijă te voi călăuzi:
Spre forum-ul Minervei[17], sub ale Păcii-altare[18],
O afli la libertul Secundus[19], de vânzare.

III
CĂRŢII CARE SE GRĂBEŞTE SĂ APARĂ

Ai vrea în Argiletum[20] să fii, în prăvălie;
La mine, carte mică, nimic nu mai te-mbie.

---

17 *Forum transitorium* (= de trecere), numit Forul Minervei, după templul zeiței, sau Forul lui Nerva, sub a cărui domnie a fost terminat (în anul 98).

18 *Forum Pacis* (Forul Păcii) se afla lângă templul închinat zeiței Păcii de împăratul Vespasian; construit între anii 71 -75, forul a fost distrus, la sfârșitul sec. al II-lea, de trăsnet.

19 Secundus fusese sclavul unui oarecare Lucensis; în librăria lui se vindeau numai cărți de pergament.

20 Cartierul librăriilor.

Dar tu nu ştii cu câtă mândrie-mpărătească
Stăpâna lumii, Roma, la tine-o să privească.
Tu nu ştii că poporul lui Marte[21] -a devenit,
De la o vreme-ncoace, prea greu de mulţumit.
Eu nu cunosc sub soare, niciunde, alt popor,
De la bătrâni la tineri, mai batjocoritor;
Au nas de ceară până şi cei mai mici copii!
În timp ce, de la unii, un „bravo” răsuna-va,
Iar alţii cu săruturi au să-ţi cinstească slava,
Cei mulţi, strânşi laolaltă, te vor dispreţui.
Dar tu, de-aici ’nainte, nevrând să mai înduri
De la stăpânul aspru atâtea corecturi,
Te duci, nechibzuito, zbori în văzduh, nu-ţi pasă!
Hai, fugi, dar ia aminte: era mai bine-acasă.

IV
DEDICAŢIE ÎMPĂRATULUI

De-ţi va cădea, o, Cezar[22], această carte-n mână,
Să-ţi descreţească fruntea ce-i peste ţări stăpână!
Uşoara veselie triumful nu-ţi jigneşte,
Iar comandantul oastei de-o glumă nu roşeşte.
Aşa cum râzi când joacă Latinus sau Thymele[23],
La fel citeşte, Cezar, şi versurile mele.
Nici cenzorul prea aspru cu râsul nu se-arată;
Neruşinat mi-e scrisul, dar viaţa mea-i curată.

---

21 După legendă, Romulus, întemeietorul Romei, se născuse din vestala Rhea Silvia și zeul Marte, de aceea romanii se numeau „poporul lui Marte“.

22 Împăratul roman Domițian (a domnit între 81 și 96).

23 Vezi mai sus.

VIII
ADEVĂRATUL EROU

Pildă fiindu-ţi Thrasea[24] şi Cato cel fără de pată[25]
N-ai contenit nicio clipă să dai preţuire vieţii;
Nu te-ai zvârlit, vitejeşte, cu pieptul în vârful de spadă.
Inima mea te-nţelege: - Bine-ai făcut, Deciane[26]!
Nu-l preţuiesc pe eroul ce faima cu sânge-o plăteşte:
Cel ce-o câştigă trăind, e mult mai vrednic de cinste.

X
PERSPECTIVE

Gemellus se însoară şi-o vrea pe Maronilla;
Cu daruri o răsfaţă şi îi imploră mila.
— Atât e de frumoasă? — Nici nu se pomeneşte!
— Atunci, cu ce-l incintă atât de mult? — Tuşeşte.[27]

---

[24] *Publius Fannius Thrasea Paetus* (34-66 e.n.) - conducătorul opoziției republican-aristocratice în timpul domniei împăratului Nero. Condamnat la moarte de împărat, s-a sinucis.

[25] Cato din Utica (vezi nota de la prefața Cărții I) s-a sinucis, aruncându-se cu pieptul în sabie, cînd armata republicană a fost înfrântă de partizanii lui Caius Iulius Caesar.

[26] *Decianus* - compatriot și prieten al lui Marțial, scriitor și el. Marțial îi dedică a II-a Carte de epigrame.

[27] Subînțelesul e că Maronilla nu va trăi mult și Gemellus, luând-o de soție, o va moșteni.

XV
PRIETENULUI IULIUS[28]

Tu, vechiul meu prieten, mai bun decât oricare,
Cât timp o-ndelungată credinţă preţ mai are,
Şaizeci de consulate[29] curând vei fi-mplinit,
Dar zilele-s puţine, pe care le-ai trăit.
Nu amâna plăcerea ce-o ştii amăgitoare;
A ta nu-i decât clipa aceasta, trecătoare.
Te-aşteaptă griji destule, necazuri multe-n drum;
Norocu-i nestatornic şi zboară ca un fum.
Cu braţele-amândouă păstrează-l lângă tine,
Te părăseşte-adesea, oricât de strâns l-ai ţine.
Fii înţelept şi-ascultă ce-ţi spun prieteneşte:
E prea târzie viaţa de mâine; azi trăieşte!

XVI
LUI AVITUS[30]

Citind aceste versuri, găsi-vei printre ele
Şi bune şi mai slabe, şi foarte multe rele;
Avitus, eu ţi-oi spune cinstit, nu pe departe,
Că doar aşa, nu altfel, se poate scrie-o carte.

---

28 Iulius Martialis - prieten intim al poetului. Marțial îi închină și alte epigrame, uneori cerându-i sfaturi în materie literară.

29 Adică șaizeci de ani, întrucât consulii erau aleși pe câte un an.

30 *Lucius Stertinius Avitus* - consul în anul 92, prieten și protector al poetului.

XVII
LAUDA PĂMÂNTULUI

Îmi spune Titus[31]: — Fă-te advocat,
E-un lucru bun să mânuieşti cuvântul.
I-am mulţumit lui Titus pentru sfat:
— Nu-i treabă rea nici să lucrezi pământul.

XVIII
AMESTECUL VINURILOR

Cum ţi-a venit, o, Tucca, Falernul[32] veteran
În cadă să-l amesteci cu must de Vatican[33]?
Netrebnicele vinuri cu ce te-ncântă, spune?
Adusu-ţi-au vreodată mâhnire cele bune?
De noi puţin îmi pasă, dar e o crimă gravă
În vinul de Campania să torni hain, otravă.
Ucide-ţi musafirii, eşti poate-ndreptăţit,
Dar amfora aceasta de preţ, cu ce-a greşit?

XIX
TUŞEŞTE FĂRĂ FRICĂ

Mai rămăseseşi, Aelia, cu patru dinţi în gură,
Dar ai tuşit o dată, şi doi din ei căzură;

---

31 Probabil nume fictiv; se poate presupune că Marțial solicită aci, în mod discret, o moșie de la Titus.

32 *Falernum* - regiune din Campania, în sudul Italiei, unde se făcea vinul cel mai apreciat în vechime; se bea numai după cincisprezece ani.

33 Vinul de Vatican era dintre cele mai proaste.

Tuşind a doua oară, alţi doi simţişi că-ţi pică.
De-acum n-ai nicio grijă: tuşeşte fără frică!

XX
UNUI MÂNCĂCIOS

Nebun eşti, Caecilianus[34]! Chemi oaspeţii la masă,
Mănânci de unul singur ciuperci, şi nici nu-ţi pasă.
Ştii ce ţi-aş da să-nfuleci, găman nesăturat?
Ciupercile din care şi Claudiu s-a-nfruptat[35].

XXI
MUCIUS SCAEVOLA[36]

Braţul ce-odată-a voit pe-un rege duşman să răpună,
Şi s-a-nşelat, ucigând din greşeală pe unul din paznici,
Singur pedeapsa şi-a dat: să ardă în flacăra jertfei!
Mărinimosul vrăjmaş, uimit de atâta-ndârjire,
Însuşi l-a smuls pe viteaz de pe rug, lăsându-l să plece.
Mucius n-a şovăit să-nfrunte cumplita durere,
Mâna lui însă, arzând, n-a vrut s-o privească Porsenna.
Braţul ce-atunci s-a-nşelat, cinstit e de veşnică faimă;
Dar dacă n-ar fi greşit, nici fapta lui n-ar fi fost mare!

---

34 Nume fictiv; satira e adresată multor bogătași care aveau obiceiul să ofere clienților (pătură a populației Romei antice, oameni liberi care se puneau sub protecția unor patricieni - „patronii”) și oaspeților de rând mâncare proastă și vin inferior.

35 Împăratul Claudius (a domnit între 41-54) a fost otrăvit de soția sa, Agrippina, cu ciuperci.

36 Neizbutind să-l omoare pe regele etrusc Porsenna, care împresurase Roma (508 î.e.n.), Caius Mucius s-a pedepsit singur, arzându-și brațul drept; de aceea a fost poreclit *Scaevola* („stângaciul”).

XXIII
OASPEŢII LUI COTTA

Aşa ţi-e obiceiul şi gustul tău aşa e:
Prietenii de masă să ţi-i alegi la baie.
Această cinste, mie, nicicând nu mi-ai făcut:
M-ai cântărit cu ochii şi, gol, nu ţi-am plăcut.

XXV
GLORIA POSTUMĂ

Trimite-ţi cartea-n lume, Faustine[37]!
Gândirea ta frumos înveşmântată
Va fi de-Atena[38] însăşi lăudată
Şi de-nţelepţii toţi primită bine.
Îţi bate astăzi gloria la uşă;
Răsplata-i meritată: s-o primeşti,
Să-ţi încunune scrisul cât trăieşti,
Nu când vei fi o mână de cenuşă.

XXVII
O INVITAŢIE LA MASĂ

Lui Procillus[39]
cel înzestrat cu
prea bună memorie.

---

[37] *Faustinus* - bogat prieten al lui Marțial, el însuși poet.

[38] Atena era socotită de către romani capitala literară a lumii.

[39] Nume fictiv, în ultimele versuri Marțial citează un proverb grecesc („îl urăsc pe tovarășul de chef cu prea bună memorie”), dându-i sens comic.

Ţi-am spus azi-noapte când ne-am despărţit
(Băusem, cred, vreo zece oale pline):
— Să vii, Procile, să prânzeşti cu mine!
Vorbeşte multe omul ameţit.
Dar tu, aşa se vede, n-ai uitat,
Şi te-ai crezut poftit cu-adevărat.
Voi şti să ocolesc, de-aci-nainte,
Pe cei ce ţin atât de bine minte.

XXVIII
DE CÂND MIROASE?

Acerra nu de-aseară a vin borşit duhneşte,
Căci bea până la ziuă, precum obişnuieşte.

XXXII
LUI SABIDIUS

Nu-mi placi de fel, amice, nici tu, nici tot ce faci.
Nu ştiu de ce anume, dar ştiu atât: nu-mi placi.

XXXIII
ADEVĂRATA DURERE

Când e singură, nu plânge Gellia pe al ei tată;
Dar cum se iveşte unul, lacrimi îi ţâşnesc deodată.
Nu e sincer cel ce plânge ca să fie consolat,
Cel ce plânge fără martori, plânge cu adevărat.

XXXIV
LESBIEI[40]

Tu, Lesbia, dezmăţul nu vrei să ţi-l fereşti:
Cu uşile deschise îţi place să iubeşti.
Doreşti să fii văzută, nu-ţi tăinuieşti amorul;
Mai mult decât amantul, te-ncântă privitorul.
Nici târfa din Submoenium[41] mai deşănţată nu e,
Ea lasă jos perdeaua şi uşa o încuie.
Ias[42], Chiona[43], poate, ar şti să-ţi dea povaţă:
Ce-nseamnă-a-ţi fi ruşine, tu de la curve-nvaţă!
Chiar cea mai desfrânată, când nu mai are unde,
Coboară-ntre morminte şi-n cimitir se-ascunde.
Am fost cumva prea aspru? Ţi-am spus să te fereşti
Dar, Lesbia, nu-nseamnă că nu poţi să iubeşti!

XXXV
CYBELE ŞI PRIAP

Sunt versurile mele de multe ori prea tari
Şi nu pot fi citite, în clasă, de şcolari?
Dar cartea mea, Cornelius[44], e ca un soţ iubit
Ce nu poate să placă femeii, jugănit.
Un cântec pentru nuntă când scriu, să nu te miri
De-l fac cum se cuvine să sune pentru miri.
Vrei goliciunea Florei s-o-mbraci? Şi-o curtezană
S-o-nveşmântezi în haină severă, de matroană?

---

40 *Lesbia* - nume fictiv, probabil aluzie la iubita lui Catul.

41 Cartierul „de sub ziduri”, la marginea Romei, unde prostituatele ațineau drumul trecătorilor.

42 Nume de prostituată.

43 Nume de prostituată.

44 Nume fictiv, sau poate unul dintre prietenii autorului.

Nici versul meu, ştrengarul, nu-i îmbrăcat astfel,
Şi-l simţi mai cu plăcere când gâdilă niţel.
Nu fi cu el prea aspru, îndură-te, şi vezi
Să nu te-ndemne gândul, cumva, să mi-l castrezi!
Nepotriviri de-acestea în mintea mea nu-ncap:
Nu-l văd slujind în templul Cybelei[45] pe Priap[46].

XXXVII
STICLĂ ŞI AUR

Din sticlă bei, Bassus, iar burta în vase de aur goleşti:
Sărmanele vase! Ce-i scârnav, se vede, mai mult preţuieşti.

XXXVIII
UNUI PLAGIATOR

Poemul ăsta, Fidentine[47],
Îl recunosc, e scris de mine.
Dar îl citeşti atât de rău,
C-a început să fie-al tău.

XL
UNUI INVIDIOS

Ţi se zbârceşte toată faţa când, rar, citeşti un vers de mine;

---

[45] Preoții zeiței orientale Cybele erau castrați.

[46] Fiul lui Bacchus și al Venerei, admirat pentru deosebita lui virilitate.

[47] „Încrezutul, îndrăznețul“, nume fictiv, poreclă dată unui plagiator stângaci.

Tu pizmuieşti pe toţi poeţii, niciunul dintre ei pe tine.

XLI
LUI CAECILIUS, CARE SE CREDE GLUMEŢ

Un om de duh îţi place să crezi că eşti. Tu zici.
Dar vrei să-ţi spun în faţă ce eşti? Un măscărici.
Un vânzător de boarfe, ce marfa-n târg şi-o plimbă
Şi dincolo de Tibru[48], pe la răspântii, schimbă
Chibrituri de pucioasă pe-un ciob de sticlă, spartă;
Un negustor vorbăreţ de mazăre răsfiartă
Ce-n jurul lui adună în roi pe toţi nerozii;
Un crescător de viperi ce joacă-n vârful cozii;
Un sclav de rând ce vinde pastramă-n prăvălie;
Un bucătar ce-n cârciumi cu calzi cârnaţi te-mbie;
Un biet poet de uliţi, lipsit de-ndemânare;
Un dansator din Gades[49], ce ţopăie şi sare;
O gură desfrânată şi veştejită eşti,
Nimic însă, Caecilius, din ce-ţi închipuieşti.
Tu crezi că-n râs şi-n vervă l-ai întrecut pe Gabba[50],
Pe Tettius Caballus[51] aşijderi... Dar degeaba!
Nu-i dat oricui să fie, din firea lui, isteţ;
Iar când te văd, obraznic, că-ncerci a fi glumeţ
Şi dintr-un haz subţire nu înţelegi o boabă,
îţi spun, tu nu eşti Tettius, Caballus eşti: o gloabă!

---

48 „Dincolo de Tibru“: pe malul drept al fluviului, în cartierele sărace.

49 Localitate în Spania (astăzi Cadiz), vestită, pe vremea lui Marțial, pentru dansatoarele ei.

50 Măscărici al lui August. Tot măscărici trebuie să fi fost și Tettius Caballus.

51 *Caballus* - cal de muncă.

XLIII
MISTREŢUL

Eram şaizeci de oaspeţi poftiţi la tine-acasă,
Şi-un porc mistreţ, Mancine, atât ne-ai dat la masă.
Nici struguri copţi pe coardă în toamna-ntârziată,
Nici mere dulci cu gustul de miere parfumată,
Nici pere legănate pe fire de grozamă,
Nici rodii africane cu rozacee zeamă,
Nici brânză-n coşuleţe, din rustica Sassină[52],
Din căzile Picènii[53] nimic: nicio măslină!
Atât numai: mistreţul. Un porc sfrijit şi mic,
De parcă-l doborâse, cu mâna, un pitic.
Nimic mai mult. Mistreţul. Atât ne-ai oferit,
Iar noi, ca-ntr-o arenă, am stat şi l-am privit.
N-ai mai mânca, în viaţă, mistreţ! Şi-aş mai dori,
Servit, ca Charidemus[54], mistreţului să-i fii.

XLIV
PRIETENULUI STELLA[55]

În două epigrame pe rând am zugrăvit
Un joc de lei şi-o fugă de iepure grăbit.
M-am repetat? Dar dacă aceasta e o vină,
Două mâncări de iepuri să-mi dai şi tu la cină.

---

52 *Sassina* - localitate din Umbria (in peninsula italică), renumită prin caşul produs acolo.

53 *Picenum* - regiune din Italia, pe coasta Adriaticei, bogată în măslini.

54 Charidemus pare să fi fost un criminal dat pradă unui mistreț în arena circului.

55 *Lucius Arruntius Stella* - consul în anul 101, protector al lui Marțial și al altor poeți.

XLVI
GRĂBEŞTE-TE ÎNCET

— Sărută-mă mai iute (spui tu) că mă grăbesc!
Avântul mi se curmă şi nu mai îndrăznesc.
De m-ai opri, mai bine ai şti să mă stârneşti.
Nu mă zori, Hedylus, când zici că te grăbeşti.

XLVII
MEDIC ŞI CIOCLU

Diàulus era medic şi cioclu s-a făcut.
Aceeaşi meserie o ia de la-nceput.

XLIX
MICILE PLĂCERI

Lui Licinianus[56].

Tu, cel pe care celţii cu cinste-l pomenesc,
Şi-n Spania noastră[57] astăzi iberii-l preamăresc,
Vei revedea pe dealuri Bilbilis[58]-ul dorit,
Oraş în cai de luptă şi-n arme renumit;
Mai sus, pleşuvul Caius[59], cu-ncărunţita-i frunte,

---

[56] *(Lucius?) Licinianus* - concetățean al lui Marțial, orator și poate și scriitor.

[57] „Spania noastră“ = Spania Celtiberică, adică partea din nord-estul peninsulei, locul de baștină al lui Licinianus și Marțial.

[58] Orașul natal al lui Marțial și al lui Licinianus.

[59] Astăzi Moncayo, munte situat la miazănoapte de Bilbilis.

Vadaveronul[60] sacru, cu stânci tăiate-n munte,
Şi crângul din Botérdum[61], cu farmecul lui dulce,
Grădina-n care-i place Pomonei[62] să se culce.
Te vei scălda-n Congedus[63], în valurile-i calde,
Şi-n lacul unde nimfa se-ascunde să se scalde;
Când vei simţi că lenea prea mult te moleşeşte,
Te vei zvârli în Salo[64], cum fierul se căleşte.
Vei ospăta la masă belşugul de vânat,
Prin lunca din Voberca[65], de-aproape săgetat.
Amiezele de vară la umbră le vei trece,
În albia de aur a Tagului[66] cel rece.
Vei bea din unda Nuthei[67] răcoarea dimineţii,
Şi apă din Dercena[68], cu prospeţimea gheţii.
Apoi, când Acvilonul[69], cu mugete cumplite,
Va răscoli zăpada pe câmpuri troienite,
La ţărmul Taragonei[70] din nou când vei veni,
Iubita Laletànie[71] în soare-ţi va zâmbi,
Vei prinde căprioare în laţul tău isteţ,
Vei spinteca din turma ce-o creşti un porc mistreţ.
Prăpăd vei face-n iepuri, gonindu-i de-a călare,
Lăsând pe-argaţi să plece după vânatul mare.

---

60 Pe muntele Vadavero pare să fi existat multe locașuri sacre.

61 Probabil o localitate apropiată de Bilbilis.

62 *Pomona* - zeița fructelor la romani.

63 Lac sau râu în preajma Bilbilisului.

64 Râu care trece pe lingă Bilbilis. Se spunea că apa lui e foarte bună pentru călirea oțelului.

65 *Voberca* (sau *Vobesca)* - numele unei păduri bogate în vânat.

66 Râu ce trece prin apropiere de Bilbilis; în apele lui există nisip aurifer.

67 Râu de munte.

68 Râu de munte.

69 Vântul de nord-est, crivățul.

70 *Tarraco* (azi Taragona) - pe coasta mediteraneană, la apus de Barcelona.

71 *Laletània* - probabil o regiune pe coasta Mediteranei.

Vei arde-n vatră vreascuri din codrii-apropiaţi,
Strângând în jur pe sclavii cei mici şi nespălaţi.
Pe vânătorul vrednic, vecinul tău de casă,
Să stea cu tine-alături îl vei pofti la masă.
Nu vei purta sandale cu vârfuri argintate,
Nici togă purpurie în falduri parfumate.
Departe vor rămâne clienţi şi portărei,
Şi văduva bogată, cu nazurile ei,
Până la prânz putea-vei să dormi netulburat,
Din somn n-o să te scoale niciun împricinat.
Nu-i pizmui pe-aceia ce vor a fi slăviţi,
Tu plânge-le de milă acestor fericiţi.
Pe Sura[72], scump prieten, aplauze-l desfată,
Dar o plăcere simplă e mai adevărată;
Şi-ai drept s-aştepţi în viaţă un asfinţit senin,
Când faima ce-ai cules-o o meriţi pe deplin.

LIII
DOVADA PLAGIATULUI

În versurile scrise de mine, Fidentine,
Ai strecurat o pagină de tine;
Şi-atât de bine chipul în ea ţi-ai oglindit,
Că fapta singur ţi-ai mărturisit.
O mantie soioasă de lingon[73] e o pată
Ce pângăreşte purpura curată;
O oală aretină[74], de lut, e o jignire
Adusă cupei de cristal subţire;
Un corb, ce fără veste a rătăcit, sinistru,

---

72 *Lucius Licinius Sura* - om politic, originar din Spania, contemporan cu Marțial, consul sub domnia împăratului Traian.

73 Locuitor din partea centrală a Galiei.

74 La *Arretium* (astăzi Arezzo, nu departe de Florența) se făceau oale obișnuite de pământ roșu.

Pe ţărmul însoritului Caistru[75],
E ca un semn de jale pe-argintul unei salbe,
În hora lebedelor albe;
O gaiţă opreşte din cânt, cu vocea-i acră,
Privighetoarea din Pădurea-Sacră[76]!
Eu nu mai am nevoie de nicio judecată,
Nici cartea mea să fie apărată.
Nu eu te-acuz, ci versul de tine-adăugat,
O pagină ce strigă: „Ai furat”!

LIV
PRIETENI VECHI ŞI NOI

Dacă mai poţi iubirea să ţi-o dai,
Tu, care-atât de mulţi prieteni ai,
De-aş mai găsi în inima ta loc,
Aş spune, Fuscus[77], c-am avut noroc.
Nu mă goni ca pe-un necunoscut;
Niciunul n-a fost altfel la-nceput.
Tu judecă-l pe cel ce te îmbie
Şi care vrea prieten vechi să-ţi fie.

LV
VIAŢA LA ŢARĂ

Vrei să cunoşti viaţa ce Marcus[78] şi-o doreşte,
El, care şi cuvântul şi spada le cinsteşte?

---

[75] Râu în Asia Mică, în apele căruia trăiau multe lebede.

[76] Una din numeroasele păduri închinate zeilor; în dumbrăvile sfinte se ridicau temple și altare.

[77] Probabil un vestit și bogat orator din vremea lui Marțial.

[78] Marcus e Marțial însuși.

Să-ţi spun. Ar vrea, la ţară, un petic de moşie;
Să guste, fără grijă, puţină bucurie.
Cum? Pe spartane lespezi răceala să te-ngheţe,
Patronului, prosteşte, venind să-i dai bineţe?
Când ai putea, în faţa căminului încins,
Să-nşiri de-a lungul vetrei vânatul ce l-ai prins,
Să tragi în ţeapă crapul ce încă se mai zbate?
S-alegi, din oala arsă, a mierii bunătate?
Când mâna dolofană a jupânesii-ţi pune
Pe masa ţărănească belşug de lucruri bune,
Şi, fără cheltuială, poţi a te ospăta
Cu ouă coapte-n spuză, de la găina ta?
Sunt mulţi cărora traiul acesta nu le place,
Cum nu le plac eu însumi; o ştiu, n-am ce le face.
În toga lor cea albă[79], să ducă mai departe
Corvezile de care au toţi în Roma parte!

LVII
FEMEIA IDEALĂ

Mă-ntrebi cam ce femeie îmi place, Flaccus[80]? Iată:
Niciuna prea uşoară, nici prea neîndurată.
Îmi place o femeie de felul mijlociu:
N-aş vrea să mor de foame, dar nici sătul să fiu.

[79] Toga albă era îmbrăcămintea obișnuită a romanilor.
[80] Unul dintre prietenii poetului, des pomenit de el.

LXII
ELENA[81] Şi PENELOPA[82]

Laevina, cea mai pură femeie-ntre femei,
O pildă pentru însuşi cinstitul soţ al ei
Şi vrednică urmaşă a vechilor Sabine[83],
Scăldându-se-n Avernus şi-n undele Lucrine[84],
S-a legănat la Baiae[85] pe-al valurilor joc,
Şi tot zburdând prin apă, glumind, a luat foc
Şi c-un amant mai tânăr de-acasă a fugit:
În casta Penelopă, Elena s-a trezit.

LXIII
LUI CELER

Citeşte-mi epigrame!" mă rogi şi mă pofteşti;
Tu însă pe-ale tale ai vrea să le citeşti[86].

---

81 În mitologia greacă, fiica Ledei și a lui Zeus; măritată cu Menelaos, s-a lăsat furată de Paris, pricinuind vestitul război troian.

82 În *Odiseea* lui Homer e soția lui Ulise, pe care l-a așteptat cu fidelitate douăzeci de ani, cât a ținut asediul Troiei și rătăcirile lui pe mări.

83 *Sabinii* - populație de agricultori la sud-est de Roma, vestită prin viața lor cumpătată, hărnicie și cinste.

84 *Avernus* și *Lucrinus* - lacuri lângă țărmul Mării Tireniene, nu departe de Neapolis.

85 Oraș balnear pe țărmul Mării Tireniene, situat nu departe de cele două lacuri amintite mai sus, constituind, după câte spun poeții, o adevărată primejdie pentru virtutea femeilor.

86 În original acest vers are și înțelesul: tu nu ții să-mi asculți epigramele de dragul de a le asculta, ci pentru a le da (recita) ulterior drept ale tale.

LXIV
LAUDA DE SINE

Da, eşti tânără, frumoasă şi bogată, o ştim bine,
Dar când singură te lauzi şi vorbeşti mereu de tine,
Fabulla, îţi pierzi deodată însuşirile fireşti:
Nici bogată, nici frumoasă şi nici tânără nu eşti.

LXVI
VERSURI DE VÂNZARE

Tu, care-a mele versuri vrei să le şterpeleşti,
Crezi că ţi-e dat, în voie, poet să te numeşti,
Plătind o biată carte transcrisă? Să mă ierţi!
Nu poţi să-ţi cumperi faima cu şapte-opt sesterţi[87].
Mai bine-alege-un cântec de nimeni cunoscut,
Un singur om să-l ştie: cel care l-a făcut.
O carte fată-mare, o carte neumblată,
Pe care-al ei părinte o ţine încuiată,
Un sul pe care nimeni nu l-a desfăşurat,
Şi nimeni încă barba de el nu şi-a frecat.
O carte cunoscută stăpânul greu şi-l schimbă,
Dar de găseşti pe unul şi-l tragi puţin de limbă
Să-ţi spună unde afli o carte necitită,
Ce nici n-a fost, cu piatra, pe margini şlefuită,
Nici prinsă-n beţişoare, nici îmbrăcată-n piele,
Tocmeşte-o! Pot eu însumi să-ţi vând din ale mele.
De vrei cu scrisul altui poet să te făleşti,
Nu cartea să i-o cumperi, tăcerea să-i plăteşti!

[87] În vremea lui Marțial sesterțul, veche unitate monetară, era de aramă și nu mai valora decât aproximativ un gram și ceva de argint.

LXXII
POETUL CU PLETE FALSE

Tu, Fidentine, scrisul mi-ai furat,
Şi-acum te crezi poet, cu-adevărat.
Aegle[88], de-asemeni, are dinţi frumoşi,
Că şi i-a pus de fildeş, pe cei scoşi;
Lycoris[89] pielea neagră-şi văruieşte
Şi cu-obrazu-i alb se fuduleşte.
Aşa te-mpăunezi şi tu, poete,
Eşti chel ca-n palmă, şi te porţi cu plete!

LXXVI
APOLO ŞI MINERVA

Tu, Flaccus, bun prieten, a cărui preţuire
Dă străduinţei mele o-naltă mulţumire,
Tu, vrednică odraslă din al lui Antenor[90]
Oraş, care priveşte la tine-ncrezător, -
Urmează-aceste a mele îndemnuri înţelepte:
Pe cele nouă muze mai lasă-le s-aştepte,
Nu le-asculta cum cântă şi nu te prinde-n danţ!
Divinele fecioare nu-ţi vor aduce-un sfanţ!
Ce vrei de la Apolo? Să-ţi încunune verva?
Dar banii grei îi ţine, în lada ei, Minerva,
Zeiţa înţeleaptă şi-atât de pricepută,
Cea care pe toţi zeii cu bani îi împrumută.
Sub iedera lui Bacchus[91] cu ce câştig te-alegi?

---

88 „Strălucitoarea“, nume fictiv.

89 „Neagră ca lupul“, nume des întâlnit în poezie pentru femeile cu ten închis.

90 Întemeietorul legendar al orașului Patavium (Padova de astăzi).

Din arborele-Atenei[92] rod mai bogat culegi!
Ce-oferă Heliconul? Un murmur de izvoare,
Zeiţe cântăreţe, aplauze-nşelătoare.
Ce poţi să-i ceri tu Cirrhei[93] sau nimfei Permessine[94]?
În For[95] te-aşteaptă, Flaccus, succese mai depline,
Aici răsună banii ce-i vântură bogaţii;
De pe estrada[96] stearpă se-aud numai ovaţii.

LX XIX
UN OM OCUPAT

Tu, Àttalus, într-una vrei să te afli-n treabă
Şi faci pe advocatul când nimeni nu te-ntreabă.
Ca să nu stai degeaba, catârii ţi-i păzeşti;
Ori ai, ori n-ai de lucru, ceva tot meştereşti.
Când n-o să ai ce face, şi când ţi-o fi urât,
Parcă te văd, de ciudă, că-ţi pui un ştreang de gât!

LXXXIII
LUI MANNEIA

Când văzui cum căţeluşa ţi-a lins faţa, îmi şoptii:
Nu mă mir, aşa sunt câinii: umblă după scârnăvii.

---

91 Iedera lui Bacchus pare să închipuie decorul scenei de teatru; Flaccus (vezi versul I), căruia i se adresează epigrama, era probabil autor dramatic.

92 Măslinul, al cărui rod bogat e comparat cu meseria bănoasă de avocat.

93 *Cirrha* - nimfa după care a fost numit un oraș închinat, lui Apolo.

94 Nimfa râului Permossos, care izvorăște din coasta Heliconului.

95 Forul era locul unde se desfășura întreaga activitate publică din Roma antică;.

96 Estrada e scena din For pe care poeții își recitau lucrările.

LXXXVI
VECINUL INVIZIBIL

Vecin e Novius[97] cu casa noastră;
Putem să ne dăm mâna pe fereastră.
E-o mare fericire (unii spun)
Să stai alături c-un prieten bun,
De care numai zidul te desparte.
Şi, totuşi, e de mine mai departe
Decât, acum, pe ţărmul egiptean
Prefectul din Syene[98], Terenţian[99].
N-ajung, cu el, o dată să prânzesc;
Mai mult decât atât: nici nu-l zăresc!
N-aş şti să aflu-n Roma un vecin
Atât de-apropiat şi de străin.
Va trebui, oricât ne-ar fi de greu,
Să ne mutăm aiurea: el sau eu.
Nu vreţi pe Novius să-l întâlniţi?
E de ajuns vecin cu el să fiţi.

LXXXVII
FII BEŢIVĂ SINCERĂ!

Fescennia, atâtea pahare-ai dat pe gât,
Încât, purtând de grijă să nu duhneşti urât,
Bomboane de la Cosmus[100] înghiţi fără măsură,

---

97 Pare să fi fost un iscusit jucător de șah (de fapt un joc asemănător cu șahul), pomenit de Marțial și în alt loc.

98 *Syene* (astăzi Assuan) - oraș de graniță în sudul Egiptului, pe vremea aceea provincie a imperiului roman.

99 *Terentianus* - comandantul garnizoanei de la Syene.

100 Vestit negustor de parfumuri și pomezi, după cum reiese din numeroase epigrame ale lui Marțial.

Să-ţi parfumezi cu ele mirositoarea gură.
Sunt dresuri foarte bune ca dinţii să-ţi albească,
Dar nu pot, din adâncuri, duhoarea s-o oprească.
Ba, dacă-amesteci astfel mirosul lor cu-al tău,
Străbate mai departe, iar tu puţi şi mai rău.
Nu păcăleşti pe nimeni. Ascultă-a mea povaţă:
Nu mai umbla cu şoalda, beţivă fii pe faţă!

LXXXIX
TĂINUITORUL

Tu numai la ureche, şoptind, vorbeşti oricui,
Dar lumea-ntreagă poate s-audă tot ce spui;
Cânţi la ureche, cugeţi, râzi, te boceşti, bârfeşti,
Când taci, taci la ureche; când strigi, nu strigi, şopteşti.
E o meteahnă, Cinna, la tine-atât de veche,
Încât chiar pe-mpăratul mi-l lauzi la ureche.

XCI
UNA DIN DOUĂ

Să-ţi publici versurile n-ai găsit cu cale,
În schimb despre-ale mele zici că-s rele;
Ori publică-le, Laelius, pe-ale tale,
Ori lasă-le în pace pe-ale mele.

XCIV
CÂNTĂREAŢA

Erai o fată foarte mult dorită
Pe când cântai, Aegle, destul de rău;

Azi cânţi frumos, de toţi eşti măgulită,
Dar nimeni nu mai vrea sărutul tău.

XCIX
BOGATUL ZGÂRCIT

Nici două milioane întregi pe-atunci n-aveai
Şi-atât erai de darnic, de primitor erai,
Şi ne cinsteai, Calenus, cu-atât belşug, încât
Doream să-ţi dea Fortuna de şase ori pe-atât.
Ne-au împlinit dorinţa întocmai, zeii buni.
Averea ţi-o sporiră cinci morţi, în şapte luni.
Dar tu, ca unul care n-ar mai avea nimic,
Şi-n loc să moştenească ar fi rămas calic,
Trăieşti în strâmtorare acum, ca un sărman.
Chemi oaspeţii la masă o dată într-un an,
Iar pentru demâncare nu vrei să risipeşti;
Vreo câţiva bani de-aramă abia de cheltuieşti.
Nici pentru noi cei şapte, bătrânii tăi amici,
Mai mult de-un sfert de libră de plumb[101] nu sacrifici.
Drept bună-mulţumire, vom implora pe zei
Milioanele să-ţi crească: o sută, dacă vrei!
Dar, de-ţi măreşti avutul după al nostru gând,
Mă tem grozav, Calenus, că vei muri flămând...

CIII
MILIONARUL

Pe când nu erai încă nici cavaler măcar,
Spuneai: „— O, de-ar da zeii s-ajung milionar,
Ce bine m-aş pricepe viaţa s-o trăiesc,

[101] *Libra* - circa 32 de grame; plumb e luat probabil cu înțelesul de aliaj în care intră numai puțin argint.

Cu câtă voluptate aş şti să cheltuiesc!
M-aş înfrupta din toate!” Şi zeii te-ascultară.
Acum ai bani, dar toga ţi-e parcă mai murdară,
Mantaua şi mai ruptă, cu poale jerpelite,
Iar bietele sandale de patru ori cârpite!
Alegi la prânz, din zece, o singură măslină,
Un rest dintr-o mâncare ţi-ajunge şi la cină,
Bei vin borşit de Veii[102], pe drojdie rămas,
Iar dragostea te costă, ca mazărea, un as[103].
O, Scaevola, te judec! Eşti bun de osândit:
De ce doseşti, tâlhare, avutul moştenit?
De ce pe zei îi superi, de ce ne furi pe noi?
Nu vrei să guşti plăcerea? Dă banii înapoi!

CVII
O CARTE MARE

Îmi spui, iubite Lucius[104], o vorbă de mustrare:
— Mai lasă lenea! Cântă şi tu o faptă mare!
— Dar unde e Mecena, să-mi dea acel nesaţiu
De care-avură parte Vergiliu şi Horaţiu?
Aş plămădi o carte nemuritoare-n lume,
Şi n-ar pieri în flăcări[105], cu mine, al meu nume!
În ţarina săracă şi care nu rodeşte,
Nici taurul, când trage la jug, nu se sileşte;
În brazda roditoare mai trudnic ară plugul,
În schimb te răsplăteşte, la seceriş, belşugul!

---

[102] Vinul de Veii (oraș în Etruria) era dintre cele mai proaste.
[103] Asul era în vremea lui Marțial un sfert din sesterț.
[104] *Lucius Iulius* - prieten al lui Marțial, necunoscut din altă sursă.
[105] Romanii, la moarte, erau incinerați.

CIX
ISSA

Issa e mai jucăuşă decât vrabia lui Catul[106],
Să-i asemuiesc sărutul cu-al columbei, nu-i destul.
Issa-i mai îmbietoare decât galeşa codană;
Issa e mai preţioasă ca o perlă indiană;
Issa e o căţeluşă, şi lui Publius[107] i-e dragă.
Când scânceşte, ţi se pare că vorbeşte şi se roagă;
Cu stăpânul ei o dată râde şi se întristează,
Zburdă când îl vede vesel, când e supărat, oftează.
Gâtul zvelt şi-l încovoaie şi se culcă în tăcere,
Iar când are-o trebuinţă, e cuminte şi se cere.
Aşternutu-n care doarme, să-l mânjească se fereşte;
Cu lăbuţa ei cea moale, sfiicioasă te trezeşte,
Şi te roagă cu privirea să-i dai voie pân-afară.
Căţeluşă ruşinoasă, Issa a rămas fecioară;
E atât de temătoare şi ferită de iubire,
Încât n-a fost de ea vrednic, până astăzi, niciun mire.
Iar ca amintirea Issei după moarte să trăiască,
Publius a vrut el însuşi chipul să i-l zugrăvească.
E atâta potrivire, încât poate spune-oricine
Că nici Issa cu ea însăşi nu se-aseamănă mai bine.
Sunt atât de grăitoare chipurile-ngemănate,
Încât vii par amândouă şi-amândouă par pictate.

CX
VERSURI SCURTE

Îmi critici, Velox[108], scrisul şi-mi spui, ca să mă-mpungi,

[106] Catullus (vezi mai sus) a cântat moartea vrabiei iubitei sale Lesbia.
[107] Prieten bogat al lui Marțial.
[108] „Grăbitul”, nume fictiv.

Că versurile mele sunt, uneori, prea lungi.
Dar tu nu scrii niciunul, ai luat-o mai agale,
Şi astfel sunt mai scurte, desigur, ale tale.

CXVII
UN BĂRBAT DEŞTEPT

Ne-am întâlnit, Lupercus, pe drum, şi mi-ai cerut
Să-ţi dau dintr-ale mele o carte cu-mprumut:
— O să-ţi trimit acasă un sclav de-al meu s-o ia,
Şi după ce-oi citi-o, ţi-o voi înapoia.
— Lupercus, nu se cade ca pentru-o biată carte
Să-ţi osteneşti băiatul: eu locuiesc departe
Şi-ar trebui să suie trei caturi pân' la mine.
Să-ţi spun, dorita carte unde-o găseşti, mai bine:
Trecând spre Argiletum, precum obişnuieşti,
Prin forum-ul lui Cezar[109], aproape-ai să zăreşti
O mică prăvălie; iar de-i citeşti pereţii
Te vor primi la uşă, pe listă, toţi poeţii!
Eu nu lipsesc. Atrectus, librarului îi spune.
Va cerceta pe rafturi şi-n faţă îţi va pune,
Pe cinci dinari bucata, un Marţial curat,
Cu margini şlefuite şi-n purpură-mbrăcat.
— Nu preţuieşti atâta, vei spune, şi pe drept.
— Lupercus, bravo ţie, eşti un bărbat deştept!

[109] Forul lui Cezar e *Forum Iulium*, învecinat cu Forul lui Nerva; aici se aflau templul Venerei Genetrix, ridicat cu cheltuiala lui Iulius Caesar, și o statuie ecvestră a acestuia.

CARTEA A DOUA

I
CARTEA MICĂ

Mai multe epigrame - trei sute - de-ai avea,
Te-ar mai citi întreagă, vreunul, carte-a mea?
De ce atât de mică te-am plămădit? Ei bine:
Întâi, că-mi ceri papirus cu pagini mai puţine;
Al doilea: copistul, în rânduri puţintele,
Mai mult de-un ceas nu pierde cu fleacurile mele;
Al treilea: în grabă de prinzi un cititor,
Oricât ai fi de seacă, te-nghite mai uşor.
Te va citi oricine, la masă, înainte
De-a se răci în cupă licoarea prea fierbinte.
Dar crezi că, fiind scurtă, ocări n-au să te-ajungă?
Vai! câţi nu se vor plânge că eşti, şi-aşa, prea lungă!

III
CONTRADICŢIE

Nu eşti datornic, Sextus, nimic nu datoreşti.
Cum o să fii datornic, când nu poţi să plăteşti?

V
PRIETENULUI CARE LOCUIEŞTE DEPARTE

Să n-am în viaţă parte, Decianus[110], de vreun bine
De n-aş vrea, zi şi noapte, să fiu mereu cu tine.
Dar ne despart, în spaţiu, trei mii de paşi, cum ştii,
Iar dacă pui şi-ntorsul, total fac şase mii.
Adeseori bat drumul şi nu te aflu-acasă,
Sau sclavul, strajă-n uşă, să intru nu mă lasă.
Eşti prins cu-atâtea treburi, petreci, te plimbi, pledezi,
Şi n-ai destule ceasuri prietenii să-ţi vezi.
Trei mii de paşi aş face oricând, de te-aş găsi:
Dar ca să-i fac degeaba, sunt prea mulţi şase mii!

VII
LUI ATTICUS

Frumuşel declami, amice, frumuşel ştii să vorbeşti,
Scrii poeme frumuşele, frumuşel istoriseşti;
Faci şi mime frumuşele, epigrame frumuşele,
Frumuşel eşti ca gramatic, frumuşel citeşti în stele;
Frumuşel ţi-e mersul, glasul, joci şi cânţi tot frumuşel,
Frumuşel ciupeşti tu lira, chiar şi mingea baţi la fel;
Frumuşel le faci pe toate, dar nimic frumos anume.
Atticus, să nu te superi, eşti un fel de-ncurcă-lume.

[110] Poet originar din Spania, prieten al lui Marțial, cunoscut numai din referiri.

VIII
CITITORULUI MEU

De vei găsi în cartea aceasta, câteodată,
O latinească şchioapă sau poate prea-ncurcată,
De vină-i caligraful[111]: le-a înşirat grăbit,
Şi stihurile mele, în pripă, le-a stâlcit.
Să-mi pui în seamă, mie, greşeala lui, nu-i drept.
Cum, tot eu sunt de vină? Credeam că eşti deştept.
— Dar versurile tale sunt proaste! îmi vei spune.
E-adevărat, aşa e cum zici. Fă tu mai bune.

XI
MÂHNIREA LUI SELIUS

Pe Selius, tu, Rufus[112], de-l vei zări vreodată,
Sub porticul Europei[113], cu fruntea-nnourată,
Posomorât ca noaptea şi trist ca un mormânt,
Împovărat de-o taină, cu nasul în pământ,
Lovindu-se cu pumnul în piept, smulgându-şi părul,
Să ştii că nu-şi jeleşte nici fratele, nici vărul.
Copiii îi sunt zdraveni - să-i ocrotească zeii!
— Nu s-a-ntâmplat vreun lucru amarnic nici femeii;
Nu l-a furat vechilul, toţi sclavii-i sunt acasă…
E trist, fiindcă nimeni nu l-a poftit la masă!

---

111 Caligrafii (copiștii), plătiți după numărul rândurilor scrise, nu-și corectau greșelile, ca să nu strice înfățișarea cărții, căreia o ștersătură vizibilă i-ar fi scăzut din preț.

112 Probabil *Canius Rufus*, poet originar, ca și Marțial, din Spania (din Gades).

113 Porticul Europei, numit după o frescă din el, care înfățișa răpirea Europei, se afla lângă câmpul lui Marte.

XII
MIROSURI SUSPECTE

Ce pot să-ţi spun, Postume? Când mă-ntâlnesc cu tine,
Sărutul tău miroase a smirnă-atât de bine,
Şi-arome-atât de stranii în jurul tău plutesc,
Încât încep, Postume, să te cam bănuiesc.
Căci bine nu miroase niciunul şi niciuna
Din cei ce-atât de bine miros întotdeauna.

XIII
SOLUŢIA CEA MAI BUNĂ

Bani îţi cere advocatul,
(Cere şi judecătorul),
Sextus, tu ascultă-mi sfatul
Şi plăteşte-ţi creditorul.

XIV
IAR SELIUS

Da! Selius e-n stare orice să meşterească
Atunci când e-n pericol acasă să prânzească.
Sub porticul Europei te-aşteaptă, Pauline[114],
Îţi iese înainte, de paşii tăi se ţine
Cu mii de temenele şi linguşiri servile,
Spunând că ai picioare mai iuţi decât Ahile[115].
Dar, pentru că pe-acolo poftit de nimeni nu-i,

---

114 *Paulinus* - numele unui bun alergător.

115 Vestitul erou legendar din războiul troian, numit de Homer „cel iute de picior“.

Apucă drumul Saeptei[116] şi-o ia printre statui,
Sperând noroc să-i poarte, din lumea nemurirei,
Ori cel născut din Aeson[117], ori Chiron al Philyrei[118].
Mereu mofluz, spre templul lui Isis[119] se îndreaptă,
Se-nclină juncii triste, se roagă şi aşteaptă;
Porneşte-apoi spre crângul în care, printre-alei,
O sută de columne a ridicat Pompei[120].
Din termele lui Faustus la Fortunatus trece,
Se scaldă-n apă caldă, se scaldă-n apă rece;
Nu ocoleşte beciul lui Gryllus, la subsol,
Nici băile lui Lupus din grota lui Eol[121].
Văzând însă că soarta nu-i binevoitoare,
Şi vremea şi-a pierdut-o degeaba-n scăldătoare,
Spre porticul Europei se-ntoarce, disperat,
În căutarea unui amic întârziat...
O, Taur[122], ce-ai răpit-o pe fata cea frumoasă,
Te-ndură şi-l pofteşte pe Selius la masă!

---

116 *Saepta, Iulia* - uriașă clădire pentru epoca respectivă (începută de Caius Iulius Caesar), folosită pentru lupte, spectacole etc.; unul dintre cele mai frecventate locuri de întâlnire, era împodobit cu statui.

117 Iason, conducătorul expediției argonauților, își avea chipul într-un portic, numit al Argonauților, alături de Saepta.

118 Chiron, fiul Philyrei și al lui Saturn, e centaurul înțelept, considerat de vechii greci ca unul din întemeietorii medicinei.

119 Templul zeiței egiptene Isis și al lui Serapis (vezi mai sus). Înfățișată de egipteni cu chip de vacă (sau cel puțin cu coarne de vacă), Isis a fost identificată cu Io, cea care, conform mitologiei romane, a fost preschimbată de Iupiter în juncă.

120 *Hecatostylon* - clădirea cu o sută de coloane ridicată de Pompei. Alături era porticul lui Pompei, înconjurat de platani.

121 *Faustus, Fortunatus, Gryllus, Lupus* - proprietari de băi publice. Baia lui Gryllus era întunecoasă, iar a lui Lupus trebuie să fi fost plină de curenți de aer, întocmai ca grota lui Eol (zeul vânturilor).

122 În mitologie, Taurul care a răpit-o pe Europa e Iupiter; aluzia poate avea două înțelesuri: dacă e vorba de Iupiter, să-l poftească pe Selius în Infern, scăpând Roma de un parazit; dacă e vorba de taurul înfățișat în fresca din porticul Europei, Selius să fie azvârlit în arenă drept pradă unui taur.

XV
LUI HORMUS, CĂRUIA ÎI MIROASE GURA

Nu din trufie nu dai cupa ta
La alţii, după tine să mai bea...
Tu nu le împrumuţi paharul tău,
Temându-te să nu le vie rău.

XVIII
STĂPÂN ŞI SLUGĂ

Mărturisesc, Maxime, neruşinata vină
Că umblu după tine să mă pofteşti la cină.
Tu umbli după alţii, aşa că suntem chit!
Eu vin în zorii zilei, client obişnuit,
Ca să-ţi aduc salutul, tot timpul săptămânii;
Tu eşti plecat de-acasă, să-ţi feliciţi stăpânii.
Suntem deopotrivă! Eu te-nsoţesc pe tine,
Şi, mândru ca un rege, nici nu te uiţi la mine;
Dar tu slujeşti pe-un altul şi-l însoţeşti fidel.
Şi vrei să-mi fii, Maxime, patron? Suntem la fel!
La un alt sclav, ca mine, eu sclav nu mai rămân:
Stăpânul nu se cade să aibă alt stăpân!

XXIV
PRIETENUL CEL BUN

Mi-ai spus: „De-ţi va fi soarta să fii învinuit,
Alăturea de tine voi sta, în strai cernit;
Iar dacă te vor smulge căminului străbun,

Voi merge peste mare, cu tine, în surghiun”.
Te-a ajutat norocul şi iată-te bogat.
Hai, Candidus, tu mie ce parte mi-ai lăsat?
E mult o jumătate? Primesc cât de puţin.
Voiai să-mparţi cu mine cumplitul meu destin,
Tovarăş de restrişte, să mă-nsoţeşti la rău –
Dar nu vrei o fărâmă să-mi dai din bunul tău!

XXVII
CRITICĂ LITERARĂ

Când Selius la masă aşteaptă să-l pofteşti,
Dă-i voie, lângă tine, s-asculte cum citeşti.
— Perfect! Câtă vigoare! Cât spirit! Ce frumos!
— Atât dorisem. Prânzul ţi l-ai plătit. Stai jos.

XXX
SFATURI

Treizeci de mii de-arginţi cu împrumut,
Prietenului Caius i-am cerut;
Şi n-ar fi fost prea tare păgubit,
Chiar dacă-n dar mi i-ar fi oferit.
E om bogat, şi are bani destui
În bine-ferecata ladă-a lui.
Dar el mi-a spus: - Vrei să ajungi bogat?
Ascultă-mi sfatul, fă-te advocat.
— Să-mi dai ce te-am rugat, îţi vine greu;
Dar sfaturi, Caius, ştiu să-mi dau şi eu.

XXXI
MĂRTURISIRE

A fost a mea Chrestina. Mă-ntrebi de mi-a plăcut?
Da, mult. Mai mult de-atâta nici nu s-ar fi putut!

XXXII
SCLAV ŞI STĂPÂN

Cu Balbus[123] sunt în ceartă şi am o judecată;
Dar, Pontice[124], tu nu vrei să-l superi niciodată.
Licinus[125] mi-e potrivnic, dar prea e grangur mare!
Patrobas[126] îmi încalcă ogorul meu, să-l are;
Dar cum să-nfrunţi libertul de Cezar protejat?
Laronia[127] nu-mi dă sclavul ce i-am împrumutat.
— E-o văduvă bogată, fără copii, bătrână!
Zici tu, şi ca s-o superi nu-ţi vine la-ndemână.
Vai! nu puteam eu însumi să nimeresc mai rău;
Patronul meu becisnic e sclav, la rândul său!
De vrei de-acum încolo al tău să mai rămân,
Să-ncepi să fii tu însuţi om liber şi stăpân.

XXXVII
MUSAFIRUL APUCĂTOR

Ai strâns, Caecilianus, pe-apucate

[123] Balbus - nume fictiv pentru un bărbat de seamă.
[124] Pontius - nume fictiv.
[125] Licinus - pentru un bogătaș.
[126] Patrobas - pentru un libert al vreunui împărat.
[127] Laronia - nume fictiv.

Din toate felurile de bucate:
Ai înhăţat un muşchi de râmător,
Un uger de purcică, la cuptor,
O găinuşă friptă la frigare,
Un rest dintr-un calcan, un lup-de-mare,
O mână de barbuni, un piept de pui,
Şi-un porumbel, stropit cu mustul lui.
Într-un şervet soios, de zeamă uns,
Le-ai grămădit pe toate, în ascuns,
Şi le-ai trimis cu sclavul tău acasă,
Iar noi nimic nu mai avem pe masă!
Dă prânzul înapoi şi nu fii câine,
Eu astăzi te-am poftit la prânz, nu mâine!

XXXVIII
LUI LINUS

Ai vrea să ştii câştigul ce-mi dă moşia mea[128]?
Îmi dă plăcerea, Linus, de-a nu te mai vedea!

XLIII
ÎMPĂRŢEALĂ ÎNTRE PRIETENI

— Ce e al meu, e-al vostru! spui Candide, într-una,
Cu vorba ta umflată şi goală ca minciuna.
Dar toga ta frumoasă în Parma e lucrată[129]
Şi lina ei e-n apa Galaesus înmuiată,
Pe când a mea e-o zdreanţă, parcă-a purtat-o-n luptă
Paiaţa ce-n arenă de taur a fost ruptă.

[128] E vorba despre moșioara pe care Marțial o avea la Roma.

[129] La Parma se făceau haine de lină foarte prețuite, ca și cele din Tarent, despre care se spunea că-și datoresc calitățile apei râului Galaesus în care se scăldau oile.

Vin straiele din ţara lui Cadmus[130] să te-mbrace,
Iar haina-mi stacojie nici trei sesterţi nu face;
Dintr-un lămâi de Libya[131] ţi-e masa rotunjită,
Şi pe picioare scumpe de fildeş sprijinită.
Eu cu o masă şchioapă, de fag, mă mulţumesc,
Şi-aşez o cărămidă sub ea, ca s-o proptesc.
Pe tăvi strălucitoare, de aur cizelat,
Barbuni întregi te-mbie la prânzul tău bogat,
Iar blidul meu, de-argilă săracă, e la fel
De roşu ca şi racul care a fiert în el.
Sclavi tineri te răsfaţă, ca Ganymed pe Joe,
Eu îmi servesc plăcerea şi singur, de nevoie.
O, Candide, tu nu dai nimic din ce-i al tău
Unui bătrân tovarăş la bine şi la rău,
Nimic din tot belşugul nu vrei să-mparţi cu mine.
— Ce e al meu e-al vostru, mai spui! Nu ţi-e ruşine?

XLIV
ARTA DE A REFUZA

De câte ori îmi cumpăr şi eu, pe datorie,
Un sclav, o togă nouă, puţină-argintărie,
Prietenul meu Sextus, faimosul cămătar,
De teamă că-i voi cere să mă-mprumute iar,
Se-ascunde, se codeşte, apoi oftează greu.
Vorbind ca pentru sine, ca să-l aud şi eu,
Se face că se vaită şi murmură-ntre dinţi:
— Îi sunt dator lui Phoebus cu patru mii de-arginţi.
Secundus cere şapte, Philetus zece mii,
N-am un quadrant[132] în casă şi lada goală mi-i!

---

[130] Cadmus, întemeietorul Tebei, se trăgea din Fenicia.

[131] În Roma antică, bogații își făceau mobilă din lemn de lămâi provenit din nordul Africii.

[132] *Quadrans* - sfertul (aici de sesterț).

Îndură greu refuzul oricare rugăminte.
Tu, Sextus, eşti mai aspru: refuzi de mai-nainte.

LIII
OMUL LIBER

Vrei tu să fii om liber, Maxim? Mă îndoiesc;
Dar iată ce, din parte-mi, pot să te sfătuiesc.
E liber omul care în casa lui prânzeşte,
C-un tulburel de Veii pârjolu-şi potoleşte,
Ale lui Cinna cupe de aur nu le vrea,
Şi nu-şi doreşte-o togă mai bună ca a mea;
Doi aşi îl costă-amorul cu-o plebeiană fată,
Şi-acasă la el intră cu fruntea aplecată.
Stăpân pe tine însuţi şi-n toate cumpănit.
Vei fi, Maxim, mai liber decât un rege scit.

LIV
FEMEIA PREVĂZĂTOARE

Văzând cam în ce parte pornirile te duc,
Nevastă-ta, drept pază, ţi-a pus un eunuc.
Să-i facem, dragă Linus, femeii parte dreaptă.
Ţi-a dibuit, şireata, păcatul: e deşteaptă!

LVII
CAVALERUL ELEGANT

Îl vezi pe cel ce trece cu-atâta nepăsare,

În togă viorie[133], pe Saepta[134], la plimbare?
Nici Publius nu poartă o haină mai de preţ,
Nici Cordus[135], prinţul modei, nu calcă mai semeţ!
În urma lui merg sclavii, clienţii ca un roi,
Şi lectica[136], la care şi-a pus curele noi.
Îl vezi, cu tot alaiul? E cavalerul care,
Pe opt sesterţi, cu trudă şi rugăminte mare,
La Cladius zaraful, în drum plecând de-acasă,
Şi-a zălogit inelul, să aibă pentru masă.

LXV
REGRETE ETERNE!

— De ce eşti, Saleianus, mai trist ca de-obicei?
— Mi-am îngropat nevasta şi să mă bucur vrei?
— O, soartă nemiloasă! Destin neîndurat!
Bogata Secundilla, spui tu, a răposat?
Îţi adusese zestre un milion întreg.
Ce pierdere cumplită! Durerea ţi-o-nţeleg.

LXVII
„CE MAI FACI?”

Când, Postume, pe stradă mă întâlneşti, nu taci
Mereu cu-aceleaşi vorbe mă-ntâmpini: „— Ce mai faci?”
De zece ori pe oră repeţi acelaşi tic.
Eu nu te-ntreb, fiindcă ştiu că nu faci nimic.

---

133 Purpura viorie era cea mai scumpă îmbrăcăminte.

134 Vezi nota anterioară.

135 Publius, Cordus: Prieteni bogați ai lui Marțial.

136 Pat sau scaun, purtat de cai sau de oameni, folosit ca mijloc de locomoție în Antichitatea romană, în Evul Mediu și (astăzi) în unele țări orientale; litieră.

LXXI
COMPARAŢIE

Nu pot, Caecilianus, decât să-ţi mulţumesc!
Când versurile mele mă-ncumet să-ţi citesc,
Tu, din Catul şi Marsus declami pe dinafară,
Ca astfel ale mele mai bune să-ţi apară.
Dar dacă, Caecilianus, aşa găseşti cu cale
Recită mai de grabă din versurile tale.

LXXVII
LUI COSCONIUS[137] NU-I PLAC VERSURILE LUNGI

Cosconius, cu care poţi roţile să ungi,
M-acuză că scriu versuri, vezi dumneata, prea lungi!
El zice că prea-i mare Colosul[138] însorit
Şi e prea mic copilul de Brutus preţuit[139].
El nu ştie că Pedo şi Marsus, fiecare
Scria pe două pagini o simplă întâmplare.
Cosconius! prea lungă, o carte nu-i nicicând,
Din ale cărei pagini nu poţi să ştergi un rând.
Distihurile tale sunt scurte, mă-nvoiesc,
Dar mie mi se pare că nu se mai sfârşesc!

---

137 Autor de epigrame nereușite (sau poate nume fictiv). Primul vers al epigramei poate fi înțeles astfel: are atâta osânză pe creier (este atât de prost) încât ar putea unge osiile cu ea.

138 Statuie a împăratului Nero, înaltă de aproape 30 de metri. După căderea lui Nero, capul statuii lui a fost înlocuit cu acela al zeului soarelui.

139 E vorba de o statuetă a sculptorului Strongylion, mult admirată de Brutus (ucigașul lui Cezar).

LXXXII
LUI PONTICUS[140]

Ţi-ai pus pe cruce sclavul şi limba i-ai tăiat.
Dar tot ce el nu spune, mulţimea a aflat!

LXXXV
SCHIMB DE DARURI

O cană îmbrăcată în straie de răchită,
Ce ţine vinul rece şi apa răcorită,
Ai să primeşti din parte-mi, ca dar de Saturnale;
Iar dacă îmi vei spune că nu-i tocmai cu cale
În luna lui decembre să-ţi fac un dar de vară,
Dă-mi şi tu-n schimb o togă, subţire şi uşoară.

LXXXVI
LUI CLASSICUS

Fiindcă nu fac stihuri întoarse şi sucite,
Ca scârnavul Sotades[141], de-a-ndoaselea citite;
Fiindcă niciodată, în vers, nu mă silesc
Silabele să sune ca un ecou grecesc;
Fiindcă nu-s ca Attis[142], frumos, şi n-am de gând

---

[140] Nume fictiv, des utilizat de Marțial; nu se știe ce nelegiuire va fi săvârșit Ponticus.

[141] Poet grec din secolul III î.e.n., cunoscut pentru satirele lui, violente și obscene; unele versuri ale lui puteau fi citite de la coadă la cap, literă cu literă sau cuvânt cu cuvânt, păstrându-și înțelesul, sau, mai rar, căpătând alt înțeles obscen.

[142] *Attis* e titlul unei poezii a lui Catul, în versuri galiambice (iambi galici), numite așa după gali, preoții zeiței Cybele.

Să salt pe iambii galici, ca dânsul şchiopătând,
Nu-nseamnă că eu însumi nu mă pricep a scrie.
Vrei să-l sileşti pe Ladas[143] s-alerge pe-o frânghie?
Cu astfel de şarade să pierd o-ntreagă zi?
Să pun atâta trudă în nişte nerozii?
Ca Palaemon[144], poeme pentru cei proşti nu scriu;
Eu năzuiesc pe placul celor deştepţi să fiu.

LXXXVIII
DISTIH

Nu ne citeşti o iotă, dar zici poet că eşti.
Vrei să rămâi, Mamercus, poet? Să nu citeşti!

XC
BUCURIA DE A TRĂI

Quintilian, mă iartă, ilustre orator,
Al tinerimii noastre sever îndrumător,
Sunt om sărac şi tânăr, vreau viaţa să-mi trăiesc.
Nici când cei care-o gustă, de-ajuns nu se grăbesc.
Să zăbovească alţii, de-averi nesăţioşi,
Ce atrium[145] şi-l umplu, cu chipuri de strămoşi.
Mie mi-ajunge vatra cu zidul afumat,
Un strat cu flori şi şoapta izvorului curat.
Eu vreau să am în casă un sclav bine hrănit
Şi o nevastă care prea multe n-a citit;

---

143 Bun alergător din vremea lui Marțial, numit după un celebru învingător la jocurile olimpice.

144 Poet necunoscut, sau poate gramaticul Quintus Remmius Palaemon, care a scris și versuri, în forme puțin obișnuite.

145 Încăperea centrală a casei, în care se așezau portretele sau busturile strămoșilor.

Să pot întreaga noapte să dorm - şi, mai ales,
În nicio zi din viaţă să nu am vreun proces.

XCI
DARUL ÎMPĂRATULUI

Tu, Cezar, fala lumii şi scutul tare-al ei,
A cărui măreţie ne-ndeamnă-a crede-n zei,
Dacă-ale mele versuri, în pripă zămislite,
Da-atâtea ori. Ajuns-au de tine-a fi citite –
Dă-mi darul bun de care ursita mă lipsi:
Cinsteşte-mă cu dreptul de tată-a trei copii[146],
Să-mi fie mângâiere, de nu ţi-am fost plăcut,
Şi răsplătire dreaptă, puţin de-ai petrecut.

[146] În anul 9, împăratul roman Octavian August a acordat anumite privilegii și scutiri celor care aveau trei copii; mai târziu, împărații împart aceste drepturi și celor fără copii, ba chiar celor care, ca Marțial, nu erau căsătoriți.

CARTEA A TREIA

III
ORI UNA, ORI ALTA!

C-un văl cernit ţi-acoperi o faţă minunată
Şi spurci în baie apa cu trupul tău urât.
Naiadele[147], prin mine, îţi spun numai atât:
Sau dezveleşte-ţi chipul, sau scaldă-te-mbrăcată.

V
GAZDA CEA BUNĂ

Acum când, carte mică, pe drumul tău te-ndrept
Şi-atât eşti de grăbită, că nu stai să m-aştepţi,
De vrei să ai un sprijin, îndemnul să mi-asculţi
Nu căuta la Roma ocrotitori prea mulţi,
Ţi-ajunge unul singur, pe care-l preţuiesc
Şi-al cărui nume: Iuliu[148]! adesea îl rostesc.
Drept la-nceputul străzii Boltite[149] vei afla,
În casa-n care Daphnis[150] pe vremuri locuia.
Soţia lui, în braţe, cu drag te va primi,

[147] Divinități protectoare ale cursurilor de apă.

[148] E vorba de Iulius Martialis.

[149] Strada Boltită (via Tecta) pare să fi fost un lung portic între via Flaminia și Tibru (în partea de miazănoapte a Romei).

[150] Prieten al lui Marțial.

Oricât de prăfuită, de-atâta mers, ai fi.
Iar când vor fi-mpreună, în casa lor plăcută,
Tu spune-le din parte-mi că Marcus[151] îi salută!
Nu-ţi dau să duci scrisoare şi nici nu cer răspuns
Căci între buni prieteni atât e de ajuns.

IX
IMPOSIBILI

Îmi spui că Cinna scrie şi-n scris mă ponegreşte.
Nu cred: cum o să scrie, când nimeni nu-l citeşte?

XII
ÎMBĂLSĂMARE

Noi, Fabulius, crezusem la prânz că ne-ai poftit,
Dar tu, cu dulci parfumuri pe toţi ne-ai aromit;
Şi mi-a părut un lucru destul de caraghios,
Cum toţi crăpam de foame, dar miroseam frumos.
Când stai cu burta goală, flămând şi-mbălsămat,
Să n-ai nici o-ndoială: eşti bun de-nmormântat.

XVII
LACOMULUI SABIDIUS[152]

Trecea în jurul mesei o tavă cu plăcinte;
Am vrut să-nfulec una, dar prea era fierbinte.
A lui Sabidius poftă era mai arzătoare
Şi-a tot suflat în ele, cât a putut de tare.

[151] Marțial însuși.

[152] Nume fictiv; persoana vizată avea respirația urât mirositoare.

Plăcinta a răcit-o, cum am fi vrut să fie,
Dar n-a atins-o nimeni; era o scârnăvie!

XIX
VIPERA ŞI URSUL

La capătul aleii cu-o sută de coloane[153],
Unde-şi întind platanii bogatele coroane,
În rând cu alte fiare de bronz strălucitor,
Un urs cumplit stârneşte uimirea tuturor.
În glumă, micul Hylas, frumoasa mână-a lui,
Din joacă a vârât-o în gura ursului.
Dar, ca-ntr-un cuib de-aramă, o viperă pândea,
Mai crudă decât fiara, cu inima mai rea.
A tresărit copilul, muşcat... Dar prea târziu!
O, cât de rău îmi pare că n-a fost ursul viu!...

XX
CE FACE RUFUS?

O, muza mea, fii bună şi spune-mi numai mie,
Amicul Canius Rufus[154] ce face-anume? Scrie
Isprăvile lui Clàudiu, spre veşnică-amintire?
Pe Nero[155] îl despoaie de falsa-i strălucire?
Ca Fedru[156] face stihuri poznaşe şi zglobii?
Dă glas, în elegie, plăcerii de-a iubi?
Pe culmi de epopee râvneşte să se-nalţe?

---

153 *Hecatoslylon* (vezi nota de mai sus).

154 *Canius Rufus* (vezi nota de mai sus).

155 Împăratul roman Nero s-a îndeletnicit și cu literatura, dar unii pretindeau că își însușea poezii făcute de alții.

156 *Phaedrus* - singurul mare fabulist latin (începutul e.n.); originar din Tracia, în tinerețe fusese sclavul împăratului August.

Coturnii[157] lui Sofocle încearcă să-i încalţe?
Ori în cenaclul unde poeţii se-ntâlnesc,
Istoriseşte snoave cu spirit elinesc?
În templul lui Serapis[158] pe trepte se opreşte,
Sau cu argonauţii, plimbându-se, vorbeşte?
Sub pórticul Europei[159], în calma după-amiază,
Lipsit de orice grijă, sub merişori visează?
În termele lui Titus[160] îşi scaldă trupul său?
Se îmbăiază-n cada lui Tigellin-cel-rău[161]?
Cu Tullus sau Lucanus[162] stă liniştit la ţară,
Sau dincolo de piatra a patra miliară,
Voios înspre sălaşul lui Pollio[163] aleargă?
La Băi[164] cu ape calde s-a hotărât să meargă,
Ori poate că pluteşte pe undele Lucrine[165]?
— Ce face Rufus? Râde! Şi face foarte bine!

---

157 Încălțămintea cu toc înalt pe care o purtau actorii în reprezentațiile tragice.

158 Zeu egiptean căruia, în urma răspândirii religiilor orientale, i s-au ridicat sanctuare la Roma. Aici e vorba de templul reconstruit de Domițian, în partea dinspre Câmpul lui Marte. în apropiere era porticul Argonauților, zugrăvit cu scene din expediția legendară a lui Iason în căutarea lânii de aur.

159 Vezi nota de mai sus.

160 Băile publice de pe colina Esquilină, clădite pe vremea împăratului Titus (79-81).

161 *Sofonius Tigellinus* (sau Tigillinus) - comandantul gărzii pretoriene sub domnia lui Nero, pe care l-a ajutat in toate crimele. Se pare că a clădit și el terme.

162 *Cnaeius Domitius Tullus* și *Cnaeius Domitius Lucanus* (strămoșul împăratului Marcus Aurelius) citați adesea ca model de frați iubitori.

163 Probabil vestitul cântăreț din chitară.

164 E vorba de localitatea Baiae.

165 Vezi nota de mai sus.

XXII
LUI APICIUS CEL LACOM[166]

Apicius, de lacom ce eşti, în vreme scurtă
Şaizeci de milioane ai îngropat în burtă.
Ţi-au mai rămas vreo zece, dar nu ţi-a fost destul,
Şi te-a cuprins o teamă: că n-ai să mori sătul.
Dând cea din urmă cupă pe gât, te-ai otrăvit!
Nicicând n-ai fost în viaţă atât de hămesit.

XXVI
LUI CANDIDUS

Ai, Càndidus, moşii întinse şi numai tu le stăpâneşti;
Bănetul, vasele murrine[167], cu drept deplin le foloseşti;
Bei Massicum[168], vin de Caecubus[169], ce sub Opimius[170] s-a cules;
A ta e mintea luminată, ca şi talentul tău ales,
Pe toate bunurile-acestea tu singur eşti stăpânitor;

---

166 Despre Marcus Gavius Apicius, vestit gurmand din vremea lui August, scriitorul latin Seneca povestește că, după ce prăpădise o sută de milioane de sesterți (Marțial amintește numai de șaizeci), văzând că nu i-au mai rămas decât zece milioane, s-a sinucis, pentru a nu trăi în „mizerie“.

167 Murra pare să fi fost porțelanul sau poate agata. Conf. altor cercetători vase murine au fost vase lucrate din fluorină iar această substanță nu rezista în timp.

168 Viile de pe muntele Massicus (lângă Falernum, vezi p. 275 n. 3) erau cunoscute pentru vinul foarte bun pe care-1 produceau.

169 Ținut la sud-est de Roma, între orașele Terracina și Fondi ; vinul cecub însemna în vremea lui Marțial un vin vechi, pentru că ținutul fusese lăsat în paragină de câteva zeci de ani.

170 Sub consulatul lui Lucius Opimius (anul 121 î.e.n.) a fost o extraordinară recoltă de vin, pomenită vreme de secole.

Dar, Càndidus, numai nevasta nu e a ta, e-a tuturor.

XXVII
NEOBRĂZATULUI GALLUS

— Nu mă refuzi o dată, când te poftesc la masă;
Şi tu pofteşti pe alţii, de mine nici nu-ţi pasă.
Greşim deopotrivă, noi doi, şi mi-e necaz.
— Cum asta?
— Eu n-am minte, iar tu nu ai obraz!

XXXII
NIOBE[171] ŞI HECUBA[172]

Matronia, şireată, mă-ntrebi în treacăt dacă
Vreuna mai bătrână s-ar potrivi să-mi placă.
Desigur, se prea poate, n-ar fi nicio minune,
Dar tu nu eşti bătrână, tu eşti o mortăciune.
Mi-ar fi plăcut Niobe când nu era de piatră,
La fel, poate, Hecuba, dar nu acum când latră!

XXXVIII
ISPITA ROMEI

— Ce gând te-ndeamnă, Sextus, spre Roma să te-

[171] Personaj legendar, Niobe, fiica Iui Tantal, fălindu-se cu cei șapte băieți și cu cele șapte fete ale ei, trezește iu inia zeiței Latona; fiii Latonei, Apolo și Diana, îi omoară toii copiii, iar Niobe, de durere, se preschimbă in stâncă.

[172] După legendă, Hecuba (grecește *Hecabe),* soția vârstnică a bătrânului rege al Troici, Priam, a fost schimbată în cățea.

ndrepţi?
Ce amăgiri te poartă şi ce minuni aştepţi?
— Ca Cicero, pleda-voi (zici tu), ba chiar mai bine,
În for nu va fi altul mai elocvent ca mine.
— Îl ştii pe Atestinus? Pe Civis[173] îl cunoşti?
N-au bani nici de chirie, şi nu sunt cei mai proşti.
— Atunci voi scrie versuri, în cel mai clasic stil;
Citindu-le vei spune: al doilea Vergil!
— Vezi pe poeţii-aceia, în zdrenţe şi livizi?
Sunt tot atâţia Maro[174] şi tot atâţi Ovizi[175].
— În casele bogate, clienţii nu-s hrăniţi?
— Abia vreo trei sau patru, cei mulţi rămân lihniţi.
— Şi-un om cinstit, la Roma, nu-şi poate face loc?
— Ba da, când se întâmplă să aibă mult noroc.

XL
ADEVĂRATA DĂRNICIE

Din lada-n care banii nici nu ţi-au încăput,
Te-ai îndurat şi mie să-mi dai cu împrumut
De două ori o mie de sute de sesterţi,
Şi crezi c-ai fost prieten prea darnic. Să mă ierţi!
Telesine, eu fi-voi cel darnic din noi doi,
Căci, pân-la urma urmei, o să ţi-i dau napoi.

---

173 *Atestinus*, *Civis* - probabil doi avocați care, din lipsă de clienți, s-au văzut siliți să plece din Roma.
174 *Publius Vergilius Maro.*
175 *Publius Ovidius Naso* (43 î.e.n. - circa 18 e.n.) - poetul de mare succes, spre sfârșitul vieții exilat la Tomis, pe coasta Pontului Euxin.

XLIV
POETULUI LIGURIN

De ce fug toţi din drum când te-ntâlnesc?
De ce, oriunde-ai fi, te ocolesc?
De ce ţi-e-atât de singuratic mersul?
Să-ţi spun de ce: prea ne-ameninţi cu versul!
Ca tine, mai temut, un altul nu-i;
Nici tigrul, când te-atingi de puii lui,
Nici vipera înfierbântată-n soare,
Nici scorpia de moarte dătătoare.
Cine-ar putea să-ndure-atâta chin?
Pe cei ce trec, ca şi pe cei ce vin,
Pe cei ce stau de vorbă, sau pe vine,
Nu vrei să-i ierţi o clipă, Ligurine,
Şi le citeşti, şi le citeşti, şi le citeşti!
Alerg la baie, lângă mine eşti,
M-arunc în apă, nu mă laşi să-not,
Mă-ndrept spre casă, tu eşti peste tot,
Nu-mi laşi răgazul să prânzesc tihnit,
N-apuc s-adorm puţin şi m-ai trezit.
Vezi cum mă faci să sufăr, Ligurine?
Eşti bun, eşti drept, de ce fug toţi de tine?

XLV
ACELUIAŞI

Eu nu ştiu dacă Phoebus, cum spune în poveste,
A părăsit cu groază ospăţul lui Thyeste[176],

[176] Potrivit legendei antice, Thyeste, seducând-o pe soția fratelui său Atreu, acesta s-a răzbunat ospătându-l cu carnea copiilor lui Thyeste însuși. Se spune că zeul soarelui, Phoebus, și-a ascuns fața de groază când, la sfârșitul mesei, Atreu i-a arătat fratelui său capetele și

Dar nu-i nicio-ndoială că toţi fugim de-al tău!
N-am ce să spun, la tine nu se mănâncă rău,
Bucatele-s gustoase, dar ce folos de ele
Când ne serveşti alături atâtea versuri rele?
Nu-ţi cer ciuperci umplute, nici stridii şi nici raci,
Nu vreau calcan, nici mreană de-o livră, vreau să taci!

XLVII
CĂRUŢA LUI BASSUS[177]

Sub poarta mângâiată de ape a Capenii[178],
Acolo unde-n Almo[179] îşi spală frigienii,
Preoţi ai lui Cybele[180], cuţitu-nsângerat;
Pe câmpul sacru, unde Horaţii[181] au luptat
Şi străluceşte templul lui Hercul[182] în lumină,
Trecea, Faustine, Bassus într-o căruţă plină.
Căra cu el belşugul unui bogat cules:
Grămezi de varză nouă dintr-un răsad ales,
Praz alb, de două soiuri, salate înfoiate,
Şi sfeclă dulce pentru stomacuri răsfăţate,
Sturzi grei legaţi în salbă, un iepure de soi,
Cu blana scărmănată de galicii copoi,
Şi-un purceluş de lapte, ce încă mai sugea.
Iar sclavul sprinten, care-naintea lui fugea,

---

mădularele pruncilor.

177 Prieten al lui Marțial; avea o moșie care nu producea nimic.

178 Prin poarta Capena iese din Roma, spre sud, Via (șoseaua) Appia, care duce la Capua. Peste poartă trecea un braț al apeductului Marcia.

179 *Almo* (astăzi Almone) - râu care trece prin fața porții Capena.

180 Cultul zeiței Cybele a venit la Roma din Asia Mică (din Frigia). În martie avea loc scăldarea rituală a statuii ei în râul Almo, și tot aici era spălat cuțitul cu care marele preot își zgâria brațul.

181 Doi gemeni din familia Horația au căzut în lupta cu gemenii Curiați. Au fost înmormântați pe locul unde au murit.

182 Probabil templul așezat la a opta piatră miliară de pe Via Appia.

Purta un coş cu ouă, în fân de astă-vară.
— Venea la Roma Bassus? — Nu. Se ducea la ţară.

L
PRÂNZ LITERAR

Ştiu cu ce plan subţire la masă mă pofteşti:
Vrei, Ligurine, versuri de-a tale să-mi citeşti.
Nici nu apuc în grabă să mă descalţ, şi gata!
Un greu volum soseşte, o dată cu salata.
Întâia marinată de peşte e pe drum,
Tu dai citire celui de-al doilea volum.
Al treilea urmează cu altul după el,
Şi n-am gustat ca lumea măcar din primul fel!
Acum e-a cincea carte pe care-o scoţi din teacă:
Mistreţ - atâtea porţii! - să-mi dai, şi mi se-apleacă.
Poemele-ţi cumplite de nu le-arunci la peşti,
Tu, Ligurine, singur cu tine-ai să prânzeşti!

LII
LUI TONGILIANUS

Ţi-ai cumpărat o casă cu trei sute de mii,
Şi-acum a ars; în Roma nu arde cea dintâi.
Ai strâns cu pantahuza un milion în loc,
Iar unii spun că singur tu casei i-ai dat foc.

LIII
LUI CHLOÈ

N-aş suferi, Chloè, atât de rău,

De-aş fi cândva lipsit de chipul tău,
De mâini, de gât, de şoldurile tale,
De coapse, de genunchi, de sâni, de şale,
Şi cum n-am timp pe rând să le numesc:
De tine, toată, pot să mă lipsesc.

LV
UNEIA CARE SE PARFUMEAZĂ PREA MULT

Oricând te-arăţi în lume, miroşi atât de bine,
De parcă duci dugheana lui Cosmus[183] după tine;
Miresmele lui grele te însoţesc pe drum,
Umplând întreg văzduhul cu valuri de parfum.
O, Gellia, nu-mi place năravu-ţi uşurel:
De-o parfumez, miroase şi javra mea la fel.

LVII
HANGIUL DIN RAVENNA[184]

Hangiul din Ravenna, vicleanul, m-a-nşelat:
Cerut-am vin cu apă, şi mi-a dat vin curat.

[183] Negustorul de parfum pomenit și în Cartea I.

[184] Marțial își bazează epigrama pe faptul că în Ravenna apa era scumpă.

LVIII
CASA DE LA ŢARĂ

Faustinus are-o casă la Baiae[185], bine-ascunsă;
Nu vezi platani sălbatici, nici pomi cu frunza tunsă,
Nici falnice perdele de mirt neroditor,
Nu-i aşezată, Bassus[186], într-un măreţ decor
Pe-ntinse câmpuri sterpe: e-o casă de la ţară,
Zâmbind între ogoare, sub soarele de vară.
Stau, una lângă alta, grămezile de grâne,
Şi buţi cu dulci miresme de vin din vremi bătrâne.
Apoi, când toamna vine cu vestea iernii rele,
Ciorchini brumaţi vierul aduce-n coşuri grele.
Se-aud mugiri de taur, venind pe-o vale lungă,
Şi de viţei şăgalnici, ce-ar vrea şi ei să-mpungă.
Prin găinaţul curţii se plimbă-n lung şi-n lat
Gâlcevitoarea gâscă, păunul înstelat,
Flamanţi purtând jăratec pe-aripi învăpăiate,
Şi potârnichi pestriţe, şi bibilici moţate,
Fazani din legendara Colhidă-nsângerată[187],
Cocoşul, care ţanţoş dă raita prin poiată,
Şi puicile de Rhodos[188], ce calcă voiniceşte.
Un fâlfâit de aripi prin porumbar foşneşte,
Un porumbel, de-o parte, tânjeşte şi suspină,
Şi-alături gungureşte o turturea vecină.

---

185 O casă ca cea descrisă aici nu putea fi decât o excepție într-o localitate balneară.

186 Proprietarul unei moșii neroditoare (vezi și nota anterioară).

187 Colhida, ținut pe țărmul răsăritean al Pontului Euxin, în Caucaz; poetul o numește „însângerată“ pentru că de aici a dus-o Iason, o dată cu lâna de aur, pe Medeea, care avea să-și omoare întâi fratele, apoi copiii și rivala. De la numele râului Phasis din Colhida vine numele fazanului.

188 În Rhodos, insulă în Mediterana, lângă coasta sudică a Asiei Mici, creștea o foarte apreciată rasă de găini.

În urma gospodinei purceii vin flămânzi,
Şi-aşteaptă ţâţa plină un miel cu ochii blânzi.
Se-adună sclavii casei la focul viu din vatră,
Ce luminează larii[189] pe lespedea de piatră.
Aici nu leneveşte chelarul rotofei,
Nu face luptătorul risipă de ulei,
Ci-nşelatoare laţuri merg sturzului să-ntindă,
Apoi, la gârlă, peşte cu undiţa să prindă
Şi să aducă cerbul ce-n laţ căzu, în zori.
Prea-bucuroşii oaspeţi se plimbă printre flori,
Copiii cu lungi plete, voioşi, fără poruncă
Pe grădinar l-ascultă şi se întrec la muncă.
Chiar eunucul[190] lânced se-arată silitor,
Şi-aleargă să ia parte la lucrul tuturor.
Nu vine nici ţăranul aici cu mâna goală:
Aduce-un pumn de brânză şi faguri albi în oală,
Ori un hârciog din codrul Sassinei[191], prins dormind,
Un ied ce-şi cheamă maica lăţoasă, behăind,
Sau un clapon, în care a amuţit cocoşul.
Codane de la ţară, pe umeri poartă coşul
Cu daruri pregătite de buna-mamă-a lor.
Apoi, când munca zilei s-a încheiat cu spor,
Se-aşază şi vecinul voios cu noi la masă,
Şi nimenea mâncarea pe-a doua zi n-o lasă,
Iar sclavul însuşi, care s-a ospătat destul,
Nu pizmuieşte vinul stăpânului sătul.
Ştiu, ai şi tu o casă afară din cetate;
A tras în gazdă foamea pe treptele bogate.
Atât vezi: nişte dafini! Şi nu te doare capul
Că va veni vreunul şi-ţi va fura Priapul[192].

---

189 Divinități protectoare ale căminului; statuetele lor erau ținute lângă vatră.

190 Eunucii (castrații) de obicei erau paznici, deci nu prea aveau de lucru.

191 Vezi nota anterioară.

192 Aici e vorba evident de statuia zeului Priap.

Ţi-aduci din târg făina, cu grijă drămuită,
Merindea din cămară ţi-e numai zugrăvită.
Ai, pe perete, păsări, vin, ouă, fructe, caş.
Tu locuieşti la ţară? Nu. Stai lângă oraş.

LX
CLIENTUL ŞI PATRONUL

De vreme ce la masă te-nduri să mă pofteşti,
Şi, Pontice, tainul tu nu mi-l mai plăteşti,
De ce mâncăm alături din altfel de bucate?
Tu stridii de Lucrinus, eu scoici nedespicate.
Tu guşti ciuperci umplute, iar eu numai bureţi.
Tu îţi opreşti calcanul, iar mie-mi dai obleţi.
Tu-nfuleci turtureaua cu târtiţă-aurie,
Iar eu mă lupt cu ţarca cea moartă-n colivie.
Dă-mi să mă-nfrupt din toate la fel! Nu se cuvine
Să viu să stau cu tine la masă, fără tine!

LXIII
UN OM PLĂCUT

— Un om plăcut, Cotile[193], aud mereu că eşti,
Te rog să-mi spui şi mie, cum faci de izbuteşti?
— Un om plăcut se poartă cu bucle ondulate,
În juru-i răspândeşte miresme-mbălsămate,
Oricând are pe buze un cântec spaniol,
Şi-n ritmuri cadenţate îşi mişcă braţul gol.
Printre femei petrece, în lume, ceasuri multe,
Şi toate-apleacă-n taină urechea să-l asculte.
Scrisorile-ţi citeşte, răspunde ce-i dictezi,

[193] *Cotilus* - nume fictiv (în elină înseamnă „flecar”).

Dar toga şi-o fereşte, cumva să n-o pătezi.
Pe fiecare-l ştie al cui iubit a fost,
Strămoşii lui Hirpinus[194] ţi-i spune pe de rost,
Prânzeşte-n altă casă în fiecare zi.
— Nu e uşor, Cotile, un om plăcut să fii!

LXIV
VRAJA SIRENELOR[195]

Perfidele sirene ademeneau năierii,
Iar ei plăteau cu moartea ispitele plăcerii.
Oricând, numai o dată să le fi auzit,
De vraja lor de-a pururi erai înlănţuit.
Acel şiret Ulise, rătăcitor pe ape,
De dulcele lor farmec a izbutit să scape.
Dar snoavele lui Caniu[196] de le-ar fi ascultat,
Sunt sigur, Cassiane[197], că n-ar mai fi scăpat.

---

194 Vestit cal de curse, pomenit și de Iuvenal. O inscripție ar fi transmis posterității strălucitul lui palmares: 131 de premii I, 56 de premii II și 36 de premii III; bunicul acestui cal, numit Aquilo, cucerise de 130 de ori premiul I, de 88 de ori premiul II și de 37 de ori premiul III; e explicabil deci de ce pasionații curselor cunoșteau arborele genealogic al lui Hirpinus.

195 Homer povestește (în Cântul XII al *Odiseei)* că Ulise, pentru a scăpa de cântecele cu care sirenele (femei cu coadă de pește) îi ademeneau pe corăbieri spre stânci primejdioase, a astupat cu ceară urechile tovarășilor săi de drum; el însuși, legat la cererea lui de catarg, răpit de farmecul cântecelor, se ruga de ei să-i dea drumul; dar ei nu-l auzeau.

196 *Canius Rufus.*

197 *Cassianus* - prieten al poetului.

LXVIII
DEDICAŢIE

Aceste pagini, scrise anume pentru tine,
Se-ncheie-aici. — Şi restul? - l-am scris ca pentru mine.
La stadion şi-n baie bărbaţii umblă goi,
Rămâi departe, doamnă, să nu te uiţi la noi!
Ne-aşteaptă vinul vesel şi rozele-n cunune,
Iar Terpsihora[198], beată, nu ştie ce mai spune,
Şi nu vorbeşte-n pilde, aşa cum se cuvine.
Pe toate le numeşte pe şleau, fără ruşine,
Iar dansul şi-l închină acelui zeu profan[199]
Pe care, -n luna şasea a fiecărui an,
Nici Venera cea mândră nu uită să-l cinstească
Pe care grădinarul îl pune să păzească
Pământul unde roada îmbelşugată creşte,
Iar fata, când îl vede, privirea şi-o fereşte.
Această carte, doamnă - prea lungă pare-mi-se -
Cu-atât prisos de versuri, ştiu, te cam ostenise.
Era s-o laşi din mână; dar, de acum nainte
O vei citi-o toată, cu multă luare-aminte.

LXIX
UNUI SCRIITOR CUVIINCIOS

În versurile tale, aşa cum se cuvine,

---

198 Terpsichora simbolizează aici veselia; de obicei e socotită muza dansului.

199 „Zeul profan“ e Priap, al cărui cult nu avea nimic sacru. O sărbătoare a lui Priap și a zeiței dragostei, Venus, în luna iunie, nu e cunoscută; Marțial se referă poate la străvechiul calendar roman, în care luna a șasea era august.

Tu nu strecori, Cosconius[200], o vorbă de ruşine;
Te preţuiesc şi-ţi laud neîntinatul gând,
Eu spun o porcărie la fiecare rând,
Să mă citească fanţii, femeile cochete,
Şi ghiujii care încă mai umblă după fete.
Tu eşti fără prihană şi vrei un sfânt să pari:
Scrii pentru copilandri şi pentru fete mari.

LXXVI
LUI BASSUS, CARUIA ÎI PLAC BABELE

Ai pentru babe, Bassus, o patimă ciudată;
Nu te-am văzut cu fete frumoase niciodată.
Femeile pe moarte te-atrag, aici e buba!
Nu-ţi place Andromaca[201], ţi-e poftă de Hecuba[202].

XCII
NUMAI UNUL!

Nevastă-mea mă roagă dorinţa să-i ascult.
Ar vrea un mic ibovnic, doar unul, nu mai mult.
Auzi, ce gând o-ncearcă pe dumneaei! Apoi
Să nu-i scot ochii, Gallus[203]? Nu unul, amândoi!

---

200 Vezi nota anterioară.

201 Tânăra și frumoasa soție a eroului troian Hector.

202 Vezi nota anterioară.

203 Nume fictiv (poate cu aluzie la preoții, castrați, ai Cybelei, numiți Galii). Un adulter unic, dar de durată, era socotit mai grav decât numeroase adultere trecătoare.

XCIII
BABEI CARE UMBLĂ SĂ SE MĂRITE

Vetustilla, trei sute de consuli te văzură!
Ţi-au mai rămas trei fire de păr, şi-un dinte-n gură;
Ai piept îngust de greier, obraz ca al furnicii,
Iar fruntea-ţi face cute, ca gulerul tunicii.
Păianjenii ţes pânză pe sânii tăi de iască,
Şi-atâta gură n-are un crocodil când cască.
N-au broaştele Ravennei orăcăitul tău,
Şi-n Atria[204] ţânţarii nu bâzâie mai rău.
Vezi tot atât de bine ca bufniţa în soare
Şi răspândeşti, ca ţapul, în jurul tău, putoare.
Ai târtiţă uscată de raţă hămesită,
Nici filosofii cinici n-au noada mai sfrijită.
În baie nu-ţi dă voie să intri dezbrăcată,
Decât pe întuneric, cu târfele deodată.
În august, ţie încă-ţi mai suflă iarna-n faţă,
Nici unda lui fierbinte genunchii nu-ţi dezgheaţă.
Ai văduvit de-a rândul de trei sute de ori,
Şi tot te mai furnică ai dragostei fiori!
Dar unde e bărbatul, cu minte-atât de proastă,
Cenuşa să-ţi dorească şi să te vrea nevastă?
Cu Sattia[205] din groapă s-ar însura mai bine!
Şi cum să te numească soţie-a lui, pe tine,
Când moşul Philomelus[206] îţi spune mamă-mare?
De te mănâncă hoitul şi nu mai ai răbdare,
Să ceri de la Acorus[207] un pat cu împrumut,
Un giulgiu, pentru tine anume aşternut,

---

204 Desigur Adria (Marea Adriatică).

205 Numele unei nobile romane, moartă în vârstă de 99 de ani, pe vremea împăratului Claudiu.

206 Bătrân cămătar pomenit și în alte locuri de Marțial.

207 Probabil patronul unei întreprinderi de pompe funebre, care închiria și mobilierul necesar acestor ceremonii.

Şi-o faclă funerară să ai la măritat:
Ea singură mai poate să te-nsoţească-n pat!

CARTEA A PATRA

II
LACERNA[208] LUI HORAŢIU

Horaţiu, ieri, la jocuri a venit
Într-o lacernă neagră-nvăluit,
Iar toţi ceilalţi, şi plebe şi-mpărat,
Purtau veşminte de un alb curat[209];
Când s-a pornit, deodată, vremea rea,
Şi-au început să cadă fulgi de nea.
Şi iată că Horaţiu, vrând-nevrând,
Lacernă albă s-a trezit purtând.

V
LUI FABIAN, CARE VREA SĂ VIE LA ROMA

— Sărac, cinstit la cuget şi-n vorbă, Fabiane,
Ce cauţi tu la Roma, cu cinstea ta, sărmane?
Nu faci negoţ de târfe, nu pui la cale-orgii,
S-apeşi la judecată pe acuzaţi nu ştii.
Nevestei de prieten tu n-o să-i faci ochi dulci;
Cu babele sleite pe bani n-o să te culci;

---

208 Un fel de pelerină.

209 Domițian obliga pe spectatorii jocurilor să vină îmbrăcați în alb.

În drumul spre Palatium[210] n-o să te-aşezi la rând
Cu toţi amăgitorii[211], ce fumuri goale vând.
Pe răsfăţaţii zilei nu te grăbeşti să-i lauzi,
Pe Canus[212] şi Glaphyrus[213] nu cred c-o să-i aplauzi.
Cum vei trăi la Roma, nesocotit ce eşti?
— Sunt un amic, pe care poţi să te bizuieşti.
— Degeaba! cei ca tine pe-aici n-au căutare;
Nicicând, ca Philomelus[214], n-ai să ajungi om mare.

X
BURETELE FOLOSITOR

Cartea mea nici n-are încă marginile şlefuite[215];
Paginile-abia uscate se feresc a fi privite.
Ia-le şi le du, copile, ca pe-un dar surâzător,
Celui vrednic să le aibă înaintea tuturor,
Prea-iubitului prieten. Hai, grăbeşte-te, băiete,
Dar să iei, pe lângă carte, ca adaos, şi-un burete.
Versurile rele vrut-am să le dreg, pe cât se poate;
Cu buretele, Faustine[216], tu ai să le-ndrepţi pe toate.

---

210 Colină din mijlocul Romei, unde se afla palatul imperial.

211 E vorba de numeroșii gură-cască ce se învârteau în jurul palatului, răspândind tot felul de zvonuri despre curtea imperială și făcând trafic cu presupusa lor influență.

212 *Canus* - un vestit cântăreț din flaut al vremii.

213 *Glaphyrus* - tot un cântăreț la modă, pomenit și de Iuvenal.

214 Vezi nota anterioară.

215 Marginile cărții erau răzuite cu piatră-ponce.

216 Vezi nota anterioară.

XIII
URARE DE NUNTĂ

Claudia Peregrina[217] cu Pudens8 se mărită;
O, Hymen[218], luminează o nuntă fericită!
Nici smirna şi tămâia nu se-nsoţesc mai bine;
Nici vinul de Massicus[219] cu mierea de albine[220];
Nici viţa crudă încă, mai strâns nu se lipeşte
De ulmul care-o poartă pe braţe, părinteşte;
Mai bine nu se simte nici lotusul pe valuri,
Nici mirtul, ce-nverzeşte pe rodnicele maluri!
Tu, bună zeie-a Păcii[221], pe cei doi soţi fă-i una,
Păzeşte-le culcuşul, acum şi-ntotdeauna.
Să le-ocrotească Venus iubirea lor curată,
Iar când, târziu, bărbatul va-mbătrâni odată,
În inima femeii tot tânăr să rămână,
Şi nici el să n-o vadă pe ea că e bătrână.

XVIII
CAPRICIILE ÎNTÂMPLĂRII

La poarta lui Agrippa[222], pe locul ud de ploaie,

---

217 Claudia Peregrina, necunoscută altfel, pare să fi fost a doua soție a lui Aulus Pudens, prieten al autorului.

218 Zeul căsătoriei la greci.

219 Despre vinul de *Massicus,* vezi nota anterioară.

220 Romanii obișnuiau să amestece vinul cu miere; această băutură se chema *mulsum*.

221 În original *Concordia* - zeitate personificând buna înțelegere.

222 Trebuie să fie vorba de porticul ridicat de Marcus Vipsanius Agrippa, ginerele lui August, lângă porticul Argonauților (vezi p. 318, n. 3). „Poarta” era probabil unul dintre arcurile apeductului care venea din nordul Romei până la Saepta Iulia (Vezi nota anterioară).

Acolo unde apa se scurge în şiroaie
Pe lespezile ninse, cu lunecuş de nea,
În drumul lui spre casă, un biet copil trecea,
Şi-un ţurţure de gheaţă, desprins dintr-un ungher,
I-a spintecat grumazul, căzând ca un jungher.
Copilul plin de sânge, murind s-a prăbuşit,
Şi-n rana caldă încă tăişul s-a topit.
Cine-ar putea cruzimea Fortunei s-o prevadă,
Când apa e în stare să se preschimbe-n spadă?

XX
PURTĂRI NEPOTRIVITE

Caerellia, fetiţa cu trup plăpând de ziuă,
Scânceşte înciudată, spunând că e bătrână,
Iar Gellia, o babă de-o vârstă cu bunica,
Mieroasă se răsfaţă, făcând pe tinerica.
La fel au amândouă, Colline[223], mintea-ngustă:
De una-mi vine-a râde, cealaltă mă dezgustă.
XXIVPIAZA-REA
Lui Lycdris, pin'la una prietenele i-au murit. Dar cu scumpa mea soţie cum de nu s-a-mprietenit?

XXIX
O SINGURĂ CARTE

Eu ştiu, iubite Pudens[224], că micile-mi volume
Au întrecut măsura cu un prisos de glume;
De-atâtea epigrame sătul e fiecare!

[223] Collinus e poetul care a câștigat întâiul dintre concursurile literare instituite de împăratul Domițian în cinstea lui Iupiter Capitolinul (vezi nota anterioară).
[224] *Aulus Pudens* - prieten al lui Marțial.

Aşa-i făcută lumea: doreşte lucruri rare:
Şi cele dintâi fructe par, vara, mai gustoase,
Şi rozele de iarnă sunt mult mai preţioase.
Femeia năzuroasă e mai ispititoare,
Iar uşile deschise nu sunt atrăgătoare.
Nici Persius, în viaţă, n-a scris decât o carte,
Dar faima lui, pe care cu nimeni n-o împarte,
N-a dobândit-o Marsus[225] cu muza-i insipidă,
Cu toate-ale lui cânturi şi-a lui *Amazonidă*[226].
De-aceea, când citi-vei oricare carte-a mea,
Închipuie-ţi că alta n-am scris, şi-ţi va plăcea.

XXXII
MORMÂNTUL ALBINEI

O albină, încrustată într-un strop de chihlimbar,
Străluceşte, parcă prinsă în curatul ei nectar.
I-a fost vrednică silinţa de-un mormânt împodobit,
Ca şi cum această moarte singură şi-ar fi dorit.

XXXIII
OPERE POSTUME

— Ai scris, Sosibiane, poeme minunate;
De ce le ţii ascunse, cu grijă încuiate?
— Le-or publica urmaşii, când n-o să mai trăiesc.
— Pe când? Cu nerăbdare aştept să le citesc.

[225] Pe *Domitius Marsus* (vezi nota anterioară). Marțial îl aprecia ca epigramist și povestitor, dar nu și ca poet epic.
[226] *Amazonis* era o astfel de epopee a lui Marsus, pierdută astăzi.

XL
NOROCUL ÎNŞELAT

Nici vatra lui Pisone[227], de-atâţi strămoşi păzită,
Nici casa lui Seneca, de trei ori strălucită[228],
Nici alţi patroni puternici, născuţi din neam ales,
Ci, Postume, drept sprijin, pe tine te-am ales.
Un cavaler din tagma celor săraci erai,
În ochii mei, tu însă, un consul îmi păreai.
Treizeci de ierni de-a rândul alături am trăit,
Şi, Postume, cu tine un pat am împărţit.
Azi tu poţi face daruri de preţ oricui doreşti,
Eşti încărcat de slavă, ai bani şi-i risipeşti.
Aştept să văd, din toată această avuţie,
Ce parte cuvenită te-nduri să-mi faci şi mie?
Nu-mi dai nimic! Să-mi caut un alt patron bogat?
Norocul meu, tu ce spui? — Vai! Postum m-a-nşelat!

XLVI
SATURNALELE LUI SABELLUS

Sabellus e grozav de fericit;
În Saturnale s-a îmbogăţit,
Şi tuturor le spune, încântat,

---

227 *Caius Calpurnius Piso* - conducătorul conjurației din anul 65 împotriva lui Nero, ucis de soldații împăratului îndată după descoperirea complotului.

228 Din familia Seneca erau vestiți, în momentul sosirii lui Marțial la Roma (între 61-64), trei frați: Lucius Annaeus Seneca filozoful (circa 4 î.e.n.-65 e.n.; s-a sinucis din porunca împăratului, fiind bănuit de participare la conjurația lui Piso), Marcus Annaeus Novatus (sinucis din același motiv) și Marcus Annaeus Mela (mort în aceleași împrejurări, ca de altfel și fiul său, poetul Lucanus).

Că-i advocatul cel mai răsfăţat[229].
Ştiţi pentru ce se ţine-aşa măreţ?
Ce daruri îi sosesc şi de ce preţ?
O baniţă cu grâne măcinate,
Piper şi nard, o livră jumătate;
O limbă din Lucania[230], cam scurtă,
Şi din Etruria[231] puţină burtă;
Un şip cu vin de Siria[232] îi vine,
Din Libya dulceaţă de smochine,
Puţină ceapă, caş şi câţiva raci.
Clienţii din Picenum[233], mai săraci,
I-au dat un coş, în care-au încăput
Şapte potire modelate-n lut
De-un meşter ce-n Saguntum[234] mânuieşte
O roată învârtită voiniceşte,
Iar pe deasupra două-trei măsline
Cu grijă puse, numărate bine,
Şi o batistă, din belşug croită,
Cu purpură pe margine tivită[235].
Sabellus zece ani n-a adunat
Un rod, de Saturnale, mai bogat!

XLIX
CEEA CE SE CITEŞTE

Acei ce-n epigrame nu văd, de la-nceput,

---

229 Cu prilejul Saturnalelor clienții făceau daruri avocatului.

230 Ținut în sudul Italiei.

231 Ținut la nordul Romei.

232 „Vin de Siria“ e mustul fiert care se aducea de acolo.

233 Vezi nota anterioară. Ținut vestit prin sărăcia lui.

234 Oraș spaniol, aproape de țărmul Mediteranei, la nord de Valencia.

235 Clienții lui Sabellus ori erau proști, ori își băteau joc de el; batistă tivită cu purpură foloseau numai senatorii.

Decât uşoare mofturi, nimic n-au priceput!
Sunt mofturi, mai de grabă, poemele umflate
Ce pe Tereu[236] cel lacom ar vrea să ni-l arate;
Cum şi-a mâncat copiii Thyest[237]; cum în zadar
I-a pus aripi de ceară Daedalus lui Icar
Şi cum păzea-n Sicilia o turmă, Polifem[238].
De-aceste vorbe goale eu unul mă cam tem,
Iar muza mea, în cartea-nchinată veseliei,
Nu-mbracă haina largă şi grea a tragediei.
— Acele scrieri, totuşi, o lume le slăveşte.
— O fi! Dar pe-ale mele, vezi, Flaccus[239], le citeşte.

LI
DIN LECTICĂ, PE JOS

Pe când nu erai încă aşa cum eşti, bogat,
Treceai, Caeciliane, prin Roma, legănat
În lectica purtată de şase sclavi pe umeri.
Acum, când mulţumită zeiţei oarbe[240] numeri
Vreo două milioane, şi ai atât prisos
Că nu-ţi încap în oală sesterţii, mergi pe jos!
Eşti vrednic să-ţi dea zeii cel mai frumos cadou:
Vedea-te-aş, Caeciliane, în lectică din nou.

---

236 Procne, înșelată de soțul ei, Tereu, s-a răzbunat dându-i să mănânce carne din trupul propriului lor copil.

237 Vezi nota anterioară.

238 *Palyphemus* - ciclopul-cioban păcălit și orbit de vicleanul Ulise (vezi Homer, *Odiseea,* Cântul IX).

239 Vezi nota anterioară.

240 *Fortuna* - zeița norocului la romani.

LIV
URSITOARELE

Tu care porţi pe frunte cununa meritată
Ce-n Capitol iu, ţie, întâiul, ţi-a fost dată[241],
Fii înţelept, Colline[242], grăbeşte-te-a trăi,
Ca şi cum clipa-aceasta cea de pe urrnă-ar fi.
Zadarnic rogi pe cele trei zâne torcătoare[243]:
Ţi-au hotărât sorocul şi sunt nendurătoare!
Poţi fi bogat ca Crispus[244], ca Thrasea[245] de drept
Mai elegant ca Melior[246], puternic şi-nţelept,
E de prisos! Lachesis nimic nu-ţi datorează,
Ea răsuceşte firul, şi-Atrópos îl retează.

LV
LAUDA SPANIEI

Lucius[247], tu, care faima veacului acesta eşti,
Şi pleşuvul nostru Caius, ca şi Tagul[248], îl cinsteşti,

---

241 E vorba de cununa de câștigător acordată la concursurile capitoline.

242 *Collinus* - poet contemporan cu Marțial (vezi nota anterioară).

243 Parcele, divinitățile destinului; una dintre ele, Clotho, toarce firul vieții; a doua, Lacliesis, alege soarta fiecărui om, iar cea de-a treia, Atropos, taie firul. Marțial urmează aici o altă reprezentare, în care Clotho ține furca și Lachesis toarce.

244 Crispus e fie Vibius Crispus, care se spune că avea o avere de două sute de milioane de sesterți, fie Caius Passienus Crispus, tatăl vitreg al împăratului Nero.

245 Despre Thrasea Paetus vezi nota anterioară.

246 *Atedius Melior* - prieten al lui Marțial, vestit pentru viața lui rafinată.

247 Probabil același cu Licinianus, despre care se amintește la I, 49.

248 Despre muntele Caius și râul Tag, vezi notele anterioare.

Măsurându-te cu Arpi[249] cel în vorbe priceput -
Lasă-n voia lui poetul ce-n Elada s-a născut,
Să ridice-n slavă faima vechilor cetăţi elene,
Preamărind în lungi poeme Teba, Sparta şi Mycene[250],

Cerul limpede din Rodos, jocurile desfrânate,
Care-n ţara scumpă Ledei[251] sunt atât de căutate;
Noi suntem iberi de viţă, sânge celt purtăm în vine,
Şi pământul nostru aspru să-l cântăm nu ni-i ruşine.
Bilbilis[252], oraşul-faur, cu metal călit încins,
Şi pe care nici Chalybii[253], nici Noricum[254] nu l-a-nvins;

Şi Platea-n care fierul smuls pământului răsună,
Loc udat uşor de Salo, apă repede şi bună,
Unde armele se scaldă şi tăişul şi-l păstrează,
Şi Tutela[255] care cântă; rixamarii ce dansează;
Cardua[256] cu mese-ntinse pentru veseli musafiri;
Peteris, împurpurată cu alei de trandafiri;
Rigae, cu străvechiul teatru pe pământul strămoşesc;

Silai[257], ale căror suliţi uşurele nu greşesc;

---

249 Oraș în Apulia, confundat de Marțial cu Arpinum din Lațiu, orașul natal al lui Cicero.

250 *Teba, Sparta* și *Mycenae* - orașe din Grecia, primul în Beoția, celelalte două în Pelopones.

251 Leda a fost regină a Spartei.

252 Localitatea Bilbilis era vestită pentru armele care se făceau acolo.

253 Vechi popor din Asia Mică, despre care Herodot spune că a inventat oțelul.

254 Provincie a imperiului roman aflată pe cursul superior al Danubiului; fierul de aici era renumit.

255 *Tutela* poate fi oraș sau divinitatea protectoare a rixamarilor (populație spaniolă, ca și silaii).

256 *Platea, Carduae*, *Peteris, Rigae* - localități din Spania; Platea era lângă râul Salo, despre care vezi nota de la I, 49; la Rigae pare să fi fost un amfiteatru natural.

257 populație spaniolă.

Lacurile din Turgontum şi Perusia[258], vestite;
Teutonissa[259] cristalină şi cu unde potolite;
Crângul sacru din Burado[260], cu frunzişul veşnic verde,

Stejărişu-n care pasul călătorului se pierde,
Vativesca[261], povârnită pe o coastă-a dealului,
Unde Manlius[262] îşi ară, cu boi grei, ogorul lui.
Cititori aceste nume rustice îţi sună rău,
Mie însă-mi sunt mai scumpe decât tot Butuntul[263] tău!

LVI
NU DARURI, CI CAPCANE!

Trimiţi cadouri scumpe la moşi şi la vădane,
Aş zice că eşti darnic; dar eu, Gargiliane,
Ştiu bine că nu-i altul ca tine mai avar,
Şi nu-i decât momeală ce tu spui că e dar!
Aşa prinzi peştii lacomi cu-o undiţă vicleană,
Iar fiarele neroade aşa cad în capcană.
Ce-nseamnă dărnicie, aş vrea să-nveţi din nou:
Gargiliane, haide! fă-mi *mie* un cadou!

---

258 *Turgontum* (sau *Turgontus*?) și *Perusia* (sau *Turasia*) - lacuri.

259 *Teutonissa* (sau mai degrabă *Tvetonissa*) - râu.

260 *Burado* - poate fi numele pădurii înseși.

261 *Vativesca* – probabil o localitate.

262 Poate prieten din tinerețea poetului.

263 *Butunti* (sau *Butuntum, Butuntus*) - oraș din Italia, în Apulia, lângă Bari (delle Puglie); pomenit în altă parte de Marțial ca oraș foarte sărac, aici e pus în antiteză cu frumoasele și bogatele locuri din Spania natală a poetului.

LIX
MORMÂNTUL VIPEREI

O viperă ascunsă se-ncolăcea, odată,
Pe-un plop cu ramuri plânse şi frunză tremurată.
Pe când urca, lăsat-a mâhnita Heliadă[264]
O lacrimă de ambră asupra ei să cadă.
A-cremenit jivina, lipsită de viaţă,
În chihlimbar închisă, ca într-un sloi de gheaţă.
Mormântul Cleopatrei[265] mai scump nu străluceşte
Decât sicriul unde năpârca odihneşte.

LXIV
POGOANELE LUI IULIU MARŢIAL[266]

În coasta lui Ianiculum[267], pe deal,
Prietenul meu Iuliu Marţial
Pogoane, câteva, gospodăreşte;
Dar mai ispititoare nu-nfloreşte
Nici dulcea Hesperidelor grădină[268].
Podişul, rotunjit uşor, se-nclină,
Colinele cetăţii întrecând,
Şi nicăieri nu râde-un cer mai blând.

---

[264] După legendă, Heliadele, fiicele Soarelui, au fost metamorfozate în arbori, iar lacrimile lor s-au făcut chihlimbar (ambră).

[265] Cleopatra, vestita regină a Egiptului, după pierderea bătăliei de la Actium (anul 31 î.e.n.) s-a sinucis, lăsându-se, zice legenda, mușcată la sân de o viperă. A fost înmormântată în mărețul mormânt pe care ea însăși și-l construise.

[266] Vezi nota anterioară.

[267] Deal situat în dreapta Tibrului, în apropierea Romei.

[268] Hesperidele erau fiicele lui Atlas, cel care ținea cerul pe umăr; în grădina lor creștea un măr cu mere de aur.

Când negura-nfăşoară valea-adâncă,
Pe culme, sus, mai e lumină încă,
Iar fruntea naltă-a vilei delicate
Zâmbeşte, albă, boltei înstelate.
Vezi cele şapte culmi[269] stăpânitoare,
Îţi stă întreaga Romă la picioare,
Vezi munţii Albani[270] şi Tusculum[271] îl vezi,
Cu brâul răcoroaselor livezi,
Fidenae[272] veche, Rubra[273] ce te-ncântă,
Anna Perenna[274], cu pădurea sfântă
În sânge de fecioară-mprospătată,
Purtând pe ramuri roadă-mbelşugată.
Vezi, pe Salaria[275], pornind agale
Un călător pe-ndepărtata cale,
Vezi lumea pe Flaminia[276]-n plimbare,

---

269 Cele șapte coline ale Romei: mons Capitolinus, Palatinus, Aventinus, Caelius, Esquilinus, Viminalis, Quirinalis.

270 E vorba de *mons Albanus* (astăzi Monti Albani), aflat la vreo 20 km sud-est de Roma.

271 *Tusculum* - o colină învecinată cu muntele Albanus (astăzi Frascati).

272 *Fidenae* (astăzi Castel Giubileo) - mică localitate pe malul stâng al Tibrului, la câțiva kilometri la miazănoapte de Roma.

273 *Saxa Rubra* - localitate în dreptul Fidenei, la mică distanță pe celălalt mal al Tibrului.

274 Vechea divinitate italică a schimbării anilor și anotimpurilor. Aici pare să fie vorba de un crâng situat la marginea nordică a Romei. Despre jertfirea unor fecioare nu se știe nimic; tot ce se știe e că la 15 martie fetele se adunau înafara orașului, nu departe de Porta Flaminia, și o sărbătoreau pe Anna Perenna cântându-i cântece obscene.

275 *Via Salaria* („calea Sărăriei”), șoseaua care, ieșind din Roma în spatele Quirinalului, o ia spre miazănoapte de-a lungul malului stâng al Tibrului. Pe această șosea se transporta sarea la Roma.

276 *Via Flaminia,* construită în anul 219 î.e.n. de cenzorul Flaminius, ieșea din Roma la Porta Flaminia (astăzi Porta del Popolo), trecea la Pons Mulvius (sau Milvius; astăzi Ponte Molie) pe malul drept al Tibrului, ducând până la Ariminum (astăzi Rimini), pe țărmul Adriaticei.

Dar n-auzi larma şirului de care,
Nici huruit de roţi, nici zvon de paşi,
Nici glasul care-ndeamnă pe vâslaşi;
Nici helciarii[277], cu strigarea lor,
Nu-ţi strică tihna somnului uşor,
Deşi e podul Mulvius aproape,
Iar pe-ale Tibrului slăvite ape
Aleargă-n zbor carinele[278] uşoare,
Tăindu-şi drum pe unda curgătoare.
E-n plin oraş o casă ţărănească!
Stăpânul ştie cum s-o preţuiască:
E-atât de primitoare şi voioasă,
Încât te crezi întors la tine-acasă.
Atât de darnic şi de mulţumit
Nici Alcinous[279] nu te-ar fi primit,
Şi nici Molorchus[280], de-ar fi fost bogat.
Cei care spun că prea puţin li-e dat,
Să meargă la Praeneste să se-aşeze,
Şi sute de ogoare să brăzdeze,
Tiburul[281] friguros să-l stăpânească
Şi-n Satia[282] pe măguri să domnească
Un arendaş peste pământu-ntreg.
Plăcerea mea, eu altfel o-nţeleg,
Lăsaţi-mi mie, sus, în vârf de deal,
Pogoanele lui Iuliu Marţial.

---

277 Cei care, de pe mal, trăgeau corăbiile în susul Tibrului.

278 *Carina* (carenă) - talpa corăbiei, corabie.

279 Personaj legendar, regele feacilor, cel care l-a găzduit cu generozitate pe rătăcitorul Ulise.

280 Numele unui cioban sărac care l-a găzduit pe Hercule în drumul acestuia spre leul din Nemeea (întâia din isprăvile lui Hercule).

281 Astăzi Tivoli, frumoasă localitate pe malul râului Anio (astăzi Teverone), la nord de Praeneste.

282 Astăzi Sezze, orășel din Latium, la sud-est de mons Albanus, pe coasta dinspre mlaștini a munților Volsci (astăzi Monti Lepini). Terenul la Setia era foarte scump, datorită renumitelor vii cultivate acolo.

LXVI
ZGÂRGITUL RISIPITOR

Trăind o viaţă, Linus, mai mult provincială,
Ţi-e de ajuns în casă puţină cheltuială.
Îţi perii toga veche - atâţia ani purtată
La Ide[283], când se-ntâmplă, şi la Calende[284]-o dată,
Iar haina ta de casă, pe care-o-mbraci la ţară,
A împlinit în slujbă, demult, a zecea vară.
Mistreţul din pădure nu-ţi cere să-l hrăneşti,
Vânezi prin mirişti iepuri, pe care nu-i plăteşti,
Prinzi sturzii cu grămada la fiece bătaie,
Îţi vine peşte proaspăt din râu şi heleştaie,
Bei cu ulcica vinul din propriul tău beci,
N-ai cumpărat, cu drahme[285], sclavi tineri de la greci,

Ci ţi-ai adus din satul vecin, să te slujească,
Un cârd de ţânci, ce zburdă pe vatra-ţi părintească,
Şi când, cu vinu-n sânge, te simţi înfierbântat,
Îţi potoleşti pojarul cu-o fată de argat.
Nu ţi-ai văzut nici casa, din bun-senin, aprinsă,
Iar Sirius[286] recolta ţi-o lasă neatinsă.
Corăbiile tale pe mări nu le-ai pierdut,
Nu s-a-necat niciuna din câte n-ai avut.
Joci numai în arşice, de zaruri nu te-apuci,
Şi n-ai pierdut vreodată mai mult de-un pumn de nuci.

Mă-ntreb: cum ai dat gata averea moştenită,

---

283 *Idus* se chema ziua de 15 (în lunile martie, mai, iulie și octombrie) sau de 13 (în toate celelalte luni)..

284 *Calendele (Kalendae)* erau prima zi din lună.

285 *Drahmă* - monedă grecească echivalentă cu *denarul* roman; denarul era egal cu 4 sesterți (vezi și nota anterioară).

286 Stea vizibilă dimineața la sfârșitul lunii iulie, în constelația Câinele mic (latinește *Canicula,* de unde călduri caniculare, arșiță).

Cu-atâta grijă strânsă, de maică-ta zgârcită?
N-a fost uşor, ştiu bine, şi totuşi s-a topit
Tot milionul, Linus! Dar cum de-ai reuşit?

LXXI
FEMEIA CARE ZICE: NU!

Am căutat în toată Roma femeia care spune: Nu!
Dar n-am găsit niciuna, Rufus[287], cum poate n-ai găsit nici tu.
O fi păcat? O fi ruşine? O fi oprit să zică: „Ba”?
Niciuna nu se-mpotriveşte, pe orişicare-ai întreba.
— Dar nu sunt şi femei cinstite?
— O, da, există mii şi mii!
— Şi ele ce spun?
— Ele ce spun? îţi voi răspunde, şi vei şti.
Despre femeile cinstite nu vreau să pomenesc nimic,
Acestea nu se dau, desigur; nici ele însă: „Ba”, nu zic.

LXXII
CELUI CARE NU VREA SĂ DEA BANI PE CĂRŢI

Îmi ceri să-ţi dau o carte de-a mea, şi mi se pare
Că n-o mai am, dar Tryphon[288], librarul, ştiu c-o are.
— Cum, vrei pe-a tale fleacuri să dau din banul meu?
Nu sunt nebun! — Se poate, dar află că nici eu.

---

[287] *Safronius Rufus* - prieten al lui Marțial.

[288] Numele unui mare librar din Roma, care vindea cărțile lui Marțial.

LXXV
ADEVĂRATA IUBIRE

De două ori, Nigrina[289], norocul te-a-nzestrat:
O fire fericită şi-un soţ iubit ţi-a dat;
Nu e femeie-n Roma de toţi mai lăudată!
Întreaga moştenire, de tatăl tău lăsată,
Tu ai adus-o-n casă, iar pe bărbatul tău
Ţi l-ai ales tovarăş la bine şi la rău.
De Evadne[290] se spune că-n flăcări se-azvârlise,
Pe rugu-aprins, să ardă cu soţul ce-i murise,
Iar numele Alcestei[291] e ridicat în stele.
Tu eşti mai înţeleaptă, Nigrina, decât ele:
Iubirea ta, din viaţă ai vrut s-o dăruieşti,
Şi n-ai avut nevoie, murind, s-o dovedeşti.

LXXVII
DORINŢĂ

Eu nu cer de la zei avere,
Sunt mulţumit c-un trai umil,
Dar, sărăcie, azi ţi-aş cere
S-o iei din loc, tiptil-tiptil.
E-o rugăminte cam ciudată:
Dar vreau să văd şi eu, o dată,

---

289 Soția unui anume Lucius Antistius Rusticus (amintit de Marțial și în altă bucată).

290 Soția lui Capaneu, unul dintre cei șapte eroi legendari din Argos care au luptat împotriva Tebei; Capaneu a murit trăsnit de Zeus, pe care îndrăznise să-l înfrunte.

291 Personaj legendar. Alcestis a primit să moară în locul soțului ei, Admetos, după ce bătrânii lui părinți refuzaseră să facă această jertfă pentru el. Dar Hercule a smuls-o din ghearele morții.

Cum se va spânzura Zoil[292].

LXXVIII
BĂTRÂNUL PIERDE-VARĂ

Şaizeci de secerişuri ai strâns şi-ai risipit,
Ţi-s tâmplele cărunte şi barba ţi-a albit,
Dar umbli toată ziua prin Roma, alergând;
Saluţi de dimineaţă matroanele pe rând,
Niciun tribun nu pleacă de-acasă fără tine[293];
Mergi şi-i saluţi pe consuli, aşa cum se cuvine,
De zece ori, în goană, urci dealul Palatin,
Parthenius[294] ţi-e prieten, Sigerius[295] vecin,
Şi urci pe Scara-Sacră[296], vorbind numai de ei.
Te-ar prinde, dacă anii ţi-ar fi mai tinerei,
Dar nu-i pe lume, Afer[297], ceva mai caraghios
Decât un pierde-vară bătrân şi băgăcios.

LXXIX
UNUI CUMPĂRĂTOR

Îmi cumperi, Matho, vila pe care-o am la ţară,
Unde veneai ca oaspe în fiecare vară;

---

[292] Zoil, fiind tipul invidiosului, se va spânzura văzându-l pe Marțial bogat.

[293] La ceremonia preluării unei funcții (chiar lipsită de orice importanță, cum e tribunatul în vremea lui Marțial), se adunau toți prietenii și mulți gură-cască.

[294] Om de încredere al împăratului Domițian.

[295] Secretar al împăratului.

[296] Scara-Sacră *(Clivus sacer)* urca din for, pe la Arcul de Triumf al lui Titus, pe Palatin, unde era reședința imperială.

[297] Bătrân gură-cască lăudăros, des pomenit de Marțial.

Te-am tras pe sfoară, Matho, te rog a mă ierta!
Eu ţi-am vândut o casă, care era a ta.

LXXXI
FEMEIA CARE ZICE: NU!

Eu, într-o epigramă[298] ce ţie nu-ţi plăcu,
Am scris că nu-i femeie care să spună: - Nu!
Tu, Fabulla, făcându-mi în ciudă, dinadins,
De trei ori până-acuma iubirea mi-ai respins.
Nu fi atât de aspră! Femeia, negreşit,
E bine să reziste... dar nu la nesfârşit!

LXXXIII
UN OM SUCIT

Naevolus, eu aş crede că tu eşti om sucit.
Când n-ai nicio nevoie, te-arăţi nemulţumit;
Şi toate-ţi par frumoase, când grijile te-apasă.
Când trebile-ţi merg bine, pleci încruntat de-acasă,
Nu mai saluţi pe nimeni, treci plin de fudulie
Şi nu găseşti pe lume un om de omenie.
În schimb, când ai necazuri, la toţi te ploconeşti,
Le spui: - „Salut!” - „Stăpâne!”, la masă îi pofteşti,
Şi-i copleşeşti cu daruri, ca păsul să-ţi asculte.
Eu îţi doresc, Naevolus, necazuri cât mai multe!

[298] Referire la epigrama LXXI din Cartea a patra.

LX XXVIII
UNUI ÎNŞELĂTOR

Azi e a cincea zi de Saturnale,
Şi-aştept zadarnic darurile tale,
În schimbul darului, ce-i drept sărac,
Ce m-am grăbit eu însumi să ţi-l fac.
Nu mi-ai trimis un dram de-argintărie,
De la Septician[299] din prăvălie;
Nu mi-ai adus plocon, prieteneşte,
Niciun ştergar ori un paner cu peşte;
Din Siria nici două-trei smochine,
Sau din Picenum câteva măsline.
N-ai vrut s-arăţi că m-ai îndatorat
Cu dreptul tău de-a nu mă fi uitat.
Pe alţii mai naivi pot să-i înşele
A tale vorbe dulci şi temenele;
Eu ştiu ce se ascunde-n dosul lor,
Te-am dibuit: eşti un înşelător!

[299] *Septicianus* - meșter argintar a cărui marfă nu se bucura de un prea bun renume.

CARTEA A CINCEA

X
GLORIA POSTUMĂ

— De ce poeţii-n viaţă n-au parte de renume,
Şi-s pomeniţi cu cinste când nu mai sunt pe lume?
— O, Regulus[300], e glasul Invidiei, să ştii!
Ea pe cei morţi îi pune deasupra celor vii.
Ingraţi cu vremea noastră şi cu lumina ei,
Ne aşezăm la umbra coloanei lui Pompei[301],
Iar cei bătrâni cu anii, care-au trăit destul,
Ridică-n slavă templul sărac al lui Catul[302].
Cinstim azi pe Vergiliu ca pe-un poet de geniu,
Dar Roma vremii sale îl lăuda pe Enniu[303].
Aedul din Meonia[304], Homer, la el în ţară

---

300 *Manius Aquilius Regulus* - faimos avocat și delator, foarte bogat protector al lui Marțial.

301 E vorba de *Hecatostylon* (vezi nota anterioară), în apropierea căruia erau mulți platani.

302 Quintus Lutatius Catulus a reconstruit templul lui Iupiter Capitolinul, după incendiul din anul 84 î.e.n. Templul a mai ars o dată și a fost refăcut cu fast exagerat de Domițian.

303 *Quintus Ennius* (239-169 î.e.n.) - primul mare poet epic roman; opera lui, *Annales,* înfățișând istoria Romei de la sosirea lui Enea în Italia până în vremurile poetului, no e cunoscută numai din citatele scriitorilor ulteriori.

304 Homer, originar din Maeonia (numele vechi al provinciei Lydia, în Asia Mică), își recita minunatele epopei, *Iliada* și *Odiseea,* ca aed (cântăreț) rătăcitor din oraș în oraș.

Avu în viaţă parte de râs şi de ocară,
Menandru[305] însuşi n-a fost aplaudat prea des,
Iar pe Ovidiu[306] numai Corinna[307] l-a-nţeles.
Nici tu, o, carte mică, nu fi nerăbdătoare;
Nu e la preţ poetul decât după ce moare.

XI
NESTEMATELE POETULUI

Vezi, Sèver[308]? Stella[309] poartă pe degetele toate
Smaralde, diamante, opale şi agate,
O perlă minunată pe-un deget, mai ales;
Din versurile sale pe-acestea le-a cules.

XIII
BOGATULUI CALISTRAT

Sărac sunt, Calistrate, aşa m-am pomenit, -
Dar nu-s nici cavalerul cel mai dispreţuit;
Mă ştiu cu toţi pe nume şi scrisul mi-l citesc.

---

305 *Menandru* (342-291 î.e.n.) - cel mai de seamă reprezentant al așa-numitei comedii noi grecești. În timpul vieții nu s-a bucurat de un succes deosebit, dar după moarte' a fost foarte admirat. Imitate adesea de autorii comici latini, scrierile lui ne erau cunoscute numai din citate până acum câțiva ani, când s-a descoperit o piesă completă.

306 În legătură cu Ovidiu, Marțial exagerează: Ovidiu a fost apreciat și cunoscut de toată Roma încă din tinerețe și a avut numeroși admiratori și imitatori.

307 Destinatara fictivă a întâilor poezii de dragoste ale lui Ovidiu. Marțial crede că poeziile îi erau cunoscute numai ei.

308 Probabil, *Silius Severus* - fiul poetului Silius Italicus (despre care vezi nota de la Cartea a VI, 64), el însuși poet; Marțial îi adresează mai multe epigrame.

309 Vezi nota anterioară.

„E el!” i-aud pe stradă, şoptind, când mă zăresc,
— Nu mulţi au, după moarte, ce-n viaţă mi-a fost dat.
Tu eşti din altă tagmă; luxosul tău palat
Se reazimă pe umeri de sute de coloane,
Libert cu-avere mare, ţii zeci de milioane
În lada ferecată, pe care o ascunzi,
La Parma[310] mii de turme din Galia le tunzi,
Iar jos, pe Nil, întinse ogoare stăpâneşti.
Vezi, Calistrate, iată ce sunt şi cine eşti:
— Tu n-ai să poţi vreodată să fii la fel ca mine,
Pe când ce eşti, e-n stare s-ajungă orişicine.

XV
RĂSPLATA POETULUI

— Ţi-am dat a cincea carte, slăvite împărat,
Şi nimeni nu se plânge că l-aş fi vătămat;
Iar cei numiţi de mine aici, îmi mulţumesc,
Ştiind că peste veacuri în versul meu trăiesc.
— Dar cărţile acestea ce drumuri ţi-au deschis?
— Mi-ajunge bucuria ce-o am, de-a le fi scris.

XVIII
MOMEALA DARURILOR

E luna lui decembre[311], şi zboară prin cetate
Şervete, linguriţe cu aripi argintate,
Foi albe de papirus şi lumânări de ceară,
Carafe subţirele cu prune de-astă-vară;

[310] Provincia în care se află Parma, numită astăzi Emilia, în vechime se numea Galia cisalpină.
[311] În decembrie era sărbătoarea Saturnalelor.

Iar eu, în semn de cinste, nu ţi-am trimis dovadă
Decât un pumn de versuri din mica mea livadă.
Eu nu sunt, Quintianus[312], zgârcit sau bădăran,
Dar mi-e de-a dreptul silă de cei ce-n chip viclean
Ţi-aduc plocoane-acasă, cu altă socoteală;
Capcane-nşelătoare şi laţuri cu momeală
Sunt toate-aceste daruri cu undiţa în apă;
Nici păstrăvul, când musca o-nghite, nu mai scapă!
Mai darnic e săracul cu sufletul curat
Ce nu trimite daruri amicului bogat.

XX
PRIETENULUI MARŢIAL

O, de-aş putea, prietene iubit,
Cu tine-alături să trăiesc tihnit,
Răgazul nostru singuri să-l alegem,
Să-l folosim aşa cum înţelegem,
Am ocoli bogatele-ncăperi
Şi pe stăpânii marilor averi;
N-am sta în for procese să purtăm,
Nici pe strămoşi în bronz să-i admirăm,
Ci am culege alte bucurii;
Am trece hoinărind prin librării,
Am sta de vorbă, cântărind o carte,
Am da o raită Câmpului lui Marte[313],
La umbră, pe sub Portice[314] am trece,
Spre Aqua Virgo[315], la Izvorul-Rece;
Apoi în baia caldă ne-am scălda,

---

[312] Pare să fi fost unul dintre bogații proteguitori ai lui Marțial.

[313] Loc de plimbare și de exerciții fizice, in bucla pe care o face Tibrul îndată după intrarea lui în Roma.

[314] *Porticele* sunt al Europei (vezi nota anterioară) și al Argonauților (vezi nota anterioară).

Şi toate, rând pe rând, le-am lăuda.
Dar, Marţial, n-avem răgaz, noi doi,
Să mai trăim puţin şi pentru noi.
Trec zilele frumoase-n goana lor
Şi tuturora le rămâi dator.
Când ştii şi vrei să-i înţelegi povaţa,
De ce să-ntârzii să-ţi trăieşti viaţa?

XXII
LUI PAULUS[316], CARE SE SCOALĂ PREA DEVREME

În zori de n-aş porni-o să-ţi dau bineţe-acasă,
Să stai cât de departe, aş zice că nu-mi pasă,
Dar casa ţi-ai ales-o pe dealul Esquilin[317].
Coloanei Tiburtine[318] îi sunt un bun vecin,
Pe locul unde Flora stă la taifas cu Joe.
Din marginea Suburrei, urc dealul anevoie
Pe treptele de piatră, udate de noroaie.
Catârii trec şi drumul cu-alaiul lor mi-l taie;
Cu greu străbat prin şirul acelor lungi coloane
De marmură cărată cu şleauri de odgoane.
Şi încă nu m-aş plânge, de-ar fi numai atât;
Dar vai! mi se întâmplă un lucru mai urât.
Ajung trudit la poartă, iar sclavul îmi răspunde

---

315 *Aqua Virgo* („apa fecioară“) era apeductul construit de Agrippa (vezi p. 335, n. 3) pentru alimentarea fermelor din Câmpul lui Marte.

316 Nume fictiv, sau poate Velius Paulus, guvernator al Bithyniei (provincie în nord-vestul Asiei Mici) pe vremea împăratului Domițian.

317 Pe Esquilin, colina dinspre răsărit a Romei, erau locuințele multor aristocrați.

318 Coloana Tiburtină nu e pomenită de alți scriitori. Marțial locuia pe Quirinal, înspre nordul orașului; pe Quirinal era un vechi templu al Iui Iupiter, iar în valea dinspre Quirinal și muntele Pincius era templul Florei.

Că eşti plecat de-acasă, nici el nu ştie unde.
Atâta cale lungă şi-atâta năduşeală,
Şi nici să nu-ţi văd faţa? Prea multă osteneală!
Am să te las, stăpâne cu suflet de casap,
Că prea te scoli devreme şi pleci cu noaptea-n cap.

XXIV
GLADIATORUL HERMES[319]

Hermes e copilul de Roma îndrăgit,
Hermes orice armă o poartă iscusit;
Hermes e maestru[320] şi e gladiator,
Hermes e urgia învăţăceilor;
Hermes, cel de care şi Heliu se-nfioară,
Hermes, numai Hermes, pe Advolans doboară;
Hermes nu-şi răneşte rivalul ce-a căzut;
Hermes doar de sine mai poate fi-ntrecut;
Hermes lasă-n circuri pe dansatoare-oftând;
Hermes noroceşte pe cei ce locuri vând;
Hermes zvârle suliţi şi lănci care răpun;
Hermes mânuieşte tridentul lui Neptun[321];
Hermes, spaima celor ce tremură sub cască,
Hermes, care ştie pe Marte să-l slăvească,
Hermes, neînvinsul dintre biruitori,
Hermes, unul singur, e unic de trei ori[322].

---

319 *Hermes, Helius* și *Advolans* - vestiți gladiatori din vremea lui Marțial.

320 Maestru de scrimă.

321 E vorba de *fascina*, furcă cu trei dinți, armă a unui soi de gladiatori, comparată aici cu furca cu trei dinți a zeului mărilor, Neptun.

322 Referire la cele trei feluri de lupte în care excela amintitul gladiator.

XXIX
GELLIEI[323]

Un iepure din când în când mi-ai dat,
Zicând: - Vei fi frumos o săptămână!
De n-ai glumit şi-ai spus adevărat,
O, stea a vieţii mele, o, stăpână,
Tu niciodată iepuri n-ai mâncat!

XXXII
UN OM PREVĂZĂTOR

Îl ţii de rău pe Crispus, Faustine. Da, aşa e,
Nu i-a lăsat nevestei, la moarte, o lescaie.
— O fi avut în viaţă un alt moştenitor?
— Desigur, pe el însuşi.
— Ce om prevăzător!

XXXIV
LA MOARTEA MICUŢEI EROTION[324]

Fronto, iubite tată, Flaccilla[325], scumpă mamă,
Erotion rămâne de-acum pe-a voastră seamă.
Mi-a fost dulceaţa gurii şi-a vieţii bucurie.
Aş vrea să n-o-nspăimânte a iadului urgie,

---

323 *Gellia* - nume fictiv; pare să fi fost o femeie destul de puțin frumoasă. Credința populară la care face aluzie Marțial e pomenită și de alți scriitori, înaintea și în urma sa.

324 Erotion - sclavă sau libertă a lui Marțial. Poetul îi va alcătui inscripția funerară abia peste cinci sau șase ani (X, 61).

325 *Fronto* și *Flaccilla* - părinții lui Marțial, morți amândoi.

Nici câinele din Tartar[326], cu dinţii lui de fiară!
I-ar fi-nflorit în suflet a şasea primăvară,
De-ar fi trăit să vadă din ceruri cum se cerne
Zăpada cea din urmă a ultimei ei ierne.
O las, în gând, să zburde prin curţile bătrâne,
Şi ciripitu-i vesel un nume-al meu să-ngâne.
Pe groapa ei îngustă să crească ierburi blânde,
Uşor să-i învelească oscioarele plăpânde,
Iar tu, pământ, nu-i pune pe umeri haină grea,
Că nu ţi-a fost povară, cu paşii ei, nici ea.

XXXVI
UNUI ÎNŞELĂTOR

În versurile mele pe-un ins l-am pomenit,
Şi nu mi se arată dator. M-a păcălit!

XXXVII
UN SUFLET TARE

Suna mai dulce glasul fetiţei râzătoare
Decât duiosul cântec al lebedei când moare;
Nici mielul din Galaesus[327], ce s-a ivit zburdând
În calea lui Phalantus[328], n-avea un ochi mai blând;
Gingaşa ei făptură plutea atât de lin,
Ca unda sidefată a lacului Lucrin[329].

---

[326] Cerberul cu trei capete care păzește intrarea in lumea infernului.

[327] Vezi nota anterioară.

[328] *Phalanthos* (sau *Phalantus)* - spartanul care a întemeiat colonia Tarentului din sudul Italiei.

[329] Lac situat în provincia Napoli, în Campania.

O perlă-a Eritreei[330] era făptura-i toată,
Ca fildeşul de albă, ca neaua de curată.
Nici oile din Baetis[331], nici Rinul inelat
N-avea un păr de aur atât de minunat.
Suflarea gurii sale părea o adiere
De trandafiri din Paestum[332] şi de-a Eladei miere[333].
— Pe lângă ea, păunul nu mai părea frumos,
Nici veveriţa vie, nici Phoenix[334] luminos.
Erotion e astăzi cenuşă-abia răcită;
De-o lege nendurată şi rea mi-a fost răpită
În cea de-a şasea iarnă pe care-o împlinea
Iubirea, bucuria şi mângâierea mea!
Dar Paetus nu-nţelege şi jalea nu mi-o iartă,
Îşi smulge părul, strigă, boceşte şi mă ceartă:
— Să plângi o mică sclavă, ce doliu prostesc!
Eu mi-am pierdut soţia şi totuşi mai trăiesc.
Femeie de neam nobil, cinstită şi bogată…
— Ce inimă vitează lui Paetus i-a fost dată!
Cu cât curaj înfruntă destinul! Moşteneşte
Treizeci de milioane şi totuşi mai trăieşte.

XXXVIII
DOI PE-UN SINGUR LOG

Calliodor, ştim bine, ai drept de cavaler;

---

330 Numele grecesc al Mării Roșii.

331 Râu în sudul peninsulei Iberice (astăzi Guadalquivir), care a dat numele provinciei Baetica. Oile de aici aveau lână gălbuie-roșcată.

332 Trandafirii de la Paestum, oraș pe coasta mării Tireniene (la sud de Salerno), erau foarte căutați.

333 E vorba de mierea atică, celebră în antichitate, scoasă de albine din florile de pe muntele Hymettos, lângă Atena.

334 Fabuloasa pasăre a soarelui despre care istoricul Herodot povestește că vine din Arabia în Egipt la fiecare cinci sute de ani. Legendele spun că ea renăștea din propria-i cenușă.

Ai cele patru sute de mii câte se cer[335];
Ai censul pentru tine; mai ai însă şi-un frate,
Şi-ai vrea să-mparţi avutul cu el, pe jumătate.
Cum să despici în două un fir de busuioc?
Cum pot să stea călare doi inşi pe-acelaşi loc?
Cu frate-tău în cârcă n-ai să ajungi departe.
Râvneşti să fii un Castor? De Pollux[336] te desparte!
Voi sunteţi unul singur, iar tu, stând jos, eşti doi?[337]
Calliodor, te scoală, nu-ţi bate joc de noi.
Anapoda ţi-e vorba! De ce nu-ţi dă în gând,
Ca cei doi fii ai Ledei, să v-aşezaţi pe rând?[338]?

XL
ÎNTRE VENUS ŞI MINERVA

O zugrăveşti pe Venus cu gândul la Minerva[339].
Cum vrei, Artemidorus[340], să nu-ţi lipsească verva?

---

335 Era primit in rîndul cavalerilor oricine avea un cens (o avere imobiliară impozabilă) de cel puțin 400.000 de sesterți; cel care avea minimum un milion de sesterți putea fi numit senator.

336 Personaje mitologice, Castor și Polux erau cei doi fii ai Ledei și ai lui Zeus, cunoscuți pentru faptul că erau mereu nedespărțiți.

337 Aluzie la sărăcia lor. Amândoi laolaltă aveau censul unui singur cavaler, deci nu puteau ședea amândoi pe un singur cal, sau, mai degrabă, pe un singur loc la teatru (unde cavalerii aveau bănci rezervate).

338 Conform legendelor mitologice, după moartea lui Castor, Pollux l-a rugat pe Zeus să le îngăduie să rămână mai departe nedespărțiți, stând împreună câte o zi în Infern și una în Olimp.

339 Versul întâi e o aluzie la judecata lui Paris, care a dat zeiței Venus, nu Minervei și nici Iunonei, premiul frumuseții. Un adept al Minervei nu o poate socoti și reprezenta pe Venus frumoasă, altfel și-ar atrage mânia Minervei.

340 Nume fictiv; el o venerează pe Minerva, zeița protectoare a artiștilor și meșteșugarilor.

XLII
BUNURI NEPIERITOARE

Un hoţ dibaci toţi banii ţi-i va fura din scrin;
Se va topi în flăcări bătrânul tău cămin;
Răi-platnici datoria şi-o vor tăgădui;
Vei semăna, şi câmpul zgârcit nu va rodi;
Pe omul tău de treburi o târfă o să-l sece;
Corăbiile tale pe mare-au să se-nece.
Un singur bun nu-ţi poate răpi nicicând Fortuna:
Ce-ai împărţit la alţii e pentru totdeauna!
Căci toate-s pieritoare, să fii cât de bogat,
Iar ţie nu-ţi rămâne întreg - decât ce-ai dat.

XLIII
DEOSEBIRE

Thais are dinţii negri şi stricaţi,
Ai Lecàniei, însă, albi sunt ca de nea.
Vezi că una are dinţii cumpăraţi,
Alta cum natura s-a-ndurat să-i dea.

XLIV
MUSAFIRUL INGRAT

Ce s-a-ntâmplat, o, Dentó[341]? Ce-am greşit?
De patru ori la masă te-am poftit
Şi (cine-ar fi crezut?) m-ai refuzat.
Mă ocoleşti sau mă priveşti distrat,
Tu, care ieri mă urmăreai de zor,

[341] „Dințosul“, nume fictiv.

La baie, pe la teatru şi în for.
Te-a ispitit un prânz mai copios,
Şi-ntocmai ca un câine pofticios,
Bucătăriei noi îi dai târcoale
Şi-adulmeci lacom aburul din oale.
Dar ştiu că te vei face de ocară
Şi te vor da, frumos, pe uşă-afară.
Atunci te vei întoarce, pocăit,
La oasele ce le-ai dispreţuit.

XLVII
PARAZITUL

Philo jură că acasă niciodată n-a cinat.
Şi e drept, căci el cinează numai când e invitat.

XLIX
OMUL CU TREI CAPETE

Eu te-am văzut în treacăt, pe-o bancă tolănit,
Şi-n loc de unul, parcă trei inşi aş fi zărit.
Dar de-am ieşit la număr, cu socoteala, rău,
De vină, Labienus, e însuşi capul tău.
Pe-o parte şi pe alta porţi părul revărsat,
Cum nu i se cuvine decât unui băiat,
Iar creştetul, la mijloc, ţi-e sută-n sută chel,
Nu creşte, de sămânţă, un singur fir pe el.
De-aceea, în decembre, când Cezar a-mpărţit
Mâncare pe degeaba, de trei ori te-ai servit:
Cu întreita-ţi mutră păreai a fi trei gemeni!
Cu Geryon[342], păstorul, de-a bună seama semeni.

[342] Personaj mitologic, uriaș păstor cu trei trupuri și trei capete.

Sub porticul lui Filip[343], cumva dacă-ai trecut
Şi te zăreşte Hercul[344], să ştii că eşti pierdut.

LI
CĂRTURARUL

Îl vezi pe cel ce trece şi înspre noi se-ndreaptă,
Un vraf de pergamente purtând în mâna dreaptă?
În jurul lui o droaie de stenografi roiesc,
Scrisori de pretutindeni şi acte îi sosesc.
E-atâta gravitate pe chipul lui senin,
Că pare Brutus[345], Cato[346] sau Tullius[347], cel puţin!
Dar de l-ai pune-n fiare şi l-ai lovi cu bice,
N-ar şti pe limba greacă, nici „χαίρε”[348] cum se zice,
Iar latineasca însăşi îi e necunoscută.
Spun adevărul, Rufus, pofteşte şi-l salută!

LII
LAUDA DE SINE

Eu n-am să pot vreodată să uit ce darnic eşti.
Şi de ce tac? Fiindcă tu, Postume, vorbeşti.

---

343 Porticul care înconjura un templu închinat de Lucius Marcius Philippus lui Hercule.

344 Hercule, legendarul erou născut din Iupiter și Alcmena, l-a ucis pe Geryon și i-a furat vacile.

345 Marcus Iunius Brutus - conducătorul conspiratorilor din 44 î.e.n., împotriva lui Cezar; după doi ani și jumătate, înfrânt în lupta de la Philippi, Brutus s-a sinucis aruncându-se în sabie.

346 E vorba de Cato din Utica.

347 Marcus Tullius Cicero.

348 „Bucură-te“ (citește „chaire“), cea mai obișnuită formulă de salut în grecește.

Când spun unui prieten ce bun ai fost cu mine,
El îmi răspunde-ndată că ştie de la tine.
Doi sunt prea mulţi, când singur un lucru poţi să-l faci.
Vrei să vorbesc eu însumi? Atunci, fii bun şi taci.
Un dar, oricât de mare, nimic nu preţuieşte
Când cel care ţi-l face prea mult pălăvrăgeşte.

LVIII
MÂINE, ASTĂZI ŞI IERI

— Eu vreau ziua de mâine, zici tu, s-o pot trăi!
Dar, Postume[349], acest mâine când oare va sosi?
O fi departe încă? Pe unde-o fi ajuns?
În ţara armenească, la parţi[350] s-o fi ascuns?
E mai bătrân în vârstă ca Nestor[351] sau Priam[352]?
Cât aur îmi va cere, să pot să spun că-l am?
Nu, Postume, nu mâine, ci astăzi să trăieşti,
De viaţă să te bucuri cât timp în viaţă eşti.
Nici azi nu-i prea devreme plăcerile să-i ceri,
Căci ar fi fost mai bine să fi-nceput de ieri.

---

349 Postumus, nume fictiv, dar desigur cu aluzie la cunoscuta odă a lui Horațiu (2, 14) în care îl sfătuiește pe un Postumus să nu renunțe la plăcerile zilei de azi.

350 Parții (în sudul mării Caspice) și armenii (la sud de Caucaz) erau socotiți de romani locuitori de la capătul lumii.

351 Rege legendar în Pylos (Pelopones), *Nestor* avea cam o sută de ani când s-a întors din războiul troian.

352 Rege legendar și foarte bătrân al Troiei, ucis la cucerirea orașului de către greci.

LIX
DARURILE MELE

De nu-ţi dau, Stella[353], vase de aur preţios
Şi nici argintărie, tot tu eşti în folos.
Cel care lucruri scumpe oferă-n dar, aşteaptă
La rându-i lucruri scumpe: e-o socoteală dreaptă.
Şi de-ţi trimit ulcioare şi amfore de lut,
Nici tu, bogate daruri să-mi faci, nu eşti ţinut.

LX
SĂ TE SCARPINE ALŢII!

Zadarnic te tot ţii de pasul meu,
Şi-n urma mea schelălăieşti mereu;
Oricât ai sta să latri, nu voiesc
Ca faima ce râvneşti să-ţi dăruiesc.
Nu vreau nicicum să răspândesc în lume,
Cu versul meu, nevrednicul tău nume.
De ce să ştie toţi că te-ai născut?
Mori cum te-ai pomenit, necunoscut!
Unul, doi, trei sau patru câini ca tine
Se vor găsi, să te-ncolţească bine.
Nu-mi murdăresc eu unghiile mele,
Să scarpin mâncărimea ta de piele!

LXII
INVITAŢIE

E-a ta, iubite oaspe, grădina casei mele,

[353] Vezi nota anterioară.

De vrei să dormi pe iarbă, sub un polog de stele,
Sau dacă vii de-acasă cu aşternut şi pat;
Căci mobilele mele de oaspeţi s-au stricat
Şi nu mai am în casă s-aştern nicio saltea,
Oricât ar fi de ruptă, oricât ar fi de rea,
Pe paturile şchioape, cu chingi dărăbuite,
Ce-atârnă pe podele în zdrenţe putrezite.
Dar poţi, de vrei, frăţeşte la mine să te-aşezi.
Eu casa am plătit-o, tu-n schimb s-o mobilezi.

LXIII
OPINII SINCERE

— „Cum preţuieşti, tu, Marcus[354], volumele ce-am scris?”
Vrei, Pontice[355], să afli, şi-am să-ţi vorbesc deschis:
Le-admir! Sunt uimitoare, perfecte, o minune!
Nici Regulus[356] nu zice că-s ale lui mai bune.
— Spui drept? Aşa Cezarul ocrotitor să-ţi fie,
Iar Joe să-ţi dea zile! — Ba mai degrabă ţie!

LXIV
PETRECERILE LÂNGĂ MAUSOLEU

Falern! două sextante[357], Calliste, hai şi-mi toarnă!
Răceşte-l, tu, Alcimus, cu nea de astă-iarnă.
Să-mi aromeze părul miresme dulci de mir,

[354] Marțial însuși: știindu-i admirația nesinceră, nu primește urările interlocutorului.

[355] *Ponticus* - nume fictiv.

[356] *Regulus* e *Manios Aquilius Regulus*, despre care vezi nota anterioară.

[357] Sextans e a șasea parte dintr-un sextarius, care are 0,55 l; Marțial cere deci mai puțin de 200 grame de vin.

Şi fruntea să mi-o-ncingă cununi de trandafir.
Ne-ndeamnă Mausoleul, cu glas îmbietor:
— Gustaţi din plin viaţa, căci zeii[358] înşişi mor!

LXIX
CRIMA LUI ANTONIU

Tu, Antoniu[359], pe Pothinus egipteanul[360] l-ai urmat?
Dar de numele proscrise mai puţin eşti vinovat
Ca de furia cu care glasul Romei l-ai ucis,
Şi lui Cicero o moarte fără vină i-ai trimis.
Crima ta, nici Catilina[361] s-o încerce n-a-ndrăznit!
Ai năimit cu aur mârşav un soldat nelegiuit,
Ai închis o gură sfântă şi-ai curmat strigarea ei.
Ce-ţi va folosi tăcerea ce-ai plătit-o cu bani grei?
Tu în Cicero cuvântul socoteşti a-l fi răpus,
Dar întreaga lume spune tot ce încă el n-a spus.

LXXIII
LUI THEODORUS

Te miri de ce, deşi m-ai tot rugat,
Volumele ce-am scris nu ţi le-am dat?
Temutu-m-am că vei găsi cu cale
Să mi le dai, în schimb, pe ale tale.

---

358 „Zeii“ din ultimul vers sunt împărații.

359 Triumvirul *Marcus Antonius* (83-30 î.e.n.) - ucigașul lui Cicero, marele său dușman.

360 Eunucul egiptean care, în anul 48, l-a ucis pe Pompei, înfrânt de Cezar.

361 După Cicero, Catilina ar fi pus la cale asasinarea oratorului, fără succes.

LXXV
CĂSĂTORIA SILITĂ

De vreme ce silită de lege se mărită,
Da, Lelia ţi-e, Quintus, soţie legiuită[362].

LX XVI
PUTEREA OBIŞNUINŢEI

Aşa cum Mithridate, obişnuind să bea
Otrava cu încetul, nu se mai otrăvea,
Tot astfel şi tu, Cinna, mereu mai-rău mâncând,
Te-ai învăţat cu foamea, şi n-ai să mori flămând.

LXXVIII
UN PRINZ ÎNTRE, PRIETENI

De te-ntristează să prânzeşti acasă,
Aş îndrăzni să te poftesc la masă.
Ţi-aş da, dacă doreşti, la început,
Lăptuci de Capadocia[363], praz umplut
Şi ouă-n sferturi pe felii de peşte.
Pe-o tavă neagră care dogoreşte
(Vezi, degetele nu cumva să-ţi arză)
Ţi-aş oferi o prea-frumoasă varză,
Culeasă proaspăt, astăzi, din grădină,
Bob cenuşiu pe rumenă slănină

[362] E vorba de legea împotriva adulterului, reintrodusă la vremea împăratului Domițian.
[363] Lăptucile din Capadocia (provincie în centrul Asiei Mici) erau un foarte apreciat aperitiv.

Şi-n sos cu-albuş de ouă, un cârnat.
Apoi vei fi cu dulciuri ospătat:
Un strugure cu boabe stafidite
Şi pere moi, de Siria numite[364],
Iar din Neapolis cel iscusit[365],
Castane coapte la un foc mocnit.
Cât despre vin, atâta pot să-ţi spun:
Cu cât vei bea mai mult, va fi mai bun.
Iar Bacchus, după-atâta udătură,
De va pofti puţină sărătură,
Ca să golească oalele mai bine,
Îţi voi aduce nobile măsline
Sosite din livezile Picenii,
Legume-năbuşite-n mirodenii
Şi-o strachină cu mazăre-ncropită.
Nu va fi masa mea prea strălucită,
O recunosc, dar vei prânzi în voie.
Să-ndrugi minciuni nu vei avea nevoie
Şi de-ale altora vei fi scutit.
Te vei lungi pe pat, şi liniştit
Vei fi la largul tău ca-n orice zi.
Nici gazda versuri lungi nu-ţi va citi,
Nici fetele din Gades, despuiate,
Nu vor veni, cu dansuri desfrânate,
În ritmul dezmăţatului lor cântec
Să-ţi joace-n tremur rafinat, de pântec.
Ci voi alege muzica ce-ţi place,
Nici arii grave, nici oftări stângace;
Ne va cânta Condyl[366], aşa cum ştie,
Din flautul lui o dulce melodie.
Vecină, pe Claudia ţi-o dau;
Pe cine-ai vrea, la rândul meu, să iau?

---

364 Perele din Siria erau socotite cele mai bune.

365 Neapolis (grecește: „orașul nou“; astăzi Napoli) adăpostea vestite școli de retorică și de medicină.

366 Condylus pare să fi fost unul dintre sclavii lui Marțial.

LXXX
ÎNDREPTĂRI

De-ai vrea, din tihna ta, să-mi dăruieşti
Un ceas şi nici atât, ca să citeşti
Aceste glume ce ţi-am închinat,
Severus[367], ţi-aş rămâne-ndatorat.
„Să-mi stric odihna (spui) îmi vine greu.”
Fă jertfa asta, de hatârul meu!
Şi-aş mai dori, de nu-ndrăznesc prea multe,
Şi meşterul Secundus[368] să le-asculte;
Iar cartea mea cea mică o să-ţi fie
Mult mai mulţumitoare decât mie,
Căci nu va mai vedea, cu teamă-n gând,
Pe trudnicul Sisif, în van luptând
Cu marmura ce tot mereu cădea;
Ci-ndepărtând din carte ce-i greşit,
Secundus, cel în toate iscusit,
Avându-te pe tine ajutor,
Prietene Severus, laolaltă
Veţi corecta-o, cu tăiş de daltă.

LXXXI
SĂRACI ŞI BOGAŢI

Sărac ai fost, Emiliane, şi tot sărac te regăsesc;
În vremurile noastre numai bogaţii se îmbogăţesc.

---

367 Silius Severus (vezi nota anterioară).

368 *Caecilius Secundus* - personaj amintit de Marțial și în alte epigrame.

LXXXII
UN OM MESCHIN

De ce, când două sute de mii îmi promiteai,
Acum spui că mai multe de zece mii nu ai?
Sau poate ai şi nu-mi dai?
Atunci ce pot să zic?
Să nu-ţi ajute zeii, Gaurus! Eşti calic!

LXXXIII
OM SUCIT

Tu fugi, te chem; mă cauţi, fug eu. Dar n-am ce face:
Nu vreau să-ţi plac, Dindymus, Să mă refuzi îmi place.

CARTEA A ŞASEA

V
A GHICIT!

Am dibuit la ţară o casă de vânzare,
Pe care-am cumpărat-o cu preţ destul de mare,
Şi te-am rugat cu-o sută de mii să mă-mprumuţi.
Tu taci, Caeciliane! Nu vrei să mă ajuţi.
„N-o să-mi plătească banii”, te temi de la-nceput.
Vezi bine, căci altminteri nici nu i-aş fi cerut.

VII
ADULTER LEGAL

De când, iarăşi, în cetate a-nceput să poruncească
Legea Iulia[369], menită cinstea casei s-o păzească,
N-au trecut treizeci de zile, bine de le-am numărat,
Şi, Faustine, Telesilla ia al zecelea bărbat.
Ce-s atâtea măritişuri? Preacurvie legiuită!
Târfa care nu se-ascunde mi se pare mai cinstită.

[369] *Lex Iulia de Maritandis Ordinibus* (18 BC): Limitarea căsătoria dincolo de granițele claselor sociale.

VIII
GINERELE PREFERAT

Doi pretori şi vreo şapte advocaţi,
Patru tribuni şi zece literaţi
La un bătrân deunăzi au venit
Şi fata, deopotrivă, i-au peţit.
Dar el n-a stat s-aleagă peţitorul
Şi-ndată, lui Eulogus[370], perceptorul,
Pe fiică-sa i-a dat-o de soţie.
Crezi c-a făcut, Severus, o prostie?

XI
ORESTE[371] ŞI PYLADE[372]

Te miri, amice Marcus, că-n vremurile-aceste
Sunt doar o amintire Pylade şi Oreste?
Oreste şi Pylade beau din acelaşi vin,
Şi nu mânca niciunul mai mult ori mai puţin,
Nici pâine mai gustoasă, nici pasăre mai grasă,
Ci împărţeau frăţeşte, în doi, aceeaşi masă.
Dar, iată, tu cu stridii lucrine te îndopi,
Eu, dintr-o biată scoică, mă-nfrupt cu câţiva stropi,
Deşi am, Marcus, gustul la fel de bun ca tine,
Din Tir[373], ţara lui Cadmus, ţi-aduci veşminte fine,

---

370 Nume fictiv (grecește „care vorbește bine, clar”; perceptorul care scoate averea cuiva la licitație trebuie să-i atragă pe cumpărători, lăudând obiectele expuse).

371 Oreste, fiul lui Agamemnon.

372 Pylade, fiul regelui Strophios. Oreste și Pylade au rămas exemplu de prieteni buni și nedespărțiți.

373 *Tyrus* - capitala Feniciei.

Iar eu cu lână aspră de Gallia[374] mă-mbrac.
Să te iubesc vrei, Marcus, în straiul meu sărac,
Când ţie-atât de bine în purpură îţi şade?
Te poartă ca Oreste, de vrei să fiu Pylade!
Cuvintele deşarte în gol s-au risipit:
Iubeşte, Marcus, dacă doreşti să fii iubit.

XII
„PROPRIETATE”

Jură Fàbulla că-al ei e părul ce l-a cumpărat.
Paule, de data asta a vorbit adevărat!

XIV
VERSURILE NESCRISE

Tu zici că versuri ştii să scrii mai bune.
De ce atunci le laşi nescrise, spune?
Să scrie cel ce simte că e-n stare,
Şi-l socotesc, Laberius, om mare.

XV
MOARTEA FURNICII

Trecând furnica-n fugă pe sub plop[375],
A-nvăluit-o-n chihlimbar un strop.
Gângania privită cu dispreţ,
În haina morţii a ajuns la preţ.

[374] Hainele țesute în Gallia erau grosolane și aspre.

[375] E vorba de Heliade, surorile lui Phaethon, personaje mitologice, metamorfozate în plopi.

XIX
PROCESUL CELOR TREI CAPRE

Nu-i vorba de-un omor, nici de otravă,
De silnicie sau de-o rea ispravă.
Mă judec cu vecinul meu din sat;
Trei capre-aveam şi mi le-a cam furat,
Îmi cere judele s-aduc dovezi,
Iar tu, cu glas răsunător, pledezi;
Vorbeşti de Cannae şi de Mithridate,
De jurăminte punice călcate[376],
De Marius[377], de Mucius[378], de Sulla[379],
Strigi, Postume, de mi-e mai mare mila,
Faci gesturi mari, te umfli şi răcneşti...
Dar despre capre... nu vrei să vorbeşti?

XX
CURAJUL DE A SPUNE: NU!

O sută de mii de sesterţi cerut-am, o, Phoebus, să-mi dai,
Fiindcă tu mă-ntrebaseşi: - „Nimica să-mi ceri nu mai ai?”
De-atunci te codeşti, mă amâni şi faţa mereu ţi-e ursuză.
De ce te frământţi şi mă chinui? Ia-ţi inima-n dinţi şi refuză!

---

376 Reaua-credință a cartaginezilor era proverbială la Roma.

377 *Caius Marius* - învingătorul lui Iugurtha, regele Numidiei (105), al teutonilor (102) și al cimbrilor (101 î.e.n.).

378 Marțial se gândește desigur la Mucius Scaevola.

379 *Lucius Cornelius Sulla Felix* a fost un general și om politic roman, care ca dictator, prin încercările lui de a constitui o formă nouă de stat, contribuie de fapt la destrămarea statului.

XXI
CINGĂTOAREA VENEREI

Când pe poetul Stella cu Ianthis[380] l-a unit,
Surâzătoare, Venus i-a spus: - „Fii fericit,
Îţi dăruiesc, din toate, pe cea mai preţioasă”.
Aşa-i vorbi în faţă. Apoi, răutăcioasă,
Şoptindu-i la ureche: - „Iar tu, ştrengar ce eşti,
Ucigător de inimi, să mi te cuminţeşti!
Eu i-am legat lui Marte[381] iubirea schimbătoare,
Lovindu-l, drept pedeapsă, cu-această cingătoare.
De-atunci, îndrăgostitul meu soţ nu m-a-nşelat.
Cât n-ar dori Iunona un astfel de bărbat!”
Rostind aceste vorbe zeieşti, nemuritoarea
Lovitu-l-a pe Stella, în piept, cu cingătoarea.
— O, Venus, stai şi-ascultă această rugă-a mea:
I-ai fermecat iubitul, loveşte-o şi pe ea!

XXXIII
DUREREA LUI SABELLUS

Sabellus, pederastul, e azi nefericit;
Averea şi-a pierdut-o şi sclavii i-au fugit.
Dar ce-i măreşte chinul şi mai cumplit îl doare,
E că va fi, sărmanul, silit să se însoare.

---

380 Traducerea grecească a numelui soției lui Stella, *Violentilla* („Viorica”).

381 În *Odiseea*, Cântul VIII, Marte (Ares) nu e soțul ci ibovnicul Venerei (Afroditei); Marțial urmează legenda tebană, după care Afrodita era soția lui Marte, nu a lui Vulcan (Hefaistos).

XXXV
ORATORUL ÎNSETAT

Ai cerut, Caeciliane, opt clepsidre[382] să vorbeşti;
Ţi le-a dat judecătorul, plictisit că stăruieşti,
Şi-ai pornit, lăsat pe spate, cuvântarea-ţi nesfârşită;
Scoţi o sticlă după alta şi bei apă încropită.
Vorba lungă-ţi face sete şi nu poţi să scapi de ea.
Hai, curaj, Caeciliane, ia clepsidra şi o bea!

XLI
DILEMĂ

Gând declami şi-n lână groasă gâtul tot ţi-l înveleşti,
Înţeleg: nu eşti în stare nici să taci, nici să vorbeşti,

XLIV
O LIMBĂ OTRĂVITĂ

Te ştiu, Calliodore, tu crezi că eşti glumeţ,
Şi-n fel de fel de pozne te socoteşti isteţ.
Ai haz ca nimeni altul, aşa-ţi închipuieşti,
Pe toţi ne arzi cu vorba şi ne batjocoreşti.
Te-aşezi cu noi la masă, şi eşti încredinţat
Că nu-i pe lume oaspe atât de căutat.
Dar adevărul iată-l, oricât nu ţi-ar plăcea:
— N-ai să găseşti pe nimeni în cinstea ta să bea!

[382] Clepsidră - ceasornic cu apă (sau cu nisip).

XLVIII
UN PRÂNZ ELOCVENT

Clienţii tăi, Pomponius, te-aclamă şi te laudă
Să nu crezi că pe tine, - ospăţul ţi-l aplaudă.

LI
STRATAGEMĂ

Cinci dai şi tu ospeţe, cam uiţi să mă pofteşti;
Acum ţi-aduci aminte, mă rogi şi stăruieşti.
Dar am găsit, Lupercus, cum să te pedepsesc.
Sunt supărat pe tine... — Refuzi? — Ba nu, primesc!

LII
MORMÂNTUL MICULUI BĂRBIER

Secerat în floarea vieţii, zace-aici nensufleţit,
Pantagathus[383], plâns cu lacrimi de-un stăpân ce l-a iubit.
Nimeni nu ştia să tundă păru-n voia lui crescut,
Parcă fără să-l atingă, cu un fier mai priceput,
Să-ţi învioreze faţa şi să-ţi netezească barba.
Peste groapa lui, cu milă va-ncolţi uşoară iarba.
Dar oricât ar vrea ţărâna să nu-i fie grea povară,
Decât mâna lui de meşter n-o să fie mai uşoară.

[383] „Bun la toate“; numele unui iscusit bărbier.

LIII
VIS RĂU

A fost cu noi la baie şi vesel a prânzit;
Şi bietul Andragoras, azi-noapte, a murit!
Să moară fără veste, Faustine, i-a fost dat,
Căci a văzut un medic în vis: pe Hermocrat.

LV
PREA MIROASE FRUMOS!

Fiindcă pielea ta miroase bine
A nard şi-a scorţişoară, Coracine,
Fiindcă dai cu prafuri aromate
Din cuibul zburătoarei minunate[384],
Şi te mânjeşti cu sucuri ticluite
De Niceros[385], în vase plumbuite,
Te ţii fudul şi joc de noi îţi baţi,
Că nu umblăm ca tine, parfumaţi.
Dar eu, decât să put aşa frumos,
Prefer, spun drept, de loc să nu miros.

LVII
SE RADE CU BURETELE!

Cu plete false, Phoebus[386], vrei să te-mpăunezi,
Şi scăfârlia goală cu dresuri ţi-o pictezi.

---

384 Pasărea Phoenix își făcea cuibul din crengi de plante aromate.

385 Negustor de parfumuri și pomezi.

386 Nume fictiv, cu atât mai comic, cu cât zeul Phoebus era înfățișat cu păr bogat și cârlionțat.

Tu n-ai nevoie capul să-ţi razi pe îndelete,
Nu dai perdaf cu briciul, ţi-ajunge un burete.

LXI
ŢINTA ATINSĂ

Roma versurile mele le iubeşte şi le laudă,
Le doreşte, le recită, le admiră şi le-aplaudă,
Toţi le trec din mână-n mână sau le ţin la subţioară.
Uite însă unul care spumegă-şi se-nfioară,
Când e galben, când e roşu, cască gura, a-nlemnit!
E întocmai ce dorisem: de ce-am scris sunt mulţumit.

LXIII
MOŞTENITORUL PĂCĂLIT

Acel ce-ţi face daruri, ştii bine ce râvneşte,
Îl ştii cât ce de lacom; şi totuşi, nebuneşte,
Ţi-ai pus în gând prostia să-l faci moştenitor,
În locul tău, pe-avere să-l laşi stăpânitor.
— „Dar orişicât, atâtea scumpeturi mi-a adus!”
În undiţa-i perfidă, momeală ţi le-a pus;
Iubit-au oare peştii pe un pescar vreodată?
La moartea ta, simţi-va el jale-adevărată?
Să plângă şi să geamă, doreşti? Eu aşa zic:
Fă-i festa, Mariane, şi nu-i lăsa nimic!

LXIV
UNUL CLEVETITOR

Tu nu cobori din neamul lui Fabius cel tare,

Nici nu te tragi din fiul lui Curius[387], pe care
Soţia ce venise cu prânzul, la arat,
I l-a născut la umbra unui stejar rotat.
Nu! Tat'tu la oglindă se rade şi se tunde,
Iar maică-ta sub toga ruşinii se ascunde[388],
Nevastă-ta se-ntreabă, tu eşti bărbat sau ea?
Şi totuşi îţi îngădui să critici cartea mea,
Atât de cunoscută şi cu atât renume,
Să cenzurezi a mele mult-izbutite glume,
Pe care toţi bărbaţii de seamă se grăbesc
Să vină să le-audă în for, când le citesc.
Nemuritorul Silius[389], el însuşi, pot s-o spui,
Cu cinste le păstrează în biblioteca lui;
Iar Regulus[390], cu glasul lui meşter, le recită.
Nici lauda lui Sura[391] cu ele nu-i zgârcită,
El, care lângă templul Dianei[392] locuieşte
Şi luptele din Circul cel Mare le priveşte;
Chiar Cezar[393], împăratul cu griji atât de multe,
De două-trei ori cere un vers de-al meu s-asculte.
Iar tu te crezi mai ager, cu capul tău îngust,
Minerva ţi-a dat minte, Atena ţi-a dat gust!
Să mor eu, dacă nu e mai multă judecată
În stârvul plin de sânge, cu burta despicată,

---

387 *Fabii și Curii* - străvechi familii romane, cunoscute pentru austeritatea lor.

388 A te privi în oglindă însemna efeminare și chiar desfrâu. Toga era haină bărbătească; dintre femei, o purtau numai curtezanele și femeile vinovate de adulter.

389 *Tiberius Catius Silius Italicus* (circa 25-101 e.n.) - poet epic, autor al unei epopei, *Punica,* povestind în șaptesprezece cărți cel de-al doilea război punic (218-202 î.e.n.).

390 *Manius Aquilius Regulus.*

391 *Lucim Licinius Sura.*

392 Pe Aventin se afla un templu al zeiței Diana, iar în valea dintre Aventin și Palatin era Circul cel Mare, în care încăpeau nu mai puțin de un sfert de milion de spectatori.

393 Referire la împăratul Domițian.

Cu labe uriaşe şi-omorâtor miros,
Ce-l poartă la răspântii casapul fioros.
Degeaba-mi cauţi ceartă cu versurile-ţi mici.
Nu le citeşte nimeni şi-atâtea suluri strici.
Când eu cu fierul roşu pe frunte-am să te-nsemn,
În veci nu se va şterge pedepsitoru-i semn.
Nu va putea Cinnamus[394] cu dresuri să te spele,
Iar Roma va fi plină de versurile mele.
De tine fie-ţi milă şi nu stârni-n prostie
Pe ursul cu colţi zdraveni, ce fierbe de mânie.
E bun şi blând din fire şi degetele linge,
Dar când o grea jignire mânia i-o încinge,
Rămâne urs! Deci, dinţii tu-ncearcă de-i înfige
În pielea ce se lasă s-o muşti, fără să strige.

LXV
ÎNVOIALĂ

— O epigramă-n hexametri? se miră Tucca. — Senţelege!

Nu săvârşesc nicio greşeală şi nu calc, Tucca, nicio lege.

— Aceasta, totuşi, e cam lungă. — E-aşa cum se obişnuieşte.

Dacă preferi pe cele scurte, distihurile le citeşte.

De-ţi par prea lungi câteva versuri, să ne-nvoim aşa cum ştiu,

Tu să fii liber să nu-ţi placă, eu să fiu liber să le scriu.

[394] Probabil un chirurg, specializat în înlăturarea stigmatelor aplicate cu fierul roșu pe fruntea sclavilor; liberții căutau să șteargă orice urmă a sclaviei lor.

LXXI
SCLAVĂ ŞI STĂPÂNĂ

Dansând fără ruşine cu mlădieri încete,
Ca-n Baetica şi-n Gades, în ritm de castaniete,
Putând să redeştepte cu-a trupului ispite
În Pelias[395] bătrânul, simţirile-amorţite,
Şi soţului Hecubei[396] dorinţa să-i trezească,
Făcându-l, lângă rugul lui Hector[397], s-o poftească,
Teletusa pe fostu-i stăpân îl chinuieşte,
Iar el i se supune, îndrăgostit prosteşte.
Ca sclavă a vândut-o, când o avea în mână,
Şi-acum, răscumpărând-o, i-a devenit stăpână.

LXXXII
TOGA POETULUI

Ieşeam deunăzi, Rufus[398], la plimbare;
Când m-a oprit în drum un oarecare,
Şi cercetându-mă, iscoditor,
M-a cântărit ca pe-un gladiator,
Cu degetul întins m-a măsurat,
Asemeni unui sclav de cumpărat:
— Tu eşti într-adevăr, tu eşti (mi-a zis)
Poetul Marţial, cel care-a scris

---

395 Pelias, regele din Iolcos, a fost tăiat în bucăți și azvârlit în apă fiartă de fiicele sale, cu prostească speranță că îl vor întineri, din îndemnul Medeii, care făcuse în mod perfid o experiență similară cu un berbec.

396 Soțul Hecubei e Priam, regele Troiei.

397 fiul lui Priam și al Hecubei, Hector, a fost omorât de Abile.

398 Poate Instantius Rufus, care în 102 avea să fie guvernatorul provinciei Baetica.

Atâtea hazuri şi atâtea glume,
Pe care le cunoaşte-ntreaga lume
Şi numai cei barbari nu l-au citit?
Eu am surâs şi m-am mărturisit.
— Dar, de ce porţi o togă-atât de rea?
— Fiindcă nu-s poet mai bun ca ea.
(Nu vreau că-s prost! poet să mi se spună,
Trimite-mi, Rufus, tu, o togă bună!)

CARTEA A ŞAPTEA

IX
UN BĂRBAT CARE PROMITE

Şaizeci de ani Cascellius[399] abia dacă-mplineşte,
Şi cu destulă artă se pare că vorbeşte;
Iar dacă de pe-acuma dă semne de talent,
Cu vremea o s-ajungă un retor eminent.

XX
UN OM LACOM

Calic e Santra şi e hămesit,
Un om mai lacom nici n-am pomenit
Pândeşte zi şi noapte să-l inviţi,
Şi-aleargă la ospăţ cu paşi grăbiţi.
De patru ori, lihnit şi hrăpăreţ,
Îţi cere fudulii de porc mistreţ,
Muşchi de trei ori şi iepure, de două:
Spinarea-ntreagă, pulpele-amândouă.
Nu pregetă pentr-un sitar să jure,
Şi stridiilor zgârciul să li-l fure.
Ştergarul lui, mânjit, plăcinte-nghite,
Ciorchini păstraţi cu boabe stafidite,
O rodie, cu sâmburii din ea,

[399] „Bătrânelul“, nume fictiv.

O piele ruşinoasă de purcea,
Smochine lăcrimând, făcute terci,
Şi-o mână cu fiertură de ciuperci.
Când în ştergarul care stă să crape
Atâta pradă nici nu mai încape,
Piteşte sub cămaşa-nfierbântată
Costiţe ce-au mai fost mâncate-o dată,
Şi-o turturea cu trupul sfârtecat,
Al cărei cap i l-a înfulecat.
Adună-apoi, cu hrăpăreţe mâini,
Ce-a mai rămas sub masă, de la câini.
Iar pentru pofta lui cea nesătulă,
Nici demâncarea parcă nu-i destulă,
Şi-şi umple pe furiş ulciorul, plin
Mai mult cu apă chioară, decât vin,
Şi după ce trei sute de scări urcă
Purtând povara cu mâncare-n cârcă,
Până-n odaia lui, târâş, se suie,
Şi uşa cu zăvorul o încuie.
Iar mâine, hămesitul de merinde
Le duce-n târg pe toate - şi le vinde.

XLIII
ÎNTRE DA ŞI NU

Când te rog un lucru, Cinna, ar fi bine să zici da;
Sau, cu-aceeaşi grabă, Cinna, să te-nduri şi să zici ba.
Cei ce mă refuză, Cinna, nu mă supără; dar tu
Nu spui niciodată, Cinna, hotărât, nici da, nici nu.

LIV
CHEIA VISURILOR

Nu-i zi, Nasidiane, să nu mă scoli din pat
Şi pacea să nu-mi tulburi, spunând că m-ai visat.
Ca să gonesc năpasta acelor visuri rele
Am deşertat tot vinul din beciurile mele;
Ce-am strâns în două toamne am dus la vrăjitoare,
De nu mai am, pe drojdii, un strop în zăcătoare.
Am tot cărat plăcinte sărate şi tămâie;
Am tot jertfit din turmă: un miel n-o să-mi rămâie;
Nu mai am porc, nici păsări, nici ouă pentru mine.
Stai treaz, sau, Nasidiane, visează-te pe tine!

LXV
LUI GARGILIANUS

E-a douăzecea iarnă de când lungeşti, agale,
Aceeaşi judecată la patru tribunale;
Atâţia ani, nebune! procesul l-ai ţinut;
Au n-ar fi fost mai lesne să-l pierzi de la-nceput?

LXXXI
LUI LAUSUS[400]

„Treizeci de epigrame sunt proaste-n cartea ta.”
De-ar fi şi-atâtea bune, n-ar fi o carte rea.

[400] Se presupune a fi fost un prieten și, poate, compatriot al autorului.

LXXXIII
LUI LUPERCUS[401]

Eutràpelus cu grijă faţa toată-ţi bărbiereşte;
Dar pe când pe-o parte-o rade, pe cealaltă barba creşte.

XCVIII
LUI CASTOR

Castor, tu le cumperi toate; deci, pe toate le vei vinde.

[401] Nume fictiv, ca și *Eutràpelus* („sprintenul“); probabil că era păros ca un lup.

CARTEA A OPTA

III
TRÂMBIŢE ŞI FLUIER

— Ajung cinci cărţi, iar şase sau şapte-s de prisos.
De ce-ai glumi, o, muză, din nou? La ce folos?
De-acum încolo, faima ce-ar mai putea să-mi dea,
Când toată lumea, astăzi, citeşte cartea mea?
Când piatra lui Messalla[402] şi-acel măreţ mormânt
Al lui Licinus[403] fi-vor o pulbere în vânt,
Aceste-a mele versuri vor fi pe mii de buze,
Iar oaspeţii le-or duce, părinţii să-şi amuze.
Aşa am spus. Când iată, a noua din surori[404],
În straie parfumate şi părul plin de flori,
Rosti aceste vorbe: - „Poet ingrat ce eşti,
De ce a tale glume vrei să le părăseşti?
Vrei să te laşi mai bine în braţul leneviei?
Sau să încalţi, om vesel, coturnii tragediei?
Doreşti să cânţi războiul cu voce tunătoare,
În versuri cu egale şi crâncene picioare,
Ca dascălul de şcoală, cu glasu-i ruginit,
Să le dicteze-n clasă, solemn şi răguşit?

---

402 E vorba de Marcus Valerius Messalla Corvinus (circa 64 î.e.n. - 13 e.n. om politic și orator, protector al unor poeți.

403 Licinus fusese sclavul lui Cezar. Eliberat, și-a construit un mormânt, des pomenit de scriitori pentru măreția lui.

404 *Thalia* - muza comediei și a epigramei.

Vrei tu să te urască şi fete şi băieţi?
Nu, lasă-aceste versuri acelor gravi poeţi
Ce se căznesc la lampă, oftează şi asudă,
Pierzând o-ntreagă noapte cu-o inutilă trudă.
Iar tu, ca până-acuma, în cărţile sprinţare
Presară voioşie şi latinească sare,
Şi dându-le citire în ele să apară
Şi oameni, şi moravuri, ca-ntr-o oglindă clară.
Tu cânţi numai din fluier, dar cântecu-i uşor
Întrece-atâtea trâmbiţi cu glas răsunător.”

V
INELE

Inele-ai dat atâtea, la fete uşurele,
Şi-acum, sărmane Macer, eşti tu fără inele[405]!

VII
VORBĂRIE

Aceasta-i elocvenţă? O pledoarie-n vânt?
Să spui în nouă ceasuri opt vorbe şi-un cuvânt,
Şi încă trei clepsidre să ceri, în gura mare?
Cam câtă vreme, Cinna, să taci ai fi în stare?

X
PREŢ IEFTIN

— Vezi mantia lui Bassus, cu falduri purpurii?

[405] *Macer* - nume fictiv; sărăcind, și-a pierdut rangul de cavaler; numai senatorii, cavalerii și magistrații aveau dreptul de a purta inel de aur.

A cumpărat-o ieftin. — Cu cât? — Cu zece mii.
— E chiar atât de ieftin? mă-ntrebi negustoreşte.
— E ieftină, desigur, fiindcă n-o plăteşte!

XII
NEVASTA BOGATĂ

De ce să iau nevastă bogată m-am ferit?
Vreau să mă-nsor, o, Priscus[406], nu vreau să mă mărit!
Mai jos decât bărbatul femeia lui să fie,
Căci numai astfel fi-vor egali în căsnicie.

XIII
LUI GARGILIANUS, CARE M-A ÎNŞELAT

Ţi-am cumpărat nebunul[407], crezând că e de soi,
Dar are mintea-ntreagă; dă-mi banii înapoi!

XIV
OSPITALITATE

Din Cilicia[408] adus-ai arbori cu plăpânde flori,
Şi nevrând să-i veştejească gerul cu ai lui fiori,
Ramurile lui prea-crude căutând a le păzi,
Le-ai ferit să nu le-atingă vântul de la miazăzi,
Iar prin gardul din nuiele împletit, să se strecoare
Numai raza de lumină care vine de la soare.

---

406 *Terentius Priscus*, prieten al lui Marțial și, poate, compatriot, căruia Marțial ii dedică a douăsprezecea Carte a epigramelor sale.
407 Un sclav nebun, constituind o raritate, era socotit un obiect de lux.
408 Provincie in partea de miazăzi a Asiei Mici.

Mie-mi dai o odăiţă cu fereşti fără perdea,
Unde Boreas[409], el însuşi, nu s-ar învoi să stea.
Astfel îţi primeşti amicii, om cu inimă haină?
Găzduit aş fi mai bine sub copacul din grădină.

XVI
BRUTARUL RISIPITOR

Tu, care-ai fost odată brutar, pledezi acum.
Ceri mulţi sesterţi, dar parcă i-ai azvârli în drum.
Te împrumuţi adesea, şi n-ai nici pentru cină.
Tot vechea meserie, Cyperus, e de vină:
Faci toată ziua pâine şi-n casă n-ai făină!

XVII
N-AM SPUS TOT!

Pledatu-ţi-am procesul pe preţul cuvenit,
Şi numai jumătate, tu, Sextus, mi-ai plătit.
— Dar l-ai pierdut, fiindcă n-ai spus tot despre mine.
— Să-mi dai mai mult, căci totul să spun, mi-a fost ruşine.

XVIII
BUNUL CEL MAI DE PREŢ

Ale tale epigrame la iveală de le-ai da,
S-ar citi ca şi-ale mele; ba mai mult, de s-ar putea.
Dar a mea prietenie tu atât o preţuieşti,
Încât faima mea ţi-e scumpă, la a ta nu te gândeşti.

[409] Vântul de miazănoapte.

Nici în felul lui Horaţiu n-a voit Vergil să scrie,
Deşi-n ode mult mai meşter ca Pindar[410] putea să fie.
El lui Varius[411] coturnul tragediei i-a lăsat,
Deşi glasul lui puternic mai frumos ar fi sunat.
Aur, bunuri şi pământuri unii îţi vor dărui;
Un prieten să-ţi jertfească faima lui, greu vei găsi.

XX
POETULUI VARUS

Scrii versuri cu duiumul, dar nu ni le citeşti,
Ce aiurit eşti, Varus, şi ce cuminte eşti!

XXIII
PEDEAPSA BUCĂTARULUI

Îmi spui că-s crud şi lacom, fiindcă-am pedepsit
Pe bucătarul care mâncarea mi-a greşit.
Dar dacă nu-mi dai voie să-l biciuiesc măcar, -
Atunci pentru ce vină să-l bat pe bucătar?

XXV
PRIETENULUI OPPIANUS

M-ai văzut o dată, când zăceam bolnav,

---

410 Pindar (522 - 442 î.e.n.), cel mai mare poet liric grec, de la care ne-au rămas vreo 50 de ode.

411 Lucius Varius Rufus (circa 74-14 î.e.n.), a cărui tragedie, *Thyeste* (astăzi pierdută), era socotită în antichitate mai presus de toate tragediile grecești și latinești. Prieten al lui Vergiliu, el a publicat *Eneida* după moartea autorului.

Şi-ai plecat în grabă; nu era prea grav.
Inima, pe urmă, nu ţi-a mai dat ghes;
Când voi fi pe moarte, vei veni mai des.

XXVII
MOŞTENITRUL LUI GAURUS

Cel care-ţi trimite daruri, o, bătrânule bogat,
Nu-nţelegi ce gânduri are? Să te vadă răposat!

XXIX
DISTIHURI

Scriu unii doar distihuri[412], ca prin scurtimea lor,
Cu-atât mai mult să placă oricărui cititor.
Dar ce folos că-s scurte, îmi spun pe de-altă parte,
Când totuşi împreună alcătuiesc o carte.

XXXV
ASEMĂNARE

Voi foarte bine semănaţi
Şi-aceeaşi firea voastră este:
Tu, cel mai rău dintre bărbaţi,
Ea, cea mai rea dintre neveste,
Încât mă mir, cu toate-aceste
Cum între voi nu vă-mpăcaţi?

[412] Grup de două versuri cu structură metrică de obicei deosebită și care împreună alcătuiesc o strofă cu sens de sine stătător.

XXXVII
DATORNICUL CAIETANUS

Dator ţi-e Caietanus cu trei sute de mii;
Îi dai-napoi înscrisul şi darnic vrei să fii.
Dovada, Polycharmus, păstreaz-o dacă-l ierţi,
Şi împrumută-i încă o mie de sesterţi.

XLI
LUI FAUSTINUS[413]

„În doliu Athenagoras nu mi-a trimis nici un
Cadou dintre acelea ce-n iarnă-mi trimitea.”
Că el o fi în doliu sau nu, se va vedea;
Dar că sunt eu în doliu, tu să mă crezi ce-ţi spun.

XLVII
UNA SINGURĂ?

Faţa ta e-o parte tunsă, alta smulsă, alta rasă,
Cine-ar crede că-i aceeaşi căpăţână caraghioasă?

LI (XLIX)
AMORUL ORB

Desigur, e frumoasă şi Asper o iubeşte
Mai mult decât se poate, în felul lui, orbeşte.
Şi-atât de mult îi place, încât oricine-ar crede

[413] Primele două versuri le rostește Faustinus, pe celelalte Marțial.

Că el mai mult iubeşte, decât cu ochii vede.

LIV (LIII)
CATULLA CEA FRUMOASĂ

Din câte-au fost pe lume eşti cea mai minunată
Din câte-au fost pe lume eşti cea mai viţioasă.
Mult aş dori, Catulla, să fii şi tu o dată,
Sau poate mai cinstită, sau mai puţin frumoasă.

LXIV
PREA MULTE ANIVERSĂRI!

Tu, Clytus, când vrei daruri eşti viclean;
Te naşti, la rând, de şapte ori pe an,
Şi nu trec trei calende[414], mi se pare,
Să nu-ţi aducă o aniversare.
Deşi obrajii tăi sunt albi şi netezi
Ca un prundiş spălat de ape repezi,
Deşi ţi-e părul negru cum e mura,
Deşi ţi-e-atât de fragedă făptura,
Precum e caşul proaspăt închegat,
Şi-i moale cum e puful afânat;
Deşi ai pieptul arcuit şi tare
Ca sânul neatins, de fată mare;
Deşi la chip arăţi atât de bine,
Nu-i altul, Clytus, mai bătrân ca tine.
Nici Nestor, nici Priam, cât au trăit,
Atâtea naşteri n-au sărbătorit!
Nu ţi-e ruşine, Clytus, să ne-nşeli?
Renunţă la şoseli şi la momeli,

[414] Trei luni, socotind după *calende* (prima zi **a** lunii).

Şi nu mai ţine-atâtea sărbători;
Căci dacă te tot naşti, de-atâtea ori,
Mă voi gândi la tine ca şi când
Nu te-ai născut niciunde şi nicicând.

LXIX
POEŢII VECHI ŞI NOI

Poeţii vechi, spui tu, scriau mai bine,
N-admiri decât pe cei ce-n moarte zac.
Eu tot nu vreau să mor, oricât aş ţine,
Vacerra dragă, doar să-ţi fiu pe plac

LXXVI
ADEVĂRUL ADEVĂRAT

— Spune-mi, Marcus[415], adevărul, spune-mi-l s-aud cum sună;
Eu nimic n-ascult vreodată cu mai multă voie bună.
Cam aşa mă rogi cu vorba, ori de câte ori citeşti
Versurile tale-n public sau discursul ţi-l rosteşti.
Îmi e greu ca adevărul să nu-l spun, cum mi-ai cerut:
— Niciodată adevărul, Gallicus, nu ţi-a plăcut!

LXXIX
ŞIRETLICUL FABULLEI

Prietenele tale, o, Fabulla, sunt toate
Urâte şi bătrâne - mai rău, dacă se poate! -
Tu le târăşti cu tine, la teatru şi ospeţe,

[415] Marțial însuși.

Ca să apari frumoasă şi-n plină tinereţe.

CARTEA A NOUA

PREFAŢĂ

Tu, Avitus, cel care, deşi nu vrei să pari,
Eşti socotit în lume printre poeţii mari,
Şi căruia o moarte - cât mai îndepărtată -
Târziu îi va aduce cununa meritată,
Primeşte-aceste versuri, pe care le trimet
Rugându-te-a le serie jos sub al meu portret,
În încăperea unde, alături înşiraţi,
E-o galerie-ntreagă de străluciţi bărbaţi:
„Eu sunt acel ce va trăi în veacuri,
Celebru-n arta de a spune fleacuri.
Voi, cititori, nu mult mă preţuiţi,
Dar scrisul meu vă place să-l citiţi.
Cei mari să cânte fapte mari şi crunte,
Eu voi cânta pe cele mai mărunte,
Şi-mi va rămâne-o mulţumire bună,
C-am stat ades de vorbă, împreună…”
Cu dragoste frăţească te salut, scumpe Toranius[416]!

Această epigramă, făcută să rămână în afara paginilor cărţii mele, am adresat-o preailustrului Stertinius[417], care a dorit să aşeze portretul meu în biblioteca lui. Am crezut că trebuie să-ţi dau această lămurire, ca să ştii şi tu cine e

[416] Prieten al poetului.

[417] Despre Stertinius vezi nota anterioară. „Preailustru“ *(clarissimus)* era titlul dat senatorilor.

Avitus, căruia mă adresez. Rămâi cu bine şi pregăteşte-te de oaspeţi!

VI (VII)
BINE-AI VENIT ŞI ADIO!

Din Libya de când ai revenit,
Cinci zile în zadar te-am căutat.
Dar, Àfer[418], de cinci ori am auzit:
— Nu are vreme! Doarme! S-a culcat!
„Bine-ai venit!” tu nu doreşti să-ţi zic.
„Atunci adio, bunul meu amic.”

VIII (IX)
LEGATARUL UNIVERSAL

Cum? Fabius la moarte nu ţi-a lăsat nimic,
Bithynicus, nici ţie, preabunul lui amic?
Nu-i trimiteai, tu, daruri de cinci mii de sesterţi
În fiecare iarnă? Cum ai putea să-l ierţi?
Dar n-a lăsat la nimeni; iar tu ai moştenit
Cinci mii de-arginţi, pe care îi cruţi. Fii mulţumit!

X (V)
AMÂNDOI DEŞTEPŢI

Vrei să te măriţi cu Priscus, ca să-ţi faci în lume-un rost.
Paula, tu eşti deşteaptă, cum te ştiu şi cum ai fost.
Priscus, însă, nu te cere. Vezi că nici el nu e prost!

[418] Prieten ai poetului, sau poate nume fictiv.

CLEVETITORULUI LACOM

Deşi prânzeşti la alţii, Cantharus, bucuros,
Bârfeşti pe toţi, i-ameninţi şi-i cleveteşti în dos.
Ascultă-mă pe mine, să-ţi laşi năravul rău:
Nu poţi să fii deodată om liber şi mâncău.

XIX
UNUI MÂNCĂCIOS

În trei sute de versuri şi-n hexametrii tăi
Pe Ponticus îl lauzi, cu ale sale băi.
Acolo se mănâncă - se zice - foarte bine.
Sabellus, nu la baie, tu la mâncare-ai ţine!

XXXV
LUI PHILOMUSUS, CARE LE ŞTIE PE TOATE

Ca să-ţi câştigi o cină eşti foarte priceput.
Şopteşti în taină lucruri ce nu s-au petrecut.
Ştii ce-a vorbit Pacorus[419] în propriu-i palat,
Sarmaţia[420] şi Rinul[421] ce oşti au adunat.
Poruncile pe care din Dacia barbară
Le-a fost trimis un rege, le ştii pe dinafară.

---

419 Rege part din dinastia arsacidă; a domnit în Partia (Asia Mică), probabil între 78 și 112, și pare să fi avut legături cu Decebal.

420 Aluzie, probabil, la expediția (92) împăratului Domițian împotriva triburilor sarmatice din Panonia.

421 Ar putea fi vorba de ajutorul pe care tribul chattilor îl făgăduise lui Antonius Saturninus, când trupele lui de lângă Rin l-au proclamat împărat (în anul 88).

Tu laurii izbânzii îi vezi mult mai-nainte
De-a fi ajuns la Roma. Ţii foarte bine minte
De câte ori Syena de Nil a fost udată
Şi câte nave pleacă din Libya[422] deodată.
Ştii pentru care frunte în Alba[423] înverzeşte
Măslinul lui Ascaniu, şi de pe-acum, fireşte,
Cui îi va da cununa măritul zeu[424], ştii bine.
Mai lasă-ţi obiceiul! Azi vei prânzi la mine.
Pofteşte, Philomusus, bucatele sunt bune,
Înfruptă-te din toate, dar noutăţi nu-mi spune!

XLVI
GELLIUS CLĂDEŞTE!

Vezi, Gellius e harnic şi ne-ncetat clădeşte!
Aşează-un prag şi cheia în uşă-o potriveşte,
Cu lacăte se-ncarcă, ferestrele le schimbă,
De colo până colo le mută şi le plimbă.
Clădeşte cum se-ntâmplă şi-o ia de la-nceput,
Iar când ai săi prieteni îi cer un împrumut,
Ca să nu dea, răspunde celor ce-l plictisesc,
O vorbă, numai una şi-atâta tot: „Clădesc”.

---

422 Libya și Egiptul aprovizionau Roma cu grâne, de aceea starea recoltelor de acolo era frecvent subiect de conversație la Roma.

423 Oraș în apropierea Romei, întemeiat după legendă de Ascanius (Iulus), fiul lui Enea. La Alba se țineau anual concursurile literare instituite de Domițian în cinstea Minervei.

424 Iupiter Capitolinul, în cinstea căruia Domițian instituise concursuri (de literatură, călărie și gimnastică), din cinci în cinci ani.

L
VIAŢĂ ŞI LUT

Cum, Gaurus? Talentul mi-l cântăreşti uşor,
Fiindcă-a mele versuri plac prin scurtimea lor?
Mărturisesc, aşa e. Dar tu, când o lungeşti
Şi-n douăzeci de cânturi măreţ istoriseşti
Războaiele pe care le-a fost purtat Priam,
Te socoteşti om mare? Eu alte daruri am!
L-am plămădit pe Langon[425] şi l-am însufleţit,
Şi-am modelat copilul de Brutus preţuit[426].
Tu, Gaurus, cel care te crezi neîntrecut
Ridici cu mare caznă un uriaş de lut.

LIII
DARUL REFUZAT

De ziua ta, voisem să-ţi trimit
Un dar modest, dar tu nu l-ai primit.
Trimite-mi tu cadoul refuzat,
Şi fiecare fi-va împăcat.

LIX
UN CUMPĂRĂTOR MOFTUROS

O întreagă zi Mamurra, Saepta toată-a colindat,
Târgu-n care Roma-şi scoate bogăţia la mezat.
A sorbit din ochi pe sclavii cu trup zvelt şi-mbietor.
(Nu pe cei purtaţi în stradă la vederea tuturor,

[425] Despre statueta admirată de Brutus, vezi nota anterioară.
[426] Langon e poate numele altei miniaturi celebre.

Ci pe cei suiţi pe trepte[427] şi-arătaţi în loc ascuns,
Unde plebea nu pătrunde şi eu însumi n-am pătruns).
Încântat de ce-i plăcuse şi cu ochii alesese,
A dat jos învelitoarea aşternută peste mese,
Le-a privit cu dinadinsul şi-a cerut să i se-arate
Şi picioarele de fildeş, în perete atârnate.
Unui pat de şase locuri, cu sidefuri încrustat,
I-a luat atent măsura de cinci ori, în lung şi-n lat,
Pentru casa lui găsindu-l prea îngust şi mult prea jos.

Vasele corintiene le-a-ncercat după miros,
Ca să se încredinţeze că nu-i bronzul prefăcut[428],
Nici statuia ce-a turnat-o Polyclet nu i-a plăcut.
În cristalul unei cupe a zărit un strop albastru;
A-nsemnat şi-a pus alături zece vase de-alabastru;
Vechile pocale scumpe îndelung le-a cumpănit,
Cu potirele pe care Mentor[429] însuşi le-a cioplit.
A ochit nişte smaralde încrustate-n aur vechi,
Giuvaeruri care sună-n toarta albelor urechi,
Şi-a plimbat pe rând privirea peste mesele-ncărcate,
Ca şi cum ar vrea să-aleagă jaspuri scumpe şi agate,
Şi-n a unsprezecea oră, după-atâta osteneală,
După-atâta vorbărie şi atâta târguială,
A luat până la urmă, cu un as, două ulcele
Şi-ndreptându-se spre casă, singur s-a-ncărcat cu ele.

LXXXI LUI AULUS[430]

Lectorul şi-ascultătorul vor să aibă a mea carte.

---

427 Probabil o estradă în fundul magazinului, unde nu erau primiți decât clienți aleși.

428 Bronzul din care se făceau vasele de Corint avea un miros particular, care garanta autenticitatea vaselor.

429 Vestit artist șlefuitor din antichitate (secolul V î.e.n.).

430 *Aulus Pudens.*

Un pretins poet îmi spune că e dată de o parte.
De părerea lui nu-mi pasă, eu mâncarea o prepar
Musafirilor să placă, nu oricărui bucătar.

LXXXVIII
VÂNĂTORULUI DE MOŞTENIRE

Vânându-mi moştenirea, cu daruri m-alintai;
Acum, când testamentul mi-am scris, nimic nu-mi dai.
Cu ce-ţi închipui, Rufus, că poţi să mă momeşti?
Nu stă în ţarc mistreţul decât dacă-l hrăneşti.

LXXXIX
OBLIGAŢIA INVITATULUI

„Tu pui condiţii grele, silind pe-un invitat
Să facă versuri, Stella”[431]. - „Dar nu e obligat
Să le şi facă bune”, râzând, ai completat.

XCVI
MEDICUL ŞI BOLNAVUL

Când medicul Herodes fu prins că a furat
O amforă cu vinul bolnavului din pat,
S-a repezit, certându-l: - „Te-ai apucat să bei?
Tu nu ştii că n-au voie să bea bolnavii mei?”

[431] Stella (despre care vezi nota anterioară) era el însuși poet.

CARTEA A ZECEA

I
DUPĂ PLAC

De-ţi pare a mea carte prea groasă şi prea lungă,
Citeşte-o pe sărite şi mică o s-ajungă.
O pagină se-ncheie cu-o scurtă poezie;
Scurteaz-o şi pe asta, cum ai dori să fie.

VIII
NU-I DESTUL DE BĂTRÂNĂ!

Vrea Paula să-mi fie cu orice preţ nevastă,
Dar nu mă ispiteşte asemenea năpastă.
Să mă însor cu-o babă şi să mi-o fac stăpână?
Aş lua-o, poate, dacă ar fi şi mai bătrână.

IX
CELEBRITATE

Cu versurile mele în endecasilabe[432],
Cu scurte epigrame, nici dure, dar nici slabe,
Eu, Marţial, ajuns-am vestit între popoare.

[432] Vers care are unsprezece silabe.

Dar pentru ce anume m-aţi pizmui voi oare,
Când şi Andraemon[433], calul, aceeaşi faimă are?

XV (XIV)
SEMN DE PRIETENIE

A ta prietenie o dăruieşti, tu zici,
Doar mie, şi nu altui dintre ai mei amici.
Dar pentru mine, Crispus, ia spune, ce-ai făcut?
Mi-ai refuzat sesterţii ceruţi cu împrumut,
Cu toate că bănetul ce-l ai, nu ţi-a-ncăput
În lada ferecată. Nu mi-ai trimis nicicând
O baniţă cu boabe, deşi vei fi având
Destule grâne strânse de pe-ale tale-ogoare
De lângă Nil, lucrate de braţe truditoare.
Nu mi-ai trimis o togă s-o port pe vreme rea,
Şi nici argintărie nu am din partea ta.
Mi-arăţi prietenie, doar într-un fel, în viaţă:
Fără ruşine, Crispus, te-mpuţi când sunt de faţă.

XXII
MĂSURI DE PREVEDERE

De ce îmi pun, adesea, un plastru pe bărbie,
De ce, când ies, pe buze mă ung cu alifie,
Deşi nu mi-s crăpate? De ce, să ştii ai vrut?
Deoarece, Philaenis, nu ţin să te sărut.

[433] Vestit cal de circ.

XXIII
BĂTRÂNUL ÎNŢELEPT

De-o bătrâneţe liniştită Antonius Primus[434] are parte.
A cincisprezecea Olimpiadă[435] de ziua naşterii-l desparte.
Priveşte zilele din urmă şi anii adunaţi în vreme,
Deşi îi e atât de-aproape, de valul Lethei[436] nu se teme;
Din clipele de-odinioară, nu-i una care să-l mâhnească,
De fiecare dintre ele se bucură să-şi amintească.
Bărbatul înţelept, el singur, durata vieţii-şi prelungeşte:
Cu drag la viaţa lui trăită gândind, de două ori trăieşte.

XLIII
PĂMÂNT RENTABIL

Aşadar, neveste şapte îngropaşi în câmp, la tine,
Phileros; nu-i câmp pe lume să renteze-atât de bine.

XLV
UNUIA CĂRUIA ÎI PLACE OŢETUL

Dacă spun plăcute vorbe ale mele mici volume,
Dacă scrisul meu amabil mi-a adus puţin renume,
Ţi se pare lucru searbăd. Pentru tine are preţ

---

434 Marcus Antonius Primus, originar din Tolosa (azi Toulouse - Franța), exilat sub Nero, rechemat de împăratul Galba (68-69), prieten al împăratului Vespasian (69-79).

435 Olimpiadă, intervalul de patru ani dintre jocurile olimpice.

436 Potrivit legendei, Lethe („uitare“) e unul dintre râurile care despart lumea morților dea celor vii.

Un ciolan pe care-l ronţăi, nu friptura de mistreţ.
Ţie-ţi place Vaticanul, vinul oţeţit şi rău.
Vinurile cramei mele nu-s pentru stomacul tău!

XLVII
REŢETA FERICIRII

Cum poţi să duci o viaţă plăcută şi-un trai bun,
Iubite Martialis, ascultă-mă să-ţi spun:
Să ai puţină stare, nu însă dobândită
Prin propria ta trudă, ci numai moştenită.
Un câmp mănos şi darnic, cu rod îmbelşugat,
Iar flacăra în vatră să ardă ne-ncetat...
Să n-ai de fel procese, iar vizite mai rare,
Să nu-ţi faci gânduri negre, să ai un suflet tare,
Trup sănătos şi sprinten, putere mlădioasă,
Purtarea ta să fie, cu toţi, prietenoasă.
Să ai amici de-o seamă şi mese liniştite,
Nopţi fără de libaţii, dar şi de griji lipsite.
Prea pudică nu-i bine să fie-a ta iubită,
Şi totuşi să rămână purtarea ei cinstită.
Un somn fără de vise să-ţi facă noaptea mică,
De clipa cea din urmă nicicând să-ţi fie frică,
Cu ceea ce eşti astăzi, tu să te mulţumeşti,
Şi-afară de acestea, nimic să nu doreşti.

LVI
CLIENTUL OSTENIT

Tu-mi ceri ca-n orice clipă să viu a te sluji,
S-o-ntind până la tine de patru ori pe zi,

Suind tot Aventinul[437]... O, Gallus[438], ia gândeşte;
Cascellius[439] scoate dinţii şi gura ţi-o-ngrijeşte;
Un Fannius e meşter, ca, fără de cuţit,
Să-nlăture buboiul, oricât de obrintit;
Hyginus arde părul ce văzul stinghereşte.
Şi Eros şterge semnul ce fruntea necinsteşte,
Iar Hermes în hernie e-atât de priceput,
Încât nici Podalirius[440] nu l-ar fi întrecut!
Dar celor storşi de vlagă şi istoviţi, ca mine,
Ia spune, Gallus, cine le dă putere, cine?

LIX
CITITORULUI MOFTUROS

Când o coloană-ntreagă în cartea mea găseşti
Şi lungile poeme nu vrei să le citeşti,
Dorind pe cele scurte (dar nu cele mai bune)
Faci ca şi cum la masă pe taler ţi s-ar pune
Bucate-mbelşugate, iar tu nu le-ai gusta,
Ciupind numai cofeturi. Nu-mi place graba ta.
Eu îl poftesc pe-acela ce nu s-a săturat
Şi cere, dacă pâine la masă nu i-am dat.

---

437 Cea mai sudică din colinele Romei, era destul de departe de locuința lui Marțial, care, în vremea când scrie această epigramă, avea cam 60 de ani.

438 Probabil unul dintre ocrotitorii lui Marțial.

439 *Cascellius, Fannius, Hyginus, Eros, Hermes* - cunoscuți medici ai vremii.

440 *Podalirius* (fiul lui Asclepius, socotit mai târziu zeul medicinei) - cel mai bun medic din armata greacă în vremea războiului troian.

LXI
EPITAFUL LUI EROTION[441]

O prea-fugară umbră aici se odihneşte:
Erotion, pe care destinul, tâlhăreşte,
Răpitu-o-a-n a şasea plăpândă primăvară.
Oricine-ai fi tu, care în acest colţ de ţară
Vei stăpâni pământul ce eu l-am stăpânit,
Să dai cenuşii sale prinosul cuvenit.
Nicicând în a ta vatră să nu se stingă focul,
Ai tăi să-ţi stea alături mereu şi în tot locul
Şi doar această piatră să fie-n câmpul tău
Izvor amar de lacrimi şi de păreri de rău.

LXII
ŞCOLARII ÎN VACANŢĂ

Lasă, dascăle, să zburde tinereţea zvăpăiată;
Bucuria lor să-ţi fie mulţumire şi răsplată.
Băieţaşi cu păru-n bucle masa să ţi-o-mprejmuiască,
Să te-asculte-n dragă voie, ba mai mult: să te iubească!
Niciun grămătic al vremii, şi niciun socotitor
N-au să strângă-atâta lume tinerească-n jurul lor.
Zodia Leului[442] aprinde străluciri de albă pară,
Iar pe câmp se coace griul, pârguit în miez de vară.
Biciul crunt, de piele scită[443], din curele lungi croit,

---

[441] Sclava sau liberta a cărei moarte o plânge poetul in V, 34. De la moartea ei (în anul 89) până în anul când a fost alcătuită Cartea a X-a trecuseră însă cinci sau șase ani.

[442] Soarele străbate zodia Leului între 21 iulie și 20 august, adică în vremea celor mai mari călduri.

[443] Romanii importau multe piei din Sciția.

Ce pe Màrsyas-Celenul[444], oarecând l-a schingiuit,
Şi nuiaua, tristul sceptru[445], vechea dascălilor armă,
Pân' la idele de-octombre[446] lasă-le în cui să doarmă.
Dacă sunt copiii zdraveni şi de molimă cruţaţi,
N-au pierdut degeaba vara: sunt destul de învăţaţi!

LXV
PREASPILCUITULUI CHARMENION

Te-aud spunând într-una că tu eşti din Corint[447]
Charmenion, se poate; nu vreau să te dezmint.
Atunci de ce-mi spui frate, când nu suntem nici veri?
Eu am în vine sânge de celţi şi de iberi.
S-a întâmplat să-ţi seamăn la chip, cu-adevărat?
Dar tu porţi păru-n bucle, lucios şi parfumat,
Pe când al meu e aspru: păr spaniolesc, de lup.
Tu-ţi cureţi cu pomadă tot părul de pe trup,
Eu unul am picioare păroase de hirsut.
Ţi-e limba-mpiedicată şi bâlbâi ca un mut,
Eu aş vorbi mai bine din pântecele meu!
Columba nu e vultur, nici căprioara leu,
Deci nu-mi mai spune frate, cu gura ta minoră,
De nu vrei ca la rându-mi să-ţi spun, eu ţie, soră[448]!

---

444 Legenda spune că Marsyas din Celaenae (în nord-vestul Asiei Mici), îndrăznind să se ia la întrecere cu Apolon la cântec, a fost biciuit de acesta și jupuit de viu.

445 În școlile romane bătaia cu nuiaua era atât de frecventă, încât varga devenise sceptrul, semnul distinctiv al învățătorilor.

446 În Roma antică vacanța școlarilor ținea de la calendele lui iulie (1 iulie) până la *idele* lui octombrie (15 octombrie).

447 Oraș situat la istmul care leagă Peloponesul de continent; aici se făceau vase vestite în tot imperiul.

448 „Frate" și „soră" - apelative folosite în sens obscen.

LXVIII
VORBE DE DRAGOSTE

Deşi nu eşti în Rodos sau în Efes[449] născută
Şi nici prin Mitylene[450] n-ai fost cândva văzută,
Ci-n strada Patriciană[451] ai stat întreaga viaţă;
Deşi ţi-a fost etruscă şi oacheşă la faţă
Măicuţa ta, iar tat'-tu era un necioplit,
Ţăran din Aricia, tu mi te-ai fandosit.
M-alinţi în limba greacă, ciripeşti mereu:
— „Dulceaţa mea!" - „Stăpâne!" - „Tu, sufleţelul meu!"

I-ar fi şi Egeriei[452] şi Hersiliei[453] ruşine
Să spună că în Roma sunt dintr-un neam cu tine
Acele dulci cuvinte ce mi le-ai înşirat
Nu se rostesc în şoaptă în orişicare pat,
Ci numai în acela cu grijă aşternut,
De-o mână iubitoare, amantului plăcut.
Ai vrea ca o matroană cinstită să vorbeşti?
Şi crezi că dând din şolduri, mai lesne cucereşti
Oricât imiţi Corintul şi pe de rost îl ştii,
Tot Laelia te cheamă şi Lais[454] n-ai să fii!

---

449 Oraș pe coasta apuseană a Asiei Mici. Aici fusese un templu al zeiței Artemis, socotit printre cele șapte minuni ale lumii.

450 Cel mai de seamă oraș din insula Lesbos (în Marea Egee).

451 *Vicus Patricius* - stradă aflată spre marginea Romei.

452 Aegeria (sau Egeria), în mitologia romană, una dintre camene (v. și Musae). Era considerată drept soția regelui Numa, sfătuitoarea și totodată îndrumătoarea lui. Când Numa a murit, Aegeria a vărsat atâtea lacrimi încât a fost transformată de Diana într-un izvor.

453 sabina Hersilia (soția lui Romulus, întemeietorul Romei).

454 Lelia, Tais - Nume fictive; ultimul cuprinde o aluzie la o celebră curtezană greacă.

XIX
POLLEI

Bărbatului pui paznici, tu însă nu-i primeşti;
Deci ca pe o femeie pe soţ îl socoteşti.

XX
ÎNDATORIRILE POETULUI

Cum într-un an o carte abia ajung a scrie,
Tu, Potitus[455] cel harnic, m-acuzi de lenevie.
De-ai şti ce multe zile pierd eu întotdeauna,
Mirat ai fi, desigur, că pot să scriu şi una.
În zori pornesc de-acasă la cei ce se ascund,
Eu îmi salut amicii, iar ei nici nu-mi răspund.
În al Dianei templu[456] asist la testamente[457],
Inelu-mi sigilează un vraf de documente,
Sunt prins la orice oră de-ndatoriri străine,
Un consul[458] sau un pretor[459] nevoie au de mine
Să le sporesc alaiul şi să-i petrec în drum.
Câte-un poet mă ţine o zi cu-al lui volum,
Un advocat şi-un retor în cale mă opresc,
Un scrib îmi cere sfaturi; să-i supăr nu-ndrăznesc.
Când vine-a zecea oră, sunt mort de ostenit.

---

455 Prieten al lui Marțial amintit numai în aceasta epigramă.

456 E vorba de templul de pe Aventin - deci departe de casa poetului - al Dianei, zeița lunii.

457 În Roma antică, multe ceremonii, ca eliberări de sclavi, căsătorii, testamente, aveau loc în temple, unde se și păstrau apoi actele.

458 Cel mai înalt magistrat roman în perioada republicană. Sub imperiu, consulatul era o funcție onorifică, fără atribuții politice, asumată adesea de împărat.

459 Magistrat cu atribuții judiciare.

Mă duc târziu la baie, şi-apoi îmi cer, grăbit,
Tainul de o sută quadranţi, de care-am parte.
Când oare mai am vreme să scriu şi eu o carte?

LXXI
EPITAF

Tu, ce doreşti o lungă şi fericită viaţă
Părinţilor tăi, iată, inscripţia de faţă
În marmură citeşte-o, aşa cum s-a săpat:
„Rabirius[460], la locul de veci a aşezat
Aceste scumpe umbre; n-au răposat vreodată
Bătrâni care să aibă o viaţă mai curată.
Şaizeci de ani în pace trăit-au împreună,
Iar noaptea cea din urmă le-a dat odihnă bună.
Pe amândoi deodată un rug i-a mistuit,
Iar fiul lor îi plânge, de parc-ar fi murit,
În plină tinereţe, cum mai demult au fost”.

Să plângi pe cei ce astfel s-au stins, e fără rost.

LXXV
PREA SCUMP!

Galla îmi plăcuse-odată şi i-am spus-o; însă ea
Mi-a cerut un preţ prea mare: douăzeci de mii. (Făcea!)
Peste-un an am revăzut-o şi mi-a zis: - „Dă-mi zece mii”.
Şi mi s-a părut că cere mult mai mult ca-n prima zi.
După şase luni de zile, când din nou ne-am întâlnit,
Mi-a cerut trei mii. În silă, i-am dat două. N-a primit.
Peste alte trei calende ar fi vrut un preţ mai mic:

[460] Constructorul palatului lui Domițian.

Patru bani mărunţi de aur. Nu i-am oferit nimic.
S-a-nvoit apoi cu-o sută de sesterţi, dar nu i-am dat:
Preţul, şi de data asta, l-am găsit prea ridicat.
Cum o *sportulă* primisem, de o sută de quadranţi,
I-am răspuns, când mi-a cerut-o, să-şi găsească alţi amanţi.
Ar putea să se coboare şi mai jos? Ce întrebare!
Astăzi mi se dă degeaba, şi tot scumpă mi se pare.

LXXXIV
NU SE ÎNDURĂ!

Te miri pentru ce Afer nu vrea să doarmă-acasă?
Priveşte ce femeie stă lângă el la masă!

XCVI
LAUDA PĂMÂNTULUI

Te miri de ce de-o altă ţară îţi pomenesc atât de des,
Eu, care-n Latium[461], la Roma, cu bătrâneţea m-am ales?
De ce mi-e totdeauna gândul la vechiul Salo părintesc,
Şi-n unda Tagului de aur vreau setea să mi-o potolesc?
De ce-aş dori pe-acele câmpuri îndepărtate să revin,
Să mai revăd bordeiul rustic, de roadă totdeauna plin?
Pământul care-mi place mie e-acel în care ară plugul
Şi unde cei sărmani adună, puţin câte puţin, belşugul.
Aici pământul cere hrană, acolo darnic te hrăneşte.
Aici căminul cu zorzoane abia puţin dacă-ncălzeşte;
Acolo flacăra lui vie îţi luminează-ntreaga casă.
Aici bucatele sunt scumpe şi foamea ta sărac te lasă;

[461] Provincie din centrul Italiei, în jurul Romei.

Acolo holda îţi aşterne comori pe masa-ndestulată.
Aici rupi patru togi pe vară, ba şi mai multe câteodată;
Acolo una îţi ajunge şi patru toamne o păstrezi.
Ei, Àvitus, mai e cu cale pe cei bogaţi să-i tămâiezi?
Să vezi cum bunii tăi prieteni te ocolesc şi te amână,
Când tot ce-aici ţi se refuză, acolo ai la îndemână?

XCVII
VINDECARE NEDORITĂ

Pe când, cu grijă, rugul încet i-l pregăteau
Şi cu papirus focul pe vatră-l aprindeau;
Pe când soţia plânsă venea, în jalea-i mare,
Cu mirt şi scorţişoară pentru îmbălsămare[462];
Pe când soseau şi cioclii cu targa lor să-l poarte,
Pe când bătrânul Numa se cufunda în moarte: ;
— „Îţi las averea ţie... întreagă”... mi-a şoptit.
A spus aceste vorbe şi s-a-nsănătoşit.

C
AMESTECUL VERSURILOR

Când versurile tale le-amesteci cu-ale mele,
Tu nu vezi că prosteşte te dai de gol cu ele?
Pui vulpile cu leii de-a valma? E tot aia?
Şi cine-o să te creadă că-i vultur, cucuvaia?
O talpă de-a lui Ladas să ai, olog nedemn,
Ai alerga mai bine, într-un picior de lemn?

[462] Nu e vorba de îmbălsămare propriu-zisă, ci numai de parfumarea trupului pentru ca, arzând, să miroasă plăcut.

CII
LUI AVITUS

Te miri cum a ajuns Philinus tată,
Când n-a iubit în viaţă niciodată?
Unul din Gades ştie-acest secret:
N-a scris un rând şi totuşi e poet!

CIV
CĂRŢII CARE PLEACĂ LA DRUM

Mergi, carte-a mea, te du în depărtări,
Cu bunul Flavus[463], dincolo de mări.
Talazuri liniştite să te poarte,
În larg de-un vânt prielnic să ai parte,
S-ajungi fără zăbavă şi ocol
Pe ţărmul Tarraconului spaniol.
Acolo o trăsură te aşteaptă;
S-o iei la drum întins, pe calea dreaptă,
Şi caii de cinci ori cel mult schimbând,
Sub culmea-naltă vei zări curând
Bilbilis-ul şi Salo ce-l doreşti.
Ce vorbe-ţi dau să duci? Ce fel de veşti?
Salută-i pe prietenii vecini!
Nu sunt prea mulţi, mi-au mai rămas puţini,
Căci ierni treizeci şi patru au trecut,
Cu neaua lor, de când nu ne-am văzut.
Din stradă să-i saluţi de mai-nainte,
Şi să-i aduci din când în când aminte
Prietenului Flavus să tocmească
Un loc de-odihnă care să-mi priască.
Ferit de lume, şi pe-un preţ mai mic,

[463] Acest Flavus, prieten al lui Marțial, nu mai e pomenit nicăieri.

Să lenevească taică-tău un pic.
Dar iată, vânt prielnic se porneşte
Şi supărat cârmaciul te zoreşte.
Grăbeşte-te! căci vasul plutitor
N-aşteaptă după-un singur călător.

CARTEA A UNSPREZECEA

XIV
EPITAF

Urmaşilor, să nu vă îndurați
Pe-acest plugar firav să-l îngropați;
Cât de puțin să-i puneți, lui mereu
Îi va părea pământul mult prea greu.

XXIV
VREMEA PIERDUTĂ

În timp ce-n drum spre casă te-nsoțesc,
Şi fiecare şoaptă ți-o pândesc,
Şi, încântat de tot ce spui şi faci,
Te-admir şi când vorbeşti şi dacă taci,
Ce multe versuri aş putea să scriu!
O, Labullus, puțin îți pasă, ştiu,
Că înainte de-a se naşte, pier
Acele cărți pe care toți le cer
În Roma ca şi-n țările străine,
Pe care senatorii le pun bine.
Ştiu cavalerii mei să le cinstească,
Jurisconsulții să le prețuiască,
Şi-n dinți le-ar sfâşia poeții toți!
E drept ce faci? Şi mă întreb, cum poți

Aceste cărţi să le nesocoteşti
Ca tu, în schimb, clienţii să-ţi sporeşti?
Abia am scris o pagină-ntr-o lună
Şi nici nu ştiu de-o fi şi-aceea bună.
La fel orice poet să pătimească
Atunci când vrea la alţii să prânzească!

XXVII
IUBITA PREA MODESTĂ

Eşti un om tare, Flaccus[464], dacă mai ai plăcere
Să îndrăgeşti femeia care la masă-ţi cere
Un sfert dintr-o scrumbie, puţină albitură
Şi şase străchini pline mai mult cu saramură.
Un strugure să guste, întreg, nu îndrăzneşte.
Când slujnica, voioasă, i-aduce-un terci de peşte
Pe-o tavă de lut roşu, e foarte mulţumită,
Asupra-i se repede şi-l soarbe-ntr-o clipită.
Iar când, lăsând ruşinea, o haină vrea să-şi coasă,
Cinci caiere doreşte, de lână unsuroasă.
Cât despre mine, dacă mi-ar cere draga mea
Parfum de nard, agate, smaragde, şi n-ar vrea
Decât mătăsuri scumpe, de fin ţesut toscan[465],
Şi de mi-ar cere-o sută de galbeni, ca pe-un ban,
Să nu crezi că pe toate le-aş da iubitei mele,
Dar mi-ar plăcea să fie prea-vrednică de ele.

---

464 „Blegul“, probabil unul dintre prietenii lui Marțial.

465 Cumpărat din strada Toscană *(vicus Tuscus),* dintre Capitolin și Palatin, unde erau numeroase prăvălii.

XXXV
SINGURĂTATE

Trei sute de prieteni ai invitat la masă.
Nu cunoşteam niciunul şi am rămas acasă.
Te-ai supărat degeaba, n-am vrut să te jignesc,
Dar, Fabulus, nu-mi place ca singur să prânzesc.

XLIX (L)
IUBITA CARE VREA DE TOATE

Nu-i clipă-n care, Phyllis, să nu mă jefuieşti;
Ce bine pricepută în furtişaguri eşti!
O slujitoare plânge, minţind înlăcrimată,
Că ţi-a pierdut oglinda, pe undeva uitată;
O piatră nestemată din deget ţi-a picat;
Ţi se oferă, ieftin, mătăsuri de furat;
Parfumul de la Cosmus mi-arăţi că s-a sfârşit;
Falern ţi-aduc la masă, vin negru ruginit,
Tu amfora întreagă o duci la ghicitoare,
Ca să-ţi descânte visul cu vrăji dezlegătoare;
Prietena bogată ţi-ai invitat la masă
Şi-mi ceri un lup de mare[466] şi-o roşioară grasă,
Măcar de două livre... Ce fel de suflet ai?
Eu ţi le dau pe toate, şi tu ce-ţi cer nu-mi dai?

LXXXIX
POLLEI

Îmi dai o floare, Polla, cu fragede petale.

[466] *Lupus* - vietate marină comestibilă.

Eu vreau pe cea strivită de degetele tale.

XCII
LUI ZOIL[467]

Eşti viţios, Zoile! Atâta numai? Nu!
Nu viţios, Zoile, eşti viţiul însuşi, tu.

XCVII
TELESILLEI

De patru ori pe noapte eu pot iubi pe-oricine;
Dar dacă voi ajunge să te iubesc pe tine
În patru ani de zile, Telesilla, o dată,
Primesc să mor îndată!

CI
THÀIS CEA MICĂ

Cum poţi s-o vezi pe Thàis, când e atât de mică?
Tu poţi să vezi aievea ce nu e, vasăzică?

CIII
CUM S-A PUTUT?

Atât de cast ţi-e gândul şi vorba de curată,
Încât mă mir, Safroniu, cum ai putut fi tată?

[467] Zoilus, nume fictiv dat adesea de Marțial unui libert parvenit și grosolan.

CVII
SCHIMB DE AMABILITĂŢI

Îmi dai, Septicianus, volumul înapoi,
Desfăşurat în dreptul celor din urmă foi,
Ca să mă laşi a crede că l-ai citit întreg.
E-un semn de preţuire pe care-l înţeleg,
Deoarece, la rându-mi, atunci când am primit
Cinci cărţi de tine scrise, tot astfel le-am citit.

CARTEA A DOUĂSPREZECEA

VALERIUS MARTIALIS CĂTRE PRIETENUL SĂU PRISCUS, SALUT!

1. Ştiu că sunt dator să-mi apăr îndărătnica lene de trei luni, şi că n-aş izbuti să-mi dobândesc iertarea, chiar dacă aş invoca mulţimea de preocupări ale oraşului, din a căror pricină am ajuns cu toţii mai curând nesuferiţi decât îndatoritori; cu atât mai puţin această singurătate a provinciei, unde, dacă nu m-aş sili să lucrez din răsputeri, n-aş avea drept nici la scuze, nici la mângâieri. 2. Ascultă aşadar motivele mele. 3. Cel dintâi şi cel mai întemeiat dintre toate e că sunt lipsit aici de ascultarea cu care mă obişnuisem în Roma şi mi se pare că vorbesc înaintea unui tribunal străin, căci cele care sunt plăcute în cărţile ce-am scris mi-au fost inspirate de auditorii mei şi se datoresc gustului lor ales, putinţei de alegere a subiectelor, bibliotecilor, teatrelor, locurilor de întâlnire unde plăcerea te face să uiţi osteneala, într-un cuvânt tuturor acelor bunuri pe care din moleşeală le-am părăsit şi pe care le regret acum, ca şi cum mi-ar fi fost furate. 4. Mai adaugă la acestea şi colţii veninoşi ai concetăţenilor mei, pizma care ţine locul criticii sănătoase, ca şi acei unul-doi răuvoitori (destul de mulţi pentru o lume aşa de mică) - iată atâtea împrejurări în care e greu să-ţi păstrezi voia-bună cea de toate zilele. Să nu te miri, deci, că m-am ţinut departe de toate acele îndeletniciri la care mă dedam altădată cu atâta înfocată silinţă. 5. Nu voiesc, totuşi, ca în

ceasul când te vei înapoia de la Roma, să-ţi refuz dorinţa, fiindcă ar însemna să fiu lipsit de recunoştinţă dacă n-aş face pentru tine tot ceea ce pot. Socotesc o îndatorire, ceea ce până acum mi se părea o desfătare. Am închinat lucrului meu obişnuit un număr mai mic de zile, ca să pot dărui urechilor tale atât de prietenoase ospăţul de bun-sosit ce li se cuvine. 6. În ceea ce mă priveşte, aş fi fericit dacă aceste versuri, care nu sunt ferite de primejdie decât lângă tine, le vei cerceta şi le vei cântări cu deosebită grijă, şi dacă - plictisitoare sarcină! - vei aduce asupra glumelor mele o judecată lipsită de îngăduinţă, ca nu cumva să trimit la Roma nu o carte din Spania, ci de-a dreptul spaniolească.

X
NESĂŢIOŞII

La moşteniri ţi-e gândul tot timpul, Africane,
Deşi mai ai, acasă atâtea milioane;
Căci multora norocul le-a hărăzit destul,
Eu însă pe niciunul nu l-am văzut sătul!

XII
LUI POLLIO

Când bei o noapte-ntreagă, dai tot: avutul, viaţa...
Dar uiţi până la ziuă. Ştii ce? Bea dimineaţa!

XIII
BOGATUL SUPĂRAT

Eu am văzut, Auctus[468], cum uneori bogaţii
Încruntă din sprâncene şi fac pe supăraţii.
Tot ei profită astfel căci mai uşor le vine
Să facă pe-mbufnaţii, decât să facă-un bine.

XIV
VÂNĂTOAREA CĂLARE

Astâmpără-te, Priscus, nu mai goni călare,
Dând iama-n bieţii iepuri cu-atâta-nverşunare.
Vânatul se răzbună pe cel ce-l fugăreşte,
Şi-adesea vânătorul din şa se prăbuşeşte.
Sunt şi pe câmp destule capcane-ntre ogoare,
Deşi nu-s gropi, nici dâmburi, nici stânci înşelătoare.
Destui sunt călăreţii ce-n iureş gâtu-şi frâng,
Şi nu-s atât de vrednici destinul lor să-l plâng.
Primejdii cauţi, Priscus? Hai să vânezi cu mine,
Şi îţi va fi curajul adăpostit mai bine,
Stând să pândeşti mistreţul în văile Toscanei.
Ce desfătări te-aşteaptă în nebunia goanei?
Căci prea ades, în fuga acestei cavalcade,
Nu iepurele, bietul, ci vânătorul cade!

---

468 *Pompeius Auctus* - judecător sau, mai degrabă, avocat-jurisconsult, prieten și admirator al lui Marțial, ale cărui epigrame, după spusele poetului, le știa pe dinafară.

XVII
FRIGURILE LUI LAETINUS

Laetinus, tu ai friguri, te plângi; şi nu ştii bine
De ce de-atâtea zile se ţin mereu de tine?
Le scalzi cu tine-n baie şi-n lectică le plimbi,
Le dai ciuperci şi stridii, muşchi de mistreţ şi limbi;
Le torni Falern şi vinuri de Setia să bea,
Şi grasă de Cecuba, răcită-n pat de nea,
Le-mpodobeşti cu roze, le freci cu-arome dulci,
În puf le-aşterni să doarmă şi-n purpură le culci.
Le ţii împărăteşte, şi-ai vrea să-ţi ducă dorul,
Şi să tânjească-n pielea lui Dama, cerşetorul?

XX
DE CE?

Mă-ntrebi de ce Themison, holteiul, nu se-nsoară?
De ce să-şi ia soţie, când are-o surioară?

XXI
MARCELLEI[469]

Marcella, cine-ar zice că tu te-ai fi născut
La marginea lui Salo în rusticul ţinut
Al ţării mele aspre cu faţă încruntată.
Tu eşti atât de fină şi-atât de delicată,

[469] Marcella era o văduvă bogată din Bilbilis (orașul natal al poetului); i-a dăruit lui Marțial o moșie. Unii cred că după ce s-a întors în Spania (în anul 98) scriitorul s-a căsătorit cu ea.

Încât chiar Palatinul[470], uimit de tot ce spui,
Văzându-te, ar crede că eşti din lumea lui.
Nicio femeie alta, atât de cutezătoare,
N-ar îndrăzni cu tine nicicând să se măsoare,
În inima pădurii să fie ea născută
Sau lângă Capitoliu dacă-ar fi fost crescută,
Şi nicio peregrină[471] cu zâmbetul curat
Să-i fie Romei noră mai mult n-a meritat.
Eu nu mai sufăr lipsa cetăţii-mpărăteşti;
Marcella, pentru mine întreaga Romă eşti!

XXII
DESPRE PHILAENIS, CARE E CHIOARĂ

Fabullus, să-ţi spun: Philaenis, chioara, e urâtă foc!
Ar fi mai puţin urâtă, dacă n-ar vedea de loc.

XXIII
LELIEI

Părul, dinţii tăi ţi-i cumperi şi-ţi închipui că te prinde;
Însă ce te faci cu ochiul? Ochiul, Lelia, nu se vinde.

XXV
CĂMĂTARULUI TELESINUS

Tu, fără ipotecă, bani cu-mprumut nu dai;
Ţi-i cer prieteneşte, iar tu-mi răspunzi că n-ai.

---

470 Colină centrală din Roma.

471 *Peregrinus* era numit de romani orice om liber care locuia în afara Romei.

Când însă tot pământul ce-l am îl pun zălog,
Telesine, nici nu e nevoie să te rog.
De-atât amar de vreme prieten bun îţi sunt,
Dar tu nu crezi în mine, crezi numai în pământ.
Azi Carus[472] te aduce la judecată grea;
O să te-ajute varza de pe moşia mea!
Iar când va fi surghiunul cumplit să te gonească.
Copacii mei aşteaptă-i, să te-ntovărăşească.

XXXIV
PRIETENULUI IULIU[473]

Sunt ani treizeci şi patru, mi-aduc aminte bine,
De când îmi eşti prieten şi-alături stau de tine.
Au fost şi zile bune, au fost şi zile grele;
Am pus o piatră neagră să-nsemn pe cele rele
Şi-o piatră albă-n cinstea acelor fericite.
Iar de le-aş strânge astăzi să fie socotite,
Şi lângă cele negre pe cele albe-aş pune,
Mult mai înaltă-ar creşte grămada celor bune.
Şi, totuşi, dacă-n viaţă dureri nu vrei să ai,
Să nu-ţi lipeşti de nimeni prea mult modestul trai.
Avea-vei mai puţine plăceri şi desfătări,
Dar nici atâta grijă şi-atâtea întristări.

XXXV
MĂRTURISIRI

S-arăţi cât eşti de sincer cu mine, Calistrate,
E drept, mărturisit-ai urâtele-ţi păcate.

---

[472] *Mettius Carus* - faimos delator din vremea împăratului Domitian.
[473] *Iulius Martialis.*

Dar nu eşti aşa sincer cum vrei să pari, de unde!
Căci cine spune multe şi multe le ascunde.

XXXVI
CELUI MAI BUN DINTRE CEI RĂI

Îi dai unui prieten puţină-argintărie,
O pelerină bearcă, o togă străvezie,
Câţiva bănuţi de aur ce-i suni în palma plină,
Şi care, vai! nici două calende n-au să ţină,
Iar pentru că un altul măcar atât n-a dat,
Te crezi, aşa deodată, om bun cu-adevărat.
Nu, Labullus, tu nu eşti ce pari în ochii tăi,
Eşti, după cum te judec, mai bun decât cei răi.
Unde-s Seneca, Crispus, Pizon[474] şi-atâţi străbuni?
Ai fi cel de pe urmă din oamenii cei buni!
Când eşti atât de mândru de paşii tăi uşori,
S-alergi cu Passerinus[475], cu el să te măsori,
Învinge-l tu pe Tigris, pe sprintenul fugar,
Că nu-i ispravă mare să-ntreci un biet măgari

XLV
UNUI CAP ÎNCĂLŢAT

Văzându-te, în lume, cum îţi ascunzi chelia
Şi tâmplele golaşe cu blana unui ţap,
Îţi admirăm cu toţii, o, Phoebus, dibăcia
Cu care, dimineaţa, încalţi pleşuvu-ţi cap.

---

474 Despre *Seneca* și *Piso,* vezi nota anterioară; Crispus e Vibius Crispus (vezi nota anterioară, căci Passienus Crispus murise înainte ca Marțial să fi venit la Roma). Marțial îi înșiră pe cei mai darnici patroni din vremea domniei lui Nero.

475 *Passerinus* („Șoimul“) și *Tigris* - vestiți cai de curse.

LI
BIETULUI FABULINUS

Sărmanul Fabullinus e-nşelat,
Aşa precum de-atâtea ori a fost.
Aule[476], nu-i un lucru de mirat,
Orice bărbat de treabă e un prost!

LIV
ZOIL

Ai tot, Zoile, ce nu-mi place,
Ai păr roşcat şi chip smolit,
Eşti şchiop, şaşiu, dar m-am gândit
Ce lucruri minunate-ai face
De-ai fi cinstit!

LVII
VIAŢA LA ROMA

De ce plec la Nomentum atât de des, mă-ntrebi?
La casa mea săracă, la rusticele trebi?
De ce? În Roma, Sparsus, bogat dacă nu eşti,
N-ai dreptul nici să cugeţi şi nici să te-odihneşti.
Trec dascălii la şcoală în revărsat de ziuă,
Brutarii noaptea-ntreagă pisează boabe-n piuliţă,
Bat căldărarii-ntr-una pornind de dimineaţă
Cu larmă de ciocane... Mai e, aceasta, viaţă!
Aici zaraful sună, ca să se afle-n treabă,

[476] Epigrama e adresată lui Aulus Pudens.

Monedele lui Nero[477] pe neagra lui tarabă,
Alături frânghierul la împletit striveşte,
Pe piatra dură, inul ce-n Spania-nfloreşte.
Fanaticii Bellonei[478] în răcnete se-ntrec,
Sporovăiesc schilozii scăpaţi de la înec,
Un mic evreu cerşeşte, cum l-a-nvăţat de-acasă,
Şi strigă urduroşii: chibrituri de pucioasă!
Acel ce-a stat o noapte de veghe, vrând-nevrând,
Şi orele pierdute le-a numărat în gând,
Va şti uşor a-ţi spune de câte ori răsună
Căldările de-aramă cu vrăji sub clar de lună.
Tu nu cunoşti necazul de care am eu parte,
Şi cum să-l ştii? Tu, Sparsus, duci trai tihnit departe,
Iar casa lui Petiliu[479], ce-o ai printre coline,
De sus priveşte, mândră, spre culmile vecine,
În inima cetăţii ai câmp, ai deal, ai vie,
Nici în Falern nu-i toamna atâta bogăţie!
Faci alergări de care fără să pleci de-acasă,
Nu te trezeşte nimeni şi liniştea ţi-o lasă.
În vila ta ascunsă poţi să visezi în pace
Şi-n casă ai atâta lumină, câtă-ţi place.
Pe mine glasul străzii mă tulbură mereu,
Şi parcă-i toată Roma la căpătâiul meu!
De-aceea, când mi-e silă de viaţa mea amară,
Şi vreau să dorm în voie o noapte, plec la ţară.

---

477 Sub domnia lui Nero, conținutul în aur și argint al monedei a fost micșorat. Ulterior cursul a fost restabilit, ceea ce a dat naștere speculațiilor cu monede neroniene sau mai recente.

478 Bellona, zeița războiului, era sărbătorită de slujitorii ei cu mare larmă de trâmbițe și chimvale.

479 Sparsus stăpânea casa care fusese a unui Quintus Petillius, consul cu câteva decenii în urmă.

LVIII
LUI ALAUDA

— Eşti slujnicar! nevasta cu drept cuvânt îţi spune.
Dar are, pe de-o parte, şi ea o slăbiciune,
Îi place purtătorul de lectică, înalt.
Aşa că ce mi-e una şi ce mi-e celălalt.

LIX
ÎNTOARCEREA ACASĂ

Când după cincisprezece ani ai revenit,
Întreaga Romă cu săruturi te-a primit.
Atât de iubitor şi-atât de îndestul,
Nici Lesbia nu-l sărutase pe Catul[480].
Vecinii toţi te-mbrăţişează, iubitori:
Colonul[481] tău, cu păr de urs la subsuori,
Îţi trage-o pupătură cu miros de ţap.
Urmează meşterii, cu ţesătoru-n cap,
Cizmarul, căruia îi pute gura-a piele,
Un altul, care are-n barbă bube rele,
Un boiangiu, un urduros, un pervertit...
Prea mult n-ai câştigat, de-ai revenit!

LXI
LEII NU VÂNEAZĂ MUŞTE

Te temi, cum văd, Ligurra, că-n versurile mele

---

480 În a cincea poezie din cartea sa, Catullus îi cere iubitei sale, Lesbia, nu mai puțin de trei mii trei sute de sărutări, după care le pierde șirul.
481 *Colonus* - arendaș.

Voi spune despre tine, în treacăt, vorbe rele,
Şi-ai vrea să creadă lumea că teama ta e dreaptă.
Din parte-mi însă cinstea aceasta nu te-aşteaptă,
Căci leii nu prind muşte, ci tauri le strivesc,
Dar dacă despre tine ai poftă să vorbesc,
Tocmeşte pe poetul cules din vreo speluncă,
Îmbată-l cum se cade şi-n urmă dă-i poruncă
În cinstea ta să scrie pe-o uşă de privată,
Cu cretă sau cărbune, o odă parfumată.
Nu socotesc, Ligurra, un lucru demn de mine
Ca eu să-ţi pun pe frunte stigmatul de ruşine.

LXVIII
LINIŞTEA POETULUI

Client eram la alţii; tu m-ai făcut să plec
De dragul tău, din Roma[482]; de nu eşti un zevzec,
Alege-ţi altă casă şi-un atrium bogat.
Eu nu pledez procese şi nu sunt advocat.
Sunt lăsător şi leneş, încep să-mbătrânesc,
Cu muze pieride[483] aş vrea să mă-nsoţesc.
Nu izbuteam la Roma să dorm fără habar;
N-am nici la voi odihnă, mă-ntorc la Roma iar!

LXXVI
SCĂDEREA PREŢURILOR

Douăzeci de aşi e preţul unei amfore cu vin;

[482] Nu vreun client l-a făcut pe Marțial să părăsească Roma, ci propria sa situație de client.
[483] De la Pieria, ținut din Grecia, lângă golful Salonic, socotit și el sălaș al muzelor, ca și Heliconul.

Grâul, patru aşi o dublă, câteodată mai puţin[484].
Iată pentru ce ţăranul la câştig n-o să ajungă.
Umblă beat şi-şi umple burta, fără niciun ban în pungă.

LXXVII
RUGĂCIUNEA LUI AETON

Pe Joe preamărindu-l, în picioare,
Cu fruntea sus, cu rugi tremurătoare
Când Aeton pe-a lui vârfuri s-a săltat,
Un vânt în Capitoliu a scăpat.
Ceilalţi au râs, însă lui tata Joe
Tămâia asta nu i-a fost pe voe,
Şi supărat, voind să-l pedepsească,
L-a pus trei zile-acasă să prânzească.
Acuma, Aeton, după-acea ruşine,
De câte ori în Capitoliu vine,
Pe la privata lui Patercliu[485] trece,
Şi lasă vânturi, zece câte zece.
Cu cea mai mare grijă se păzeşte,
Dar tot îi mai e teamă c-o păţeşte,
Şi când lui Joe-i dă, umil, salutul,
Rugându-se, îşi ţine strâns şezutul.

LXXX
UNUIA CARE ÎI LAUDĂ PE TOŢI

Ca să nu lauzi, Calistrate, pe cine merită anume,
Cu-aceeaşi uşurinţă lauzi pe cunoscuţii toţi din lume.

[484] În anii cu recolte foarte bogate, grâul și vinul aveau prețuri extrem de scăzute, deci țăranul prefera să-și consume singur produsele.
[485] Paterclius va fi fost antreprenorul unui closet public, care era utilizat cu plată.

Dar ştiu un adevăr, pe care aş vrea şi ţie să ţi-l spun,
Că pentru cine rău nu-i nimeni, cine-ar putea să fie bun?

XCII
CEEA CE NU SE POATE ŞTI

Mă-ntrebi adesea, Priscus, ce fel de om aş fi,
Dacă-ntr-o zi cu soare bogat m-aş pomeni.
Crezi tu că poţi deodată să spui, aşa uşor,
Ce fire o să aibă un om în viitor?
De te-ai preface însuţi în leu, ia spune, ştii
Ce fel de leu, anume, din neamul lor, ai fi?

XCIV
RIVALITĂŢI LITERARE

Scriam o epopee, iar tu ai şi-nceput
Să scrii la rându-ţi una; şi pentru că n-am vrut
Ca versurile noastre s-ajungă-a fi rivale,
Jertfit-am pe-ale mele, de dragul alor tale.
Dar când ai tragediei coturni i-am încălţat,
Ţi-ai pus şi tu pe umeri veşmântul ei bogat.
Pe struna lui Horaţiu dorisem să m-avânt;
Mi-ai smuls din mână lira şi n-am putut să cânt.
Am încercat satire să fac, dar m-am oprit;
La faima lui Luciliu şi tu ai năzuit.
Eu elegii uşoare am scris; tu, după mine!
S-aleg un gen mai simplu crezut-am că e bine,
Şi-am pus în epigrame nevinovate glume;
Dar iată, nu-ţi dă pace să dormi al meu renume.
Râvneşti la toate, Tuca, prea multă lăcomie!
Nu vrei, din ce nu-ţi place, să-mi laşi ceva şi mie?

CARTEA A PAISPREZECEA

II
TITLURILE

Sfârşeşte cartea-mi mică oriunde vei fi vrând.
În două versuri, numai, turnat-am orice gând.
De ce-am mai pus şi titluri? acum vei întreba,
Ca să citeşti doar titlul, de ţi-o plăcea aşa.

X
PAPIRUSUL

Să nu-mi dispreţuieşti cadoul: numai poetul singur ştie
Ce greu îţi dă aceste suluri, pe care-ar fi putut să scrie.

XII
LADA DE FILDEŞ

În lada cu-ncrustări de fildeş să intre aurul: e demn!
Argintul poate să rămână pe fundul lăzilor de lemn.

XXV
PIEPTENELE PLEŞUVULUI

Nu cred că pieptenele-acesta îţi va sluji în adevăr;
Sunt dinţi, în lemnu-i, o mulţime, tu n-ai pe cap un fir des păr.

XXXIX
LAMPA

Să guşti plăcerea, fără teamă, în patul ce ţi-ai aşternut;
Eu voi păstra cu grijă taina şi nu voi spune ce-am văzut.

XCIII
UN VAS VECHI

Din acest vas ce nu e de noi acum făcut,
Bătrânul meşter Mentor[486] întâiul a băut.

XCVII
TAVA DE AUR

Nu necinsti cu roşioară această tavă de-aur fin;
Pe ea să nu pui decât peşte de două livre, cel puţin!

[486] Vezi nota 429.

CXXXIV
PIEPTARUL DE LÂNĂ

Iubita mea să-şi strângă sânii cu-acest pieptar uşor de lână,
Ca floarea lor îngemănată s-o pot cuprinde într-o mână.

CXLII
ŞERVETUL

De ce-ţi trimit şervetul, nu-i greu să înţelegi:
Când ţi-oi citi eu versuri, urechile să-ţi legi.

CXLV
MANTIA DE IARNĂ

Atât de albă sunt şi-atâta mi-e ţesătura de uşoară,
Încât cu-aceeaşi încântare mă vei purta şi-n plină vară.

CXLVII
PATUL DE PURPURĂ

În pat de purpură te-aşterne şi-n pături calde te răsfaţă!
Dar ce folos, dacă nevasta ţi-e rece ca un sloi de gheaţă...

CLXXXI
RUGA LUI LEANDRU[487]

Luptând înot cu valurile mării, o singură-ndurare-i cere:
— Îngăduie să-mi văd iubita; voi fi al tău la-napoiere.

CXXXIII
BATRACHOMIOMAHIA[488]

Aceste versuri despre broaşte sunt de Homer; să le citeşti,
Să-nveţi, cu ale mele fleacuri, ca fruntea să ţi-o descreţeşti.

CLXXXVIII
CITIND PE CICERO

Ia-n mâini această carte, scrisă pe piele fină de viţel;
Să-l ai pe Cicero tovarăş şi-n gând să pleci la drum cu el.

---

487 Potrivit legendei, Leandru trecea înot în fiecare noapte Helespontul la iubita lui, Hero. Într-o noapte însă a fost înghițit de valurile mării.

488 Războiul broaștelor poem comic, parodiind Iliada și atribuit lui Homer. Marțial îl invocă pentru a justifica genul cultivat de el.

CLXXXIX
MONOBYBLOS[489]

Pe fruntea Cintiei, Properţiu a pus al nemuririi nimb;
Dar şi iubita ce-a cântat-o i-a dat acelaşi dar în schimb.

CXCIV
PĂRERI DIFERITE[490]

Că nu-s poet, spun unii răutăcioşi, în cor;
Librarul ce mă vinde nu-i de părerea lor.

CCXVI
ŞOIMUL

Vâna odată păsări, tăind în zbor înaltul;
Acum e numai slugă: vânează pentru altul.

CCXIX
CREIER DE VIŢEL

Pledezi şi scrii degeaba, n-ai bani şi-ţi merge rău;

---

489 Cartea Întâi a poetului latin Properțiu era intitulată *Cynthia.* În unele manuscrise poartă, totuși, titlul de *Monobyblos,* pe care îl amintește Marțial aici.

490 Marțial pune aceste două versuri în seama poetului Marcus Annaeus Lucanus (39-65), nepot al lui Seneca filosoful. De la Lucan a rămas o epopee în zece cărți, *Pharsalia,* despre războiul civil dintre Cezar și Pompei. Criticii l-au ocărât că a tratat în stil epic un eveniment atât de recent, numindu-l istoric, nu poet.

Îţi mai trimit un creier, aidoma cu-al tău.

CUPRINS

PREFAŢĂ.....4

CARTEA ÎNTÂI.....15

PREFAŢĂ.....15

I CITITORULUI.....16

II ACELUIAŞI.....17

III CĂRŢII CARE SE GRĂBEŞTE SĂ APARĂ.....18

IV DEDICAŢIE ÎMPĂRATULUI.....18

VIII ADEVĂRATUL EROU.....19

X PERSPECTIVE.....20

XV PRIETENULUI IULIUS.....20

XVI LUI AVITUS.....21

XVII LAUDA PĂMÂNTULUI.....21

XVIII AMESTECUL VINURILOR.....21

XIX TUŞEŞTE FĂRĂ FRICĂ.....22

XX UNUI MÂNCĂCIOS.....22

XXI MUCIUS SCAEVOLA.....23

XXIII OASPEŢII LUI COTTA.....23

XXV GLORIA POSTUMĂ.....24

XXVII O INVITAŢIE LA MASĂ.....24
XXVIII DE CÂND MIROASE?.....25
XXXII LUI SABIDIUS.....25
XXXIII ADEVĂRATA DURERE.....25
XXXIV LESBIEI.....26
XXXV CYBELE ŞI PRIAP.....26
XXXVII STICLĂ ŞI AUR.....27
XXXVIII UNUI PLAGIATOR.....27
XL UNUI INVIDIOS.....28
XLI LUI CAECILIUS, CARE SE CREDE GLUMEŢ.....28
XLIII MISTREŢUL.....29
XLIV PRIETENULUI STELLA.....30
XLVI GRĂBEŞTE-TE ÎNCET.....30
XLVII MEDIC ŞI CIOCLU.....30
XLIX MICILE PLĂCERI.....31
LIII DOVADA PLAGIATULUI.....33
LIV PRIETENI VECHI ŞI NOI.....34
LV VIAŢA LA ŢARĂ.....34
LVII FEMEIA IDEALĂ.....35
LXII ELENA Şi PENELOPA.....36
LXIII LUI CELER.....36

LXIV LAUDA DE SINE.....37
LXVI VERSURI DE VÂNZARE.....37
LXXII POETUL CU PLETE FALSE.....38
LXXVI APOLO ŞI MINERVA.....38
LX XIX UN OM OCUPAT.....39
LXXXIII LUI MANNEIA.....40
LXXXVI VECINUL INVIZIBIL.....40
LXXXVII FII BEŢIVĂ SINCERĂ!.....41
LXXXIX TĂINUITORUL.....41
XCI UNA DIN DOUĂ.....42
XCIV CÂNTĂREAŢA.....42
XCIX BOGATUL ZGÂRCIT.....42
CIII MILIONARUL.....43
CVII O CARTE MARE.....44
CIX ISSA.....45
CX VERSURI SCURTE.....46
CXVII UN BĂRBAT DEŞTEPT.....46
CARTEA A DOUA.....49
I CARTEA MICĂ.....49
III CONTRADICŢIE.....49
V PRIETENULUI CARE LOCUIEŞTE DEPARTE.....50

VII LUI ATTICUS.....50
VIII CITITORULUI MEU.....51
XI MÂHNIREA LUI SELIUS.....51
XII MIROSURI SUSPECTE.....52
XIII SOLUŢIA CEA MAI BUNĂ.....52
XIV IAR SELIUS.....52
XV LUI HORMUS, CĂRUIA ÎI MIROASE GURA.....54
XVIII STĂPÂN ŞI SLUGĂ.....54
XXIV PRIETENUL CEL BUN.....55
XXVII CRITICĂ LITERARĂ.....55
XXX SFATURI.....56
XXXI MĂRTURISIRE.....56
XXXII SCLAV ŞI STĂPÂN.....57
XXXVII MUSAFIRUL APUCĂTOR.....57
XXXVIII LUI LINUS.....58
XLIII ÎMPĂRŢEALĂ ÎNTRE PRIETENI.....58
XLIV ARTA DE A REFUZA.....59
LIII OMUL LIBER.....60
LIV FEMEIA PREVĂZĂTOARE.....60
LVII CAVALERUL ELEGANT.....61
LXV REGRETE ETERNE!.....61

LXVII „CE MAI FACI?”.....62
LXXI COMPARAŢIE.....62
LXXVII LUI COSCONIUS NU-I PLAC VERSURILE LUNGI....63
LXXXII LUI PONTICUS.....63
LXXXV SCHIMB DE DARURI.....64
LXXXVI LUI CLASSICUS.....64
LXXXVIII DISTIH.....65
XC BUCURIA DE A TRĂI.....65
XCI DARUL ÎMPĂRATULUI.....66
CARTEA A TREIA.....68
III ORI UNA, ORI ALTA!.....68
V GAZDA CEA BUNĂ.....68
IX IMPOSIBILI.....69
XII ÎMBĂLSĂMARE.....69
XVII LACOMULUI SABIDIUS.....70
XIX VIPERA ŞI URSUL.....70
XX CE FACE RUFUS?.....71
XXII LUI APICIUS CEL LACOM.....72
XXVI LUI CANDIDUS.....73
XXVII NEOBRĂZATULUI GALLUS.....73
XXXII NIOBE ŞI HECUBA.....74

XXXVIII ISPITA ROMEI....74
XL ADEVĂRATA DĂRNICIE....75
XLIV POETULUI LIGURIN....75
XLV ACELUIAŞI....76
XLVII CĂRUŢA LUI BASSUS....77
L PRÂNZ LITERAR....78
LII LUI TONGILIANUS....78
LIII LUI CHLOÈ....79
LV UNEIA CARE SE PARFUMEAZĂ PREA MULT....79
LVII HANGIUL DIN RAVENNA....79
LVIII CASA DE LA ŢARĂ....80
LX CLIENTUL ŞI PATRONUL....82
LXIII UN OM PLĂCUT....83
LXIV VRAJA SIRENELOR....84
LXVIII DEDICAŢIE....84
LXIX UNUI SCRIITOR CUVIINCIOS....85
LXXVI LUI BASSUS, CARUIA ÎI PLAC BABELE....86
XCII NUMAI UNUL!....86
XCIII BABEI CARE UMBLĂ SĂ SE MĂRITE....86
CARTEA A PATRA....90
II LACERNA LUI HORAŢIU....90

V LUI FABIAN, CARE VREA SĂ VIE LA ROMA.....90
X BURETELE FOLOSITOR.....91
XIII URARE DE NUNTĂ.....92
XVIII CAPRICIILE ÎNTÂMPLĂRII.....93
XX PURTĂRI NEPOTRIVITE.....93
XXIX O SINGURĂ CARTE.....94
XXXII MORMÂNTUL ALBINEI.....95
XXXIII OPERE POSTUME.....95
XL NOROCUL ÎNŞELAT.....95
XLVI SATURNALELE LUI SABELLUS.....96
XLIX CEEA CE SE CITEŞTE.....97
LI DIN LECTICĂ, PE JOS.....98
LIV URSITOARELE.....99
LV LAUDA SPANIEI.....99
LVI NU DARURI, CI CAPCANE!.....101
LIX MORMÂNTUL VIPEREI.....102
LXIV POGOANELE LUI IULIU MARŢIAL.....103
LXVI ZGÂRGITUL RISIPITOR.....106
LXXI FEMEIA CARE ZICE: NU!.....107
LXXII CELUI CARE NU VREA SĂ DEA BANI PE CĂRŢI.....108
LXXV ADEVĂRATA IUBIRE.....108

LXXVII DORINŢĂ.....109
LXXVIII BĂTRÂNUL PIERDE-VARĂ.....109
LXXIX UNUI CUMPĂRĂTOR.....110
LXXXI FEMEIA CARE ZICE: NU!.....110
LXXXIII UN OM SUCIT.....111
LX XXVIII UNUI ÎNŞELĂTOR.....111
CARTEA A CINCEA.....114
X GLORIA POSTUMĂ.....114
XI NESTEMATELE POETULUI.....115
XIII BOGATULUI CALISTRAT.....116
XV RĂSPLATA POETULUI.....116
XVIII MOMEALA DARURILOR.....117
XX PRIETENULUI MARŢIAL.....117
XXII LUI PAULUS, CARE SE SCOALĂ PREA DEVREME.....119
XXIV GLADIATORUL HERMES.....120
XXIX GELLIEI.....121
XXXII UN OM PREVĂZĂTOR.....121
XXXIV LA MOARTEA MICUŢEI EROTION.....121
XXXVI UNUI ÎNŞELĂTOR.....122
XXXVII UN SUFLET TARE.....122
XXXVIII DOI PE-UN SINGUR LOG.....124

XL ÎNTRE VENUS ŞI MINERVA.....125
XLII BUNURI NEPIERITOARE.....125
XLIII DEOSEBIRE.....126
XLIV MUSAFIRUL INGRAT.....126
XLVII PARAZITUL.....127
XLIX OMUL CU TREI CAPETE.....127
LI CĂRTURARUL.....128
LII LAUDA DE SINE.....128
LVIII MÂINE, ASTĂZI ŞI IERI.....129
LIX DARURILE MELE.....130
LX SĂ TE SCARPINE ALŢII!.....130
LXII INVITAŢIE.....131
LXIII OPINII SINCERE.....131
LXIV PETRECERILE LÂNGĂ MAUSOLEU.....132
LXIX CRIMA LUI ANTONIU.....132
LXXIII LUI THEODORUS.....133
LXXV CĂSĂTORIA SILITĂ.....133
LX XVI PUTEREA OBIŞNUINŢEI.....133
LXXVIII UN PRINZ ÎNTRE, PRIETENI.....134
LXXX ÎNDREPTĂRI.....135
LXXXI SĂRACI ŞI BOGAŢI.....136

LXXXII UN OM MESCHIN.....136
LXXXIII OM SUCIT.....137
CARTEA A ŞASEA.....139
V A GHICIT!.....139
VII ADULTER LEGAL.....139
VIII GINERELE PREFERAT.....140
XI ORESTE ŞI PYLADE.....140
XII „PROPRIETATE”.....141
XIV VERSURILE NESCRISE.....141
XV MOARTEA FURNICII.....142
XIX PROCESUL CELOR TREI CAPRE.....142
XX CURAJUL DE A SPUNE: NU!.....143
XXI CINGĂTOAREA VENEREI.....143
XXXIII DUREREA LUI SABELLUS.....144
XXXV ORATORUL ÎNSETAT.....144
XLI DILEMĂ.....145
XLIV O LIMBĂ OTRĂVITĂ.....145
XLVIII UN PRÂNZ ELOCVENT.....145
LI STRATAGEMĂ.....146
LII MORMÂNTUL MICULUI BĂRBIER.....146
LIII VIS RĂU.....146

LV PREA MIROASE FRUMOS!.....147
LVII SE RADE CU BURETELE!.....147
LXI ŢINTA ATINSĂ.....148
LXIII MOŞTENITORUL PĂCĂLIT.....148
LXIV UNUL CLEVETITOR.....149
LXV ÎNVOIALĂ.....151
LXXI SCLAVĂ ŞI STĂPÂNĂ.....151
LXXXII TOGA POETULUI.....152
CARTEA A ŞAPTEA.....154
IX UN BĂRBAT CARE PROMITE.....154
XX UN OM LACOM.....154
XLIII ÎNTRE DA ŞI NU.....155
LIV CHEIA VISURILOR.....156
LXV LUI GARGILIANUS.....156
LXXXI LUI LAUSUS.....157
LXXXIII LUI LUPERCUS.....157
XCVIII LUI CASTOR.....157
CARTEA A OPTA.....158
III TRÂMBIŢE ŞI FLUIER.....158
V INELE.....159
VII VORBĂRIE.....159

X PREŢ IEFTIN.....160
XII NEVASTA BOGATĂ.....160
XIII LUI GARGILIANUS, CARE M-A ÎNŞELAT.....160
XIV OSPITALITATE.....161
XVI BRUTARUL RISIPITOR.....161
XVII N-AM SPUS TOT!.....162
XVIII BUNUL CEL MAI DE PREŢ.....162
XX POETULUI VARUS.....163
XXIII PEDEAPSA BUCĂTARULUI.....163
XXV PRIETENULUI OPPIANUS.....163
XXVII MOŞTENITRUL LUI GAURUS.....163
XXIX DISTIHURI.....164
XXXV ASEMĂNARE.....164
XXXVII DATORNICUL CAIETANUS.....164
XLI LUI FAUSTINUS.....165
XLVII UNA SINGURĂ?.....165
LI (XLIX) AMORUL ORB.....165
LIV (LIII) CATULLA CEA FRUMOASĂ.....166
LXIV PREA MULTE ANIVERSĂRI!.....166
LXIX POEŢII VECHI ŞI NOI.....167
LXXVI ADEVĂRUL ADEVĂRAT.....167

LXXIX ŞIRETLICUL FABULLEI.....168
CARTEA A NOUA.....170
PREFAŢĂ.....170
VI (VII) BINE-AI VENIT ŞI ADIO!.....171
VIII (IX) LEGATARUL UNIVERSAL.....171
X (V) AMÂNDOI DEŞTEPŢI.....172
CLEVETITORULUI LACOM.....172
XIX UNUI MÂNCĂCIOS.....172
XXXV LUI PHILOMUSUS, CARE LE ŞTIE PE TOATE.....172
XLVI GELLIUS CLĂDEŞTE!.....174
L VIAŢĂ ŞI LUT.....174
LIII DARUL REFUZAT.....175
LIX UN CUMPĂRĂTOR MOFTUROS.....175
LXXXI LUI AULUS.....176
LXXXVIII VÂNĂTORULUI DE MOŞTENIRE.....177
LXXXIX OBLIGAŢIA INVITATULUI.....177
XCVI MEDICUL ŞI BOLNAVUL.....177
CARTEA A ZECEA.....179
I DUPĂ PLAC.....179
VIII NU-I DESTUL DE BĂTRÂNĂ!.....179
IX CELEBRITATE.....180

XV (XIV) SEMN DE PRIETENIE.....180
XXII MĂSURI DE PREVEDERE.....181
XXIII BĂTRÂNUL ÎNŢELEPT.....181
XLIII PĂMÂNT RENTABIL.....182
XLV UNUIA CĂRUIA ÎI PLACE OŢETUL.....182
XLVII REŢETA FERICIRII.....182
LVI CLIENTUL OSTENIT.....183
LIX CITITORULUI MOFTUROS.....184
LXI EPITAFUL LUI EROTION.....184
LXII ŞCOLARII ÎN VACANŢĂ.....185
LXV PREASPILCUITULUI CHARMENION.....186
LXVIII VORBE DE DRAGOSTE.....186
XIX POLLEI.....188
XX ÎNDATORIRILE POETULUI.....188
LXXI EPITAF.....189
LXXV PREA SCUMP!.....190
LXXXIV NU SE ÎNDURĂ!.....190
XCVI LAUDA PĂMÂNTULUI.....191
XCVII VINDECARE NEDORITĂ.....191
C AMESTECUL VERSURILOR.....192
CII LUI AVITUS.....192

CIV CĂRŢII CARE PLEACĂ LA DRUM.....193

CARTEA A UNSPREZECEA.....196

XIV EPITAF.....196

XXIV VREMEA PIERDUTĂ.....196

XXVII IUBITA PREA MODESTĂ.....197

XXXV SINGURĂTATE.....198

XLIX (L) IUBITA CARE VREA DE TOATE.....198

LXXXIX POLLEI.....199

XCII LUI ZOIL.....199

XCVII TELESILLEI.....199

CI THÀIS CEA MICĂ.....200

CIII CUM S-A PUTUT?.....200

CVII SCHIMB DE AMABILITĂŢI.....200

CARTEA A DOUĂSPREZECEA.....202

VALERIUS MARTIALIS CĂTRE PRIETENUL SĂU PRISCUS, SALUT!.....202

X NESĂŢIOŞII.....203

XII LUI POLLIO.....203

XIII BOGATUL SUPĂRAT.....204

XIV VÂNĂTOAREA CĂLARE.....204

XVII FRIGURILE LUI LAETINUS.....205

XX DE CE?.....205
XXI MARCELLEI.....205
XXII DESPRE PHILAENIS, CARE E CHIOARĂ.....206
XXIII LELIEI.....206
XXV CĂMĂTARULUI TELESINUS.....207
XXXIV PRIETENULUI IULIU.....207
XXXV MĂRTURISIRI.....208
XXXVI CELUI MAI BUN DINTRE CEI RĂI.....208
XLV UNUI CAP ÎNCĂLŢAT.....209
LI BIETULUI FABULINUS.....209
LIV ZOIL.....210
LVII VIAŢA LA ROMA.....210
LVIII LUI ALAUDA.....212
LIX ÎNTOARCEREA ACASĂ.....212
LXI LEII NU VÂNEAZĂ MUŞTE.....213
LXVIII LINIŞTEA POETULUI.....213
LXXVI SCĂDEREA PREŢURILOR.....214
LXXVII RUGĂCIUNEA LUI AETON.....214
LXXX UNUIA CARE ÎI LAUDĂ PE TOŢI.....215
XCII CEEA CE NU SE POATE ŞTI.....215
XCIV RIVALITĂŢI LITERARE.....216

CARTEA A PAISPREZECEA.....218

II TITLURILE.....218

X PAPIRUSUL.....218

XII LADA DE FILDEŞ.....218

XXV PIEPTENELE PLEŞUVULUI.....219

XXXIX LAMPA.....219

XCIII UN VAS VECHI.....219

XCVII TAVA DE AUR.....219

CXXXIV PIEPTARUL DE LÂNĂ.....220

CXLII ŞERVETUL.....220

CXLV MANTIA DE IARNĂ.....220

CXLVII PATUL DE PURPURĂ.....220

CLXXXI RUGA LUI LEANDRU.....221

CXXXIII BATRACHOMIOMAHIA.....221

CLXXXVIII CITIND PE CICERO.....221

CLXXXIX MONOBYBLOS.....222

CXCIV PĂRERI DIFERITE.....222

CCXVI ŞOIMUL.....222

CCXIX CREIER DE VIŢEL.....223